

המבשר פורני

ערש"ק פרשת מטות-מסעי
כ"ט בתמוז תשפ"ה • גליון 869

שיר השירים אשר לשלמה

הליכות הוד ושביבי אש בשולי אדרתו המופלאה של

כ"ק מרן אדמו"ר

בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע

מפיהם ומפי כתבם של חשובי החסידים החושפים לראשונה
עדויות וזכרונות על גדלותו ונועם עבודת קדשו בלהבות אש
במלאת חצי יובל להסתלקותו

במה מפטירין?

שלוש אפשרויות ישנן להפטרה
של שבת זו, והן יוצרות דיון נרחב
המתמשך מימי הראשונים
ועד לימינו, והקשור גם
להפטרת השבת בעוד חודש שבת
ערב ראש חודש אלול

בין המצרים

הרב שלמה גרליץ במסה הלכתית
מאלפת על הדברים שיש להיזהר
בהם בימי המצרים משום סכנה,
רחיצה בים ובבריכה, האם מותר
לערוך ניתוח בימי המצרים,
וגם על עריכת טיולים וטיסות
בימי המצרים

עומק הפשט || עולם ומלואו במילים בודדות בפירוש רש"י

- מפוזת
מסעי
- ❖ וחמרים אחד וששים אלף: הפסוק שחשף את כוח הדרוש של הרב הטרי (כה)
 - ❖ לא יחל דברו: לקט סגולות עצות וישועות מצדיקי הדורות אודות כח הדיבור (יט)
 - ❖ ויעל אהרן הכהן: תלמידיו של אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום בכתה אחת (כה)

לא יחל דברו

על עוצם כוחו של חוש הדיבור – לטוב ולרע

לבד מה שעצם פרשת נדרים מלמד ומעיד על רב-חשיבותו וגדל-מעלתו של כוח הדיבור, שביכולתו "לאסור אסר על נפשו" ולחייב ש"ככל היוצא מפיו יעשה", עוד הוסיפו צדיקים ופירשו דרך רמז את הלאו שנאמר בה: "לא יחל דברו" כאזהרה כללית - שישמור אדם על חוש הדיבור שלו, בניצולו אך לדברים-שבקדושה, כתורה ותפילה, ושלא יחלל אותו בדיבורים של איסור, כלשה"ר ורכילות, ואפילו בסתם דברים בטילים. כשהמקיים כך בנפשו זוכה לכך ש"ככל היוצא מפיו יעשה" - דבריו חיים וקיימים ועושים פירות; הוא גוזר והקב"ה מקיים.

אכן אין הדיבור דבר מעשי וממש, אך דווקא משום כך כוח השפעתו כה גדול: "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו" (עמוס ד, יג) - "ר"ל, איך כח דיבורו גדול מאוד. שר"ל שלשון 'יוצר' הוא מדריגה קטנה מ'בורא', וכתב אצל 'הרים' - שהם גשמיים - לשון 'יוצר', ואצל 'רוח' - שהם רוחניים - לשון 'בורא', שהוא גדול; והרי הרוח עוקר הרים הוא גדול מן ההרים - וזה מופת שהרוחניות שבלי גוף גדול מזה שבגוף, 'זמגיד לאדם מה שיחו' - ר"ל, דבר זה מגיד לאדם ומודיע לו 'מה שיחו', ר"ל איך כוח דיבורו גדול מאוד, מפני שנתפשט מן הגוף לחוץ" (י"ושר-דברי-אמת" אות לד בשם מהר"ם חאגיז זצ"ל). כוחו של הדיבור ברוחניותו. היותו נעדר חומר וגשם - סיבת עוצמתו. הוא לא פבול ומוגבל. תוצאותיו - מרחיקות-לכת.

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים בחיי עבודה: "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" (במדבר יד, לב) - "שהכוונה, כי ע"י הדיבורים של איש ישראל, שאינו מדבר רק צורך-גבוה. יוכל להיות תמים - תם ושלם; וח"ו להיפוך - ע"י הדיבורים יוכל לפגום שיהיה בחי מיתה" ("צמח-צדיק" פ' שלח בשם זקינו הרה"ק רבי מאיר משפיטיווקא זצ"ל); "דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים" (שמות יד, ב) - ... שיעשו חניה אפי' בדברים שהם חירות לדבר - שאינו לשה"ר, רק דברי רשות... שענין זה גדול מאוד. שאם שומר פיו ולשונו הוא מגדל-עוז - שעושה תיקונים בעולמות העליונים; וח"ו להיפוך הוא הים - שנופל ח"ו למצולות ים... (שם פ' בשלח). בכוח הדיבור הנכון יכול אדם להגביה-עוף ולהגיע לפסגות, וכשאינו כזה - הוא מדרדר לתהומות רח"ל.

שמירת פה ולשון, לבד ההימנעות מהאיסורים הכרוכים בהם באופן ישיר, עוד היא מסוגלת לשמירה כללית מרע: "כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע. כי יהיה בך איש אשר לא טהור..." (דברים כג, י-יא) - "כי הנה כל איש אשר נפקחו עיני שכלו מעוורון סכלות הזמן ומילא את ידו לערוך מלחמה וקרב למול ולטהר רעיוניו וליבו לעבודת הבורא ולקדש ולטהר גופו ואבריו לכל יגע בהם ערל וטמא מסטרא דמסאבא, צריך לשמור ברית הלשון המכוון כנגד ברית המערע ולנצור לשונו מרע ופלישם מחסום לפיו לכל ידבר דבר הנוגע ללשון-הרע ואבק לה"ר ולכל ישא שמע-שוא מכל דבר הנדבר בין אנשים, כי ח"ו בזה הוא נותן כח לסטרא דמסאבא לטמאות...

"וזה אמרו: 'כי תצא מחנה על אויבך' - להילחם מלחמת וניצוח יצרך, אז 'ונשמרת מכל דבר רע', ר"ל דיבורים רעים ורכילות; 'כי יהיה בך' וכו' - 'כי' זה פי לשון 'דהא' ונתינת-טעם, שלזה תצטרך להישמר ביותר מזה, כי אם לא תעשה כן, 'היה בך איש אשר לא יהיה טהור' וכו' - שתיתן ח"ו כח לס"א להתגרות בך ולטמאות אותך" ("מאור-ושמש" פ' תצא. עע"ש); "ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה" (במדבר יד, לב) - "... 'ופגריכם' פי החסרונות שלכם, 'פלו במדבר הזה' פי שיש להחסרונות נפילה והעדר באמצעות הדיבור כתיקונו" (אהבת-שלים" פ' שלח).

ואף בחלק העבודה של 'עשה-טוב' רבה השפעתה של

שמירת-הלשון: "שמחה לאיש במענה פיו" - "שהפסוק מלמדינו איך לבוא לידי אהבה, שהיא השמחה - ואמר באיזה פעולה יבוא שמחה לאיש צדיק - 'במענה', הוא לשון עינוי וסיגוף, דהיינו ע"י שהוא מענה ומסגף את פיו מדבר דבר שאינו צורך-גבוה וישמור פיו ולשונו מאוד לדבר שבקדושה, ועי"ז מחשבתו טהורה להיות מחשב רוממות א-ל וגדולתו, ובא לידי אהבת הבורא ית' ובמצוותיו חפץ מאוד" ("נועם-אלימלך", ליקוטי שושנה).

מהו סוד כוחו של הדיבור?

מבאר ה"ערי-נחל" (פ' וישלח): "כי הנה כ' הבעש"ט זללה"ה, כי ענין רוח האדם בקרבו וחיות שלו הוא כח הדיבור אשר בקרבו, וכמשה"כ: 'זיפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפשו חיה', ומתרגמינן: 'לרוח ממללא'. ולפ"ז כשהאדם מדבר דיבורים, אזי הדיבורים ההם הן-חיות, ויוצא חיות שלו באותן הדיבורים. רק שלחיות חיות האדם דבוק תמיד בשורשו, לכן הדיבורים ההמה עצמן ממשיכים עליו משורש חיות חדש, ועי"ז חי תמיד, אף שבכל דיבור יוצא חיותו מקרבו; רק כל דיבור עצמו מביא לו חיות חדש. עכ"ד.

"והנה נשמת האדם מעורב טוב ברע, כדי שיהיה בחירה חפשית, ודבוק מצד אחד בשורש טוב, ובצד השני בהפכו, ממילא כשמדבר האדם דיבורים טובים וקדושים, שאז אותן הדיבורים מעוררין שורש הטוב וממשיכין לו משם חיות חדש; נמצא החיות חדש שהוא מהקדושה. משא"כ בדיבורי דיבורים לא-טובים מסתלקים אותן הדיבורים לס"א, ומשם ממשיכים עליו החיות החדש, אזי אותו החיות אשר בקרבו ממשיך אותו לעשות רע ח"ו. נמצא כי כל עניני האדם - הן לטוב כו', תלוי בדיבוריו - הטובים הם אם רעים - כי כפי בחי' הדיבור ההוא אשר דיבר עתה, כך יש לו נשמה וחיות".

האדם בדיבוריו בוחר לעצמו את הכוחות שיקנוו בקרבו ויניעוהו - אם של קדושה ואם של טומאה. הוא יכול להטעין עצמו כוחות שיעוררו אותם לעבודת ה', יסייעוהו ויעזרוהו, והוא יכול למלא עצמו כוחות שיעמדו לו במסילה העולה בית א-ל ויגרורוהו לבאר-שחת. תלוי איך ישתמש בחוש הדיבור!

וכך כתוב ב"שפת-אמת" (תרל"ד ד"ה לא): "בכח האדם - ע"י דברי תורה שמוציא מפיו - להטות עצמו אליו ית' - ולכן מצוה לקרות שמע בכל יום ב"ה, וכן שאר ברכות ותפילות שתקנו חז"ל. אך התנאי לזה - כשאין אדם משנה בדיבורו, כמ"ש: 'לא יחל' - לא יעשה דבריו חולין; מכלל שדבריו הם קדוש בעצם ע"י קדושת השי"ת שניתן בכל איש ישראל. וכפי מה שהאדם שומר פיו, כן זוכה ש'כל היוצא מפיו יעשה' - שיועיל לו הקבלה והתפילה בפיו שיהיה כן" - - -

בהתאם לחשיבותו, רגישותו וכוח-השפעתו - מידת הזהירות והעירנות שהוא דורש: "... תתחיל בראשונה לאסור לשונך ולבלום שפתך, ותפרוש מן הדברים הבטלים, עד שתהיה בעיניך הנעת האבר הכבד שבאברך יותר קלה מהנעת לשונך. כי הלשון מהירה בתנועתה לחטא, וחטאיה רבים מכולם בעבור קלותה ומהירות תנועתה ושהשלמת מעשה נקלה, ויכלתה על הטוב והרע בלי מיצוץ. וכפי זה, אחי, יש מן הדין עליך להשתדל לבלמה ולמשול בה, ואל תתיר לה מן הדיבור אלא מה שלא תוכל לעמוד בלעדי לצורך התורה או לצורך העולם" ("חובות-הלכות", שער הפרישות פ"ה).

ובספר החינוך (מצוה תרו) כתוב לאמר: "יש הרבה מבני-אדם שיראים מלפסול דיבורם - שהוא יהוד הגדול שבהם - יותר מלחטוא במעשה" - - -

דברי שיר

להבין משל ומליצה

י. העשיל

עצות ומליצות

עצה טובה דרך ישרה, על פי "פלא יועץ",

הכשרה במליצות וחרוזים ושיירה

חברה – צבור

צבור וחברה. לתפלה ותורה. תועלת ברבים העושים

כבוד צבור. וטרח צבור. זהירות בדבור ובמעשים

מרבבים למצוה. על מועטים למצוה. אינו דומה למעלה ברבים - התעלות. צבור התקתלות. ברב עם הדרה מעלה יחיד בתפלתו. קרובה פסילותו. תנאים רבים לכונה גדולה פונה ונקוין. להתקבל בזיוין. זאת נחמה - צבור לקבלה

תפלת צבור. רבים חבור. חשוכה גם ללא פונה החפץ חיים. כל עצלתים. זולת אנס וסבה איתנה הרבה טובה. אמנים ויהא שמייה רבא. מלאכד ללא תקנה עקרה עכורה. תפלה בלי חבורה. וכמעט שאינה נענה

גם לתורה. עדיפה החבורה. למוד ברבים אפלו תהלים חברים מחסרונות. למצוה להמנות. חבר אני לכל פעלים התחברות לחבורה. ברוכה שמויה. שבר רב לעתיד מנחילים זהירות בחבורות. משבועות חמורות. שברם בהפסדם מכשילים

צבור המתפללים. לרצון מתקבלים. והטעם - שלשה הסברים: א. עניות דקדשה. רבי הערך בגדשה. בתפלת היחיד חסרים ב. רבים העושים. למועטים העושים. מעלה לרבים המתחברים ג. יחיד בלי פונה. אין לה תקנה. ומתקבל רבים המפצרים

חבל דאבדין. עוברי הלכה ודין. בסבה קטנה מרשיעה ענשים קשים. בספרים מפורשים. למתפלל יחיד בפשיעה בצבור תפלה. אין נפילה. לרצון מתעלה ומשפיעה לשמע לחכמים. לנחל טוב לעולמים. ותתענג בדשן שביעה

כבוד הצבור. וטרח הצבור. ב"שלמי צבור" מפרש הדבור חכם בקהל עדתו. בהאריך תפלתו. זהיר כל ימתין הצבור להתפלל יחיד. ולא להטריח יהודי. מלצער זהירות תגבור גם אם מוחלים. צבור המתפללים. לא יקבל כמוכא בחבור

בכל פי עשרה. טרח הסרה. וריון מקדימין בהזמנה כל ישרים. הרבים להכרית. לסעדה או ועדה המתנה המכבד - מכבד. בעיני השם נכבד. ובקרת הצבור האמנה החושש לטרח צבור. וכבוד צבור. חן ושכל טוב לו התקנה

(עפ"י 'פלא יועץ' ערכים: 'חברה' - 'ציבור')

בגיליון מופיעים דברים שיש לנהוג בהם בקדושה ראויה

המכשר | תורני | פרשת מטו"מ | כ"ט בתמוז תשפ"ה

עורך: אלחנן קלאר

תגובות הארות והערות יתקבלו בברכה בפקס: 02-5805804

ובדוא"ל: a6183881@bezeqint.net

ערי מקלט

עיונים ודקדוקים שונים בפרשת השבוע

במדבר מסעי (לה)	יהושע כא	דברים שופטים (יט) ואתחנן (ד)
דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן ארצה כנען:	(ב) דבר אל בני ישראל לאמר	
(ו) את שש ערי המקלט אשר תתנו... (יג) והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהינה לכם (יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהינה	תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם ביד משה:	
(יא) מכה נפש בשגגה (יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל (טו) תהינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה:	(ג) לנוס שמה רוצח מכה נפש בשגגה בבלי דעת והיו לכם למקלט מגאל הדם:	(ד) וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה והי אשר יכה את רעהו בבלי דעת (ד, מב) לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת (דברים ד, מב) והוא לא שניא לו מתמול שלשם
	(ד) ונס אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ודבר באזני זקני העיר ההיא את דברי ואספו אתו העירה אליהם ונתנו לו מקום וישב עמם:	(ה) הוא ינוס אל אחת הערים האלה והי: (יא) ונס אל אחת הערים האל (ד, מב) ונס אל אחת מן הערים האל והי: (יב) ושלחו זקני עירו
	(ה) וכי ירדף גאל הדם אחרי ואל יסגרו את הרצח בידו כי בבלי דעת הכה את רעהו ולא שניא הוא לו מתמול שלשום:	(ו) פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחם לבבו... ולו אין משפט מות כי לא שניא הוא לו מתמול שלשום (ד) וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה והי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שניא לו מתמול שלשום: (ד, מב) ...אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שניא לו מתמול שלשום ונס אל אחת מן הערים האל והי (דברים ד, מב)
(יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט (כח) ...והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש: (כח) כי בעיר מקלטו ישוב עד מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל ארץ אבותו:	(ו) וישב בעיר העיר התיא עד עמדו לפני העדה למשפט עד מות הכהן הגדול אשר יהיה בימים ההם אז ישוב הרצח ובא אל עירו ואל ביתו אל העיר אשר נס משם:	
(יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן	(ח) ומעבר לירדן ירחו מזרחה נתנו את בצר במדבר במישור ממטה ראובן ואת ראמת בגלעד ממטה גד ואת גולן בבשן ממטה מנשה	(ד, מא) אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש: (ד, מג) את בצר במדבר בארץ המישר לראובני ואת ראמת בגלעד לגדי ואת גולן בבשן למנשי
(טו) לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהינה שש הערים האלה לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה: (יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט	(ט) אלה היו ערי המועדה לכל בני ישראל ולגר הגר בתוכם לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה ולא ימות ביד גאל הדם עד עמדו לפני העדה	(יב) ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת

ב'עיון הפרשה' לפרשת שופטים תשע"ה עמדנו על היחס בין הכתוב בפרשתנו ובספר דברים לעומת הכתוב ביהושע על ביצוע הציווי של ערי המקלט. ובשאלת פירוש הכתוב 'כי ירחיב' לאור זה.

בטור זה נתבונן ביחסים בין שלושת הכתובים מהבחינה הלשונית, ונראה שספר יהושע רומז בלשוניותו הן לכתוב בפרשת מסעי והן לכתוב בפרשת דברים. בכל הנוגע לספר דברים אין פלא, שהרי כבר אמר רבי שמעון בר יוחאי (ב"ר ו, ט) "ספר משנה תורה היה סיגנון ליהושע", אבל מה שמעניין כאן הוא שבענין ערי המקלט הסגנון של פרשתנו מתבטא בהרחבה בספר יהושע, אפילו קצת יותר מאשר סגנון ספר דברים.

נפתח בהבדל הבולט ביותר: כל הלשון 'מקלט' אינו נמצא כלל בפרשת שופטים! התורה מדברת על ערים אשר יהיו 'לנוס שמה כל רוצח', אבל לא מזכירה כלל את ענין המקלט. זה דבר מעניין בפני עצמו. לאידך גיסא: פעולת הקצאת הערים נקראת בפרשתנו כלשון נתינה או הקצאה, ובדברים כלשון הבדלה, "אז יבדיל משה" (דברים ד, מא), "שלוש ערים תבדיל לך" (שם יט, ב). בשני ההבדלים האלו, תופס יהושע את סגנון פרשתנו. הצירוף 'עיר / ערי מקלט' מופיעה 11 פעמים בפרשתנו [המקום היחיד בכל התורה], ושבע פעמים לאורך בספר יהושע. ולגבי לשון הנתינה - יעיון בטבלה דלקמן.

נציג את ההקבלות בטבלה, כשבאמצע נמצא לשון ספר יהושע, ובשני הצדדים נמצאים פרשתנו ופרשת שופטים. שהלשונות הדומים מודגשים. מטבע הדברים יש כמובן לשונות שנמצאים גם בפרשתנו וגם בספר דברים, אך בטבלה זאת נתמקד בלשונות האופייניים דווקא לפרשתנו או לפרשת שופטים, ויהושע מזכיר את שניהם. הלשונות מפרשתנו סומנו בצבע אדום, ואלו שבפרשת שופטים בצבע כחול. לשונות מעטים שנמצאים בשתי הפרשות [והובאו כי הם חלק מפסוק נידון] הודגשו בצבע שחור.

נקודות מעניינות במיוחד הן הצירוף 'בשגגה בבלי דעת' (יהושע כ, ג) המצריך ביחד לשון במדבר ולשון דברים. ועוד יותר מענין - ומוקשה - הוא הצירוף של שני הלשונות בפסוק ו' "וישב בעיר העיר עד עמדו לפני העדה למשפט, עד מות הכהן הגדול", והרי אלו שני שלבים שונים בהחלט, כמבואר בפרשתנו. הלשון "עד עמדו לפני העדה למשפט" (במדבר לה, יב) היינו שאין מניחים לגואל הדם להרוג את הרוצח שנמלט לעיר המקלט עד שיעמוד לפני העדה למשפט אם יש לו דין מזיד או שוגג ואם זה באופן שחייב גלות, ועד מות הכהן הגדול הוא אחר שנפסק שהוא חייב גלות, שאז הוא צריך לשבת בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול.

הפתרון לזה הוא כמו שכתבו רש"י ועוד מפרשים על אתר, זה לשון רש"י שם "עד עמדו למשפט - אם יפטר מגלות יפטר, ואם יתחייב גלות יחזור לעיר מקלטו וישב שם עד מות הכהן הגדול". כוונת רש"י באומרו 'יחזור לעיר מקלטו' היא למבואר במשנת מכות (ב, ו) (ו' יוסי בר יהודה אומר, בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותו משם; מי שנתחייב מיתה בבית דין - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה פטרוהו. מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו, שנאמר 'והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו' (במדבר לה, כה). נמצא שבין 'עד עמדו לפני העדה' ובין 'עד מות הכהן' יש אירוע משמעותי, ויכולות לחלוף שנים רבות. ולשון ספר יהושע צ"ע.

כ"ק מרן אדמו"ר ה'דברי שלמה' מבאבוב

א שבת אין באבוב

פרקי זכרונות נפלאים על סדר יום השבת קודש במחיצת קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע

בשיחת יקרות עם נאמן ביתו הרה"ח מוה"ר יצחק שלום לעזער שליט"א
במלאות חצי יובל להסתלקותו - ר"ח אב תש"ס - תשפ"ה

יוסף מאיר האס

חכמת שלמה. הארת פני קדשו של רבנו שהאירה לארץ ולדורים עליה

"א יונגערמאן דארף שוין פון מיטוואך אן - ווען מ'הייבט אן צו זאגן 'לכו נרננה' ביים שיר של יום - טראכטן וואס ער וועט שמועסן ביים שבת טיש אין שטוב!" (אברך צריך כבר מיום רביעי, כשכבר מתחילים לומר 'לכו נרננה' בשיר של יום, לחשוב לעצמו מה הוא יגיד ומה ידבר עם ילדיו ובני המשפחה בסעודת השבת). הדרכה ישרה ויקרה זו שנשמעה מפי קדשו של עטרת תפארת ישראל, כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע, עמה בחרנו לפתוח את היריעה הנפלאה שלפנינו, הינה רק פנינת חן קטנה מתוך סדר יום השבת מבואר ועד צאתו במשנתו של צדיק וקדוש, כפי שיופיעו כאן בהרחבה הני מילי מעלייתא מתוך ערוגת הבושם של כר"ם שלמ"ה, מתוך אוצר זכרונותיו הבלום של מקורבו ונאמן ביתו, הרב החסיד המפואר ר' יצחק שלום לעזער שליט"א.

באותה שיחת קודש שהשמיע רבנו באוזני מוה"ר יצחק שלום שליט"א, המשיך רבנו והסביר במתק לשונו: "כשם שכל בעל-בית לא יכול להיזכר באמצע הסעודה של שבת ולומר 'אוי, שכחתי לבשל מרק לכבוד שבת', שהרי צריכים להבין את כל המאכלים בעוד מועד, אלו הדברים אמורים גם בענייני רוחניות: צריכים להתכוון מבעוד יום כדי שיהיה מה לדבר בשעת הסעודה בדברי תורה ובפניני חסידות". "הדברים שיגיד אבי המשפחה לפני צאצאיו כשתילי זיתים סביב לשולחנו, לא יהיה דברי תוכחה או דברי מוסר, אלא אך ורק דברי נועם ואהבה", המשיך רבנו להנעים ממשנתו הצרופה. "הרי אפשר לדבר מפרשת השבוע או סיפורי צדיקים שימי ההילולא חלים באותם ימים, יש מספיק על מה לדבר ולשוחח בנעימות ובחביבות בזמן הנעלה והמסוגל של סעודת השבת. גם אם רוצים לעורר על דבר מה, אפשר לעשות זאת רק בהבלעה ובחכמה, למשל: אם רוצים לעורר את בני הבית על מידת האמת, אפשר לספר על הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאוא זי"ע שהיה מיוחד במידה טובה זו של שלימות; ואם רוצים לדבר על מידת החסד, אפשר לספר על זקני הרה"ק ה'דבר חיים' מצאנז זי"ע שהקריב את עצמו למען יהודי אחר במסירות נפש". וזהי אפוא נקודה קטנה מתוך מכלול שלם ועשיר של

זכרונות משבת-קודש עם הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א

לשמוע על ההכנות של רבנו זי"ע לקראת שבת המלכה.
"לציבור החסידים חסרה מאד הידיעה מה נעשה בתוך חדרו של רבנו בהכנותיו לכבוד שבת קודש, כפי הידוע שרבנו אף פעם לא הסכים שיהיו משמשים בתוך ביתו, אבל היות שזכיתי להתלוות אל רבנו בנסיעותיו למנוחת הנפש, כך גם זכיתי לראות מקרוב את סדרי הכנותיו לקראת שבת בהיותו מחוץ לביתו נאווה קודש. הכנות נפלאות שהיו כולן מקשה אחת של תשוקה ואהבה לבואה של השבת, בבחינת 'מתי יבוא לידי ואקיימנה'.
"בכל ערב שבת היה רבנו לומד את הספרים הקדושים של אבותיו הק' על פרשת השבוע. הלימוד היה בדביקות עילאית, לא רק לימוד של הדברים בהעברה בעלמא, רק לימוד מעמיק בעיון ממש והיה חי את אמרותיהם הטהורים של אותם שרפי מעלה. לכל מקום שרבנו היה נוסע מחוץ לביתו, לקח אתו ארגז מלא ספרים ותמיד היו שם: נועם אלימלך, קדושת לוי, מאור ושמש, תפארת שלמה, ישמח משה, באר מים חיים, ועוד.
"בכלל, בהיות רבנו למנוחת הנפש, היה יושב ולומד לעצמו שעות ארוכות בלי הפסקה, אבל מה שאני זוכר מלימודו בספרים הקדושים כהכנה לשבת קודש, היה הלימוד בצמאן גדול ובהשתוקקות עצומה, עד שהיה נדמה רבנו לאחד שנמצא במדבר וכבר לא הכניס לפיו טיפות מים כבר כמה ימים, והנה נקרה לפניו באר מים חיים טהורים להרוות את צמאונו ולהחיות את נפשו השוקקה".

רבנו היה מדבר על כך שצריכים להתכוון לשבת קודש בעוד היום גדול?
"זכורני פעם שהגיע רבנו למקום נופש בליל שישי

הליכותיו והנהגותיו של רבנו לקראת שבת וביום השבת עצמו, כאשר מייטיב לתאר ולבטא זאת במילין יקירין הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א, שמקדים ואומר: "מצד אחד זוהי זכות גדולה עבורי לספר קצת איך היו נראים סדרי השבת בצילא דמהימנותא של רבנו זי"ע, כי יש בכך תועלת מרובה וטובה מיוחדת לאברכים ולבחורים הצעירים שכבר גדלו בדור אשר לא ידע את יוסף, אולם מצד שני מוכרח אני לציין ולהדגיש שקשה מאד ואפילו בלתי אפשרי לתאר ולצייר מה שראינו אצל רבנו, בפרט את רגשי הלב הפנימיים שיש בהם ניצוצות אש של געגועים וערגה לימי הזוהר עת בצילו חמדנו, ומליבא לפומא לא גליא.
"כל אחד מבין שכל שנספר יותר וכמה שננסה להקיף את משנת השבת במחיצת רבנו, לא נצליח לתאר באמת איך היתה נראית השבת אצל רבנו. וכי אפשר לשרטט במילים איך היה נראה מעמד 'טלית לייגן' (לבישת הטלית)... או להסביר עלי כתב איך היה נראה הקידוש... כהנה וכהנה כל ההכנות לשבת קודש ועל כולנה התפילות ועריכת השולחן משך שעות יקרות ומרוממות.
"אוכל אולי למסור אפוא את סדרי הדברים כהווייתם למען יעמדו ימים רבים, אבל הנשמה והקדושה, החמימות וההתעוררות, אלו הן רגשות עמוקות שבלב, הטמונות והחוקקות על לוח ליבו של כל 'באבובער חסיד', ואותן אין באפשרות לבטא בקולמוס ובדיו".

לקראת שבת לכו ונלכה
טרם ניכנס לתוך סדרי השבת, בראש ובראשונה נבקש

יצוק"ל - חצי יובל להסתלקותו - א' אב תש"ס

נשגב רוב הוד. רבנו זי"ע בלימוד הספר הק' 'נועם אלימלך' לפני ה'טלית לייגן' בערב שבת קודש

"...רבנו היה פותח ומקדים תמיד ביסודות המובאים בספרים קודמים, ספרי דרוש וספרי חסידות מתלמידי הבעש"ט הק', וזכורני שהיתה תקופה ארוכה של שנים רבות שהיה מזכיר בכל שבוע בדבריו מתוך הספר הק' 'נועם אלימלך'. לאחר-מכן היה מביא עוד הקדמות מספרים אחרים, עד שלבסוף שילב והוסיף ציצים ופרחים מדיליה. את דברות קדשו היה רבנו משמיע בעיניים עצומות, בקול חוצב להבות אש..."

מאוחר בלילה, מספר הרה"ח ר' יצחק שלום שליט"א, "וביום שישי בבוקר נדרש רבנו ללכת לבקר אצל רופא לצרכי בריאותו. ראיתי אז מקרוב איך כל-כולו כבר היה נתון בתוך שלהבת אש קודש לקראת בואה של שבת המלכה, כפי שאמר לנו ולעצמו כל הזמן: 'ס'אזי שוין שפעט, מ'דארף זיך שוין גרייטן אויף שבת' (כבר מאוחר, צריך כבר להתכונן לשבת). 'בימי שיש נהג רבנו שלא ליטול את ידיו בצהריים, למרות שבכל יום מימי השבוע היה רבנו נוטל ידיים לסעודה שלש פעמים, כי אף פעם לא אכל סעודה בלי שייטול ידיו מקודם על הפת, אבל בערב שבת קודש היה זה הזמן היחיד שאכל בלי נטילת ידיים. מאכלו בדרך-כלל היה מיני מזונות מדבש, ובדרך-כלל לא סיים את אכילתו, בהזיזו את הצלחת ממנו והלאה תוך כדי אמירה: 'מען קען שוין נישט עסן, מען דארף זיך צוגרייטן פאר שבת' (כבר אי אפשר לאכול, צריך להתכונן לשבת).

"על גודל השתוקקותו של רבנו לבואה של השבת, אוכל להגדיר זאת שבמחיצתו יכלו למשוש את קדושת השבת עם הידיים. זכורני פעם ערב שבת אחה"צ שאמר לי רבנו: 'מ'דארף זיך גיין אנלעהנען לכבוד שבת' (צריך ללכת לנוח לכבוד שבת). רבנו נכנס לתוך חדרו ואחרי כמה דקות כבר שמעתי מבעד לדלת איך רבנו מתעסק שם בינו לבין עצמו. 'כשנכנסתי פנימה, רבנו כבר היה מלוכש בבגדי שבת וישב בשולחנו ולמד בספריו. כשהבחין בי נכנס לתוך החדר, נענה

ואמר לי: 'איך האב שוין יוצא געווען, דער שבת קומט שוין' (כבר יצאתי ידי חובת מנוחה, השבת כבר מגיעה)... זו היתה התנצלות של רבנו בפניי כדי להסביר מדוע מנוחתו היתה כל-כך קצרה..."

טלית נאה בגן עדן

הזכרתם בתחילת הדברים שקשה לתאר את מעמד 'טלית לייגן', אך בכל זאת נבקש לשמוע על מעמד ייחודי זה שהונהג בחצר הקודש באבוב ונודע כאחד המעמדים הנשגבים בסדר יום השבת בצל הקודש.

הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א: "רבנו זי"ע היה אומר פעמים רבות מה שמוכא בספרים הקדושים, שכל זמן של סוף תקופה הוא זמן של תשובה. כל לילה לפני שפורשים לשינה בסוף היום - הוא זמן של חשבון הנפש, כך גם כל ערב שבת וכל ערב ראש חודש - הסוף של השבוע והסוף של החודש. ממילא, זמן כניסת השבת הוא זמן של הרהורי תשובה כשעושים חשבון הנפש איך העבירו את ימות השבוע ועם אלו פנים הולכים וניגשים לקבל פני השבת.

"רבנו עצמו אמר כמה פעמים על מעמד ה'טלית לייגן' בלשון קדשו: 'דאס איז מיין זמן פון תשובה און חשבון הנפש' (זהו הזמן שלי לתשובה ולחשבון הנפש). אמנם אני הקטן שבתלמידיו יכול להוסיף ולומר, שכשעמדו מן הצד והביטו בעבודת הקודש של רבנו ב'טלית לייגן', עצם המעמד הזה עורר לתשובה ולתיקון

המעשים את כל החסידים. לא אגזים אם אענה ואומר שכולנו הרגשנו שם התעוררות כמו בליל 'כל נדרי', כי על כך יוכלו להעיד נאמנה כל מי שזכה להיות נוכח במעמד נשגב זה".

מה היה סדרו של מעמד ה'טלית לייגן'?

"רבנו ירד מביתו נאווה קודש למעלה ונעמד בסמוך ל'קוויטל שטוב'. לא היו נוכחים אז הרבה חסידים, כי רבנו סבר שמדובר במשהו יותר פרטי ואישי שלו, לכן המעמד הזה לא התקיים בבית המדרש הגדול יחד עם כל הקהל, אבל כל מי שהתברך בדעת נכונה ורצה לבוא ולראות את הרגעים המרוממים האלו, היתה הדלת פתוחה בפניו לבוא ולהתעורר ברשפי אש שלהבת י-ה.

"תחילה וראש היה רבנו מלביש את השטריימלעך על ראשי החתנים, ורבנו היה מברך כל חתן בפני עצמו: 'תְּבַלֶּה וְתַחְדָּשׁ'. כאן התיישב רבנו על כסא והתחיל ללמוד משך כמה דקות מתוך הספר הק' 'נועם אלימלך'. הלימוד היה בכל כוחו ובכל כוונתו, בכובד ראש והיה מעביר את אצבעותיו על גבי השורות מתוך הספר בשעה שלמד מילה במילה את דבריו הקדושים של הרבי ר' אלימלך.

"לאחר הלימוד טעם רבנו חתיכה קטנה של דג, לקיים את מנהג 'טועמיה' ושתה קצת מכוס תה. מהדגים נתנו שיריים לחתנים שעמדו לפניו. רבנו ערך באותו מעמד גם עירובי חצרות, כאשר בדרך-כלל היה שם יהודי מכובד ומבוגר, שהרים את החלה כדי לזכות את הפת ורבנו בירך את הברכה על עשיית העירוב. על חלה זו היה רבנו בוצע בסעודת רעווז דרעווין.

"לאחר מכן נטל רבנו בידייו את ה'גארטל' העבה ובשעת לבישתו היה מפזם לעצמו 'א הייליגע הארציגע פארטייזישע תנועה'לה' (תנועה ישנה קדושה ולבבית). אי, מי יתן לנו ירחי קדם! הלוואי והיינו זוכים לפחות עוד פעם אחת בלבד לראות את רבנו חוגר את עצמו בחגורה ובשעת פיוזם התנועה הקדושה, זלגו הדמעות משתי עיניו הקדושות בערגה ובגעגוע, אה, מה נהדר היה המחזה".

יובל שנים של התעוררות

כשהרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א נתון בסערת רגשותיו בתיאורי מעמד ה'טלית לייגן', הוא מדגיש ומבליט בהשתפכות הנפש:

"את הדברים האלו לא ראינו רק פעם אחת או פעמיים ושלש, היה זה מחזה רב הוד שחזר על עצמו בקביעות מידי ערב שבת בשבתו משך יותר מיובל שנים! איך אפשר לשכות את המעמד הנשגב הזה של חגירת האבנט? הרי הוא מונח עמוק בתוך הלב ובמעמקי הנשמה! הרגעים העילאיים והמעוררים האלו חקוקים אצלנו כיתד שלא תימוט! אשרי עין ראתהו באותו זמן.

"כאן החל רבנו לומר בקול נשגב מדמעות והתרגשות 'ברכי נפשי' מילה במילה עם דמעות רותחות שהמשיכו לזלוג מעיניו, שעה שביקש 'וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה, כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה בגן עדן לעולם הבא עם הצדיקים... ועל ידי מצוות ציצית תינצל נפשי, וגופי, ורוחי, ונשמת, מן החיצונים... כל מילה היתה תפילה בפני עצמה... קולו המתוק והמעורר של רבנו חתך ובקע את נימי הנפש של כל אחד ואחד.

"כל מי שהיה נוכח במעמד זה אפילו פעם אחת, מבין ויודע על מה הדברים אמורים. ולאילו שלא זכו להיות אצל רבנו ב'טלית לייגן', לא שייך להסביר במילים ובתיאורים מה היה שם. אני אומר בדרך-כלל לאברכים ולבחורים, 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', לכל הפחות תיגשו אל ההורים ואל הסבים שלכם לשאול איך היה נראה מעמד 'טלית לייגן' אצל רבנו, שתהיה לכם קצת השגה בסדר ההכנה הנדרשת לשבת קודש, כפי שאנחנו זכינו לראות מידי שבת בשבתו בצילא קדישא".

הוא ממשיך ומתאר כי אחרי לבישת הטלית, לבש רבנו את ה'רעזשעוואלקע', כאשר יד ימין היתה לבושה כרגיל ותחובה בתוך הבגד, אבל ביד שמאל היה הבגד לא תחוב לגמרי לתוך היד, רק מונח קצת על הצד השמאלי. "רבנו לא הסביר מדוע הוא עושה כך, אבל ייתכן שיש לכך קשר למוכא

הטלית יפרוש כנפיו. רגעי ההוד בלבישת הטלית אחרי מעמד ההכנה וחשבון הנפש בערב שב"ק

כזו מתאימה וחשובה, שהיא בעצם טובה גדולה עבור נשמתה בגנוי מרומים'. יצוין כי לקראת השבת הראשונה שרבנו התחיל לקיים את צוואת אמו ע"ה בהדלקת נרות שבת בפמוטים שלה, שהייתה זו שבת קודש פ' ויקהל תשל"ד, מיהר כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א וקנה עוד לפני שבת מגש עשוי כסף עבור הפמוטים והנרות, וחרט עליו את שמו להיות נזכר לפני רבנו בשעת כושר סגולית זו: "בן ציון אריה לייבוש בן פרידא". בנוסף חקק את הנצחת זקנתו הרבנית ע"ה: "נר ד' נשמת אדם, לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקת מרת חיה פראדל הלברשטאם נבג"מ, נפטרה אור ליום ט"ז אדר כבד"ר שב"ת לפ"ק".

תנועה עתיקה ודמעות בעיניים. חגירת האבנט במעמד ה'טלית לייגן' בערב שבת קודש

שם עוד כמה שניסו לנצל את ההזדמנות היקרה הזו ולפעול אצל רבנו להסכים להחליף את הריהוט המיושן להחדיר, אבל כל הדברים נפלו על אוזניו האטומות של רבנו, והכל נשאר כמוכן ללא שום שינוי. "רבנו היה רגיל לומר: 'איך דארף נישט האבן מער ווי דער צאנזע זיידע האט געהאט! און דאס וואס איך האב יא, איז שוין אויף ציפיל' (אינני צריך שיהיה לי יותר ממה שהיה לזקני הק' מצאנז! ומה שיש לי כבר, הריהו כבר מדי הרבה)..."

כי הדלקתי נרותי שמענו שהיה לרבנו מנהג מיוחד בהדלקת נרות שבת, שהדליק בעצמו על פי צוואת אמו הרבנית ע"ה...

מאד", מספר לנו הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א. "בזמן הדלקת הנרות לקחו את שני הנרות שהרבנית ע"ה הדליקה בבית רבנו והכניסו אותם להיכל בית המדרש. בנוסף לכך, היה רבנו מדליק גם הוא בנפרד עוד שני נרות בכל ערב שבת קודש כדי לקיים מצוות כיבוד אם.

"אמו הרבנית הצדקנית מרת חיה פראדיל ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט זי"ע הי"ד. היא נפטרה במוצאי שבת קודש פ' כי תשא, אור לט"ז אדר תשל"ד. בצוואתה היא כתבה בין שאר הדברים, הוראה מיוחדת במינה עבור רבנו: 'גם את הפמוטים הכסופים יקבל בני הרב שליט"א (רבנו זי"ע), שידליק בכל יום שישי לפני זמן כניסת השבת שני נרות, ולאור שני הנרות הללו ילמד לפני קידוש'.

"כמוכן שרבנו קיים את הוראתה של אמו הרבנית ע"ה בדחילו ורחימו. במשך כל השנים היה רבנו מדליק שני נרות באותם פמוטים שהוריש לו אמו, והיה מניח את הפמוטים עם הנרות ב'ספרים שטוב'. בכל שבוע לפני שהדליק רבנו את הנרות, היה אומר נוסח מיוחד: 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות כיבוד אם, לכבוד שבת קודש'. גם כשהיה רבנו נוסע למנוחה מחוץ לביתו, תמיד לקח אתו את הפמוטים האלו שירש מאמו ע"ה, כדי לקיים את צוואתה בקביעות".

אגב, כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א מספר, שנכנס פעם לחדרו של רבנו בשעה שלמד את לימודיו לפני עריכת השולחן לאור הנרות הללו כצוואת אמו. בתוך כך פנה אליו רבנו ואמר לו: 'אמי ע"ה ביקשה ממני בצוואתה 'א וואזשנע זאך' (דבר גדול). לא ידעתי, שהיא היתה כזו חכמת, שהשכילה לבקש בקשה

בזוהר הק' ובשאר ספרי חסידות, שצד ימין צריך לשלוט על צד שמאל, לאכללא שמאלא בימינא". "ואם מדברים על בגד עליון", מוסיף מוה"ר יצחק שלום שליט"א, "כדאי להזכיר מה שהיה רבנו מעורר כסדר על כך שיש ללכת לבושים עם בגד ה'רעזשעוואולקע' ביציאה לרחוב. כיום קצת נרשמת התרופפות במנהג זה, אבל רבנו היה סבור שזה מלבוש של שבת בדיוק כמו ה'קאפטן' והשטריימל. רבנו עצמו לא יצא אף פעם אל הרחוב בלי בגד עליון, אפילו שהיו אלו צעדים ספורים מביתו ועד לדלת בית המדרש".

מיטה הנתמכת בארגזי חלב

אם כבר הזכרתם את יציאתו הקצרה של רבנו אל הרחוב כדי להיכנס לבית המדרש, נבקש לשאול ולדעת באמת מדוע לא פתחו דלת מדירתו של רבנו לצד מערב של בית המדרש, כדי שיוכל להיכנס מביתו לתוך ההיכל בלי לצאת החוצה?

"מי ששואל את השאלה הזו כנראה לא דרך על מפתן דלתו של רבנו מעולם", משיב מוה"ר יצחק שלום שליט"א בחיוך. "מי שהכיר את רבנו ידע היטב שאצל רבנו לא היתה אפילו מחשבה קלה של עשיית משהו בשביל צרכיו האישיים, כי הוא מעולם לא חשב על טובת עצמו. מדובר כאן ברבי שהגהיג עדה של אלפי חסידים, אבל לא היה לו רכב פרטי משלו! בביתו היה ריהוט פשוט ומיושן, גם לא כלים מיוחדים שכל בעל-בית אמיד מרשה לעצמו. כל הנהגתו היתה בתכלית הפשטות בלי שום גינוני כבוד ועשירות.

"אל תחשבו לרגע שלא הסתובבו בביתו רבבות אלפי דולרים, אבל את כל הכספים הגדולים האלו היה רבנו מעביר תיכף ומיד למוסדות תורה וחינוך, ליהודים נזקקים ולבעלי שמחה שהיו צריכים את הכסף להשיא את ילדיהם. הוא עצמו היה ממש בכחית 'חנינא בני די לו בקב חרובין'. אנחנו אמנם עוסקים כרגע בסידורו של שבת בצל קדשו של רבנו, אבל אם כבר נגענו בנקודה חשובה זו, הרי אפשר להאריך ולהרחיב בה רבות כי זוהי תורה שלימה במשנתו של רבנו וללמוד אנו צריכים.

"רק כדי שתבינו עד היכן הדברים מגיעים, אספר לכם מעשה רב מופלא ביותר שלא יאומן כי יסופר, כפשוטו: נכנס פעם יהודי עשיר לביתו של רבנו והבחין כי רגלי מיטתו של רבנו נתמכים לא פחות ולא יותר על ארבעה ארגזי חלב עשויי פלסטיק. העשיר כמוכן עמד נדהם ומשתומם מול מראה עיניו, הוא התקשה להאמין כי מדובר במשהו אמיתי. 'דער גרויסער באבוב'ער רב' - ביתו ייראה כל-כך עלוב ופשוט!?"

"בעמדו שם מול המיטה הפשוטה, הודיע העשיר לרבנו שהוא מזמין עכשיו סט רהיטים מכובד וחדש בדיוק כמו שמזמינים לכל חתן וכלה לפני נישואיהם, אבל רבנו לא הסכים אפילו לשמוע על כך, למרות כל ההפצרות והתחנונים של אותו עשיר וכמוכן שהיו

זכרונות

משבת-קודש

עם הרה"ח

ר' יצחק שלום

לעזער שליט"א

ישבעו ויתענגו מטובך:

הנהגות פלא וכוונות מיוחדות במאכלי שבת קודש

בתוך השיחה המיוחדת מזכיר הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א גדולות ופלאות בענייני מאכלי שבת קודש:	בתוך השכיל שבכל דבר ודבר ממאכלי שבת קודש יש בהם סודות ורמזים, ולא מילתא זוטרתא היא.	יחדיו נקבל מספר רל"ב, זוהי אפוא אחת הכוונות שצריך לכוון בשעת אכילת ה'ל"ב' (באידיש: לעבער, כבד).
"רבנו היה חוזר ואומר משמו של אביו רבנו הק' בעל 'קדושת ציון' זי"ע הי"ד, בשם הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, שבשעת אכילת מאכלי שבת קודש, יכולים לפעול בקשות וישועות בדיוק כמו בשעת התפילות של הימים הנוראים בראש השנה ויום הכיפורים. והוא פלא.	"כזו למשל היתה ההנהגה של רבנו להכניס לתוך צלחת המרק 'לאקשן' (אטריות) ו'בעבלעך' (גרגירי חומוס), ושבע חתיכות קטנות של חלה. רבנו היה מכניס לתוך הכפית גם מהמרק, גם מהבעבלעך וגם מהחלה, כאשר בכך מרומז סוד נוסף: יו"ך (מרק) ב'עבלעך' (חומוס), קויליטש (חלה) ראשי תיבות יב"ק, שהוא ראשי תיבות י'ענגו ב'יום ק'ראנו".	"אחרי שטעם רבנו מה'לעבער' היה נותן שיריים ממנו לכל הבחורים שבאו בקשרי אירוסין באותו שבוע, והיה מברך אותם כמה פעמים: 'זכו לר"ב שמחה'. רבנו סיפר פעם על זה, שאצל אביו הק' בעל 'קדושת ציון' זי"ע הי"ד, הגיע פעם אברך שהמתין להיפקד בזרע של קיימא שנים רבות, ונתן לו מרן ה'קדושת ציון' שיריים מה'לעבער' באמרו לו שתיבת ל"ב ראשי תיבות ל'הוליד ב'נים ר'בים...
"אני הקטן אכן ראיתי מקרוב פעמים רבות, שבשעת אכילת מאכלי שבת קודש היה רבנו מזכיר שמות של חולי ישראל בינו לבין עצמו בלחישתו, בפרט עת היה מכין את ה'ציבעלעס מיט אייער', שהייתה אצלו עבודה נשגבה ביותר. רבנו היה מזכיר אז גם 'שווערע קוויטלעך' לישועה ולרפואה, כאשר בכך ניתנת לנו הזדמנות פז להבין	"אגב זאת", מוסיף מוה"ר יצחק שלום שליט"א הנהגה מעניינת, "רבנו היה אוכל כבד כליל שבת קודש והיה אומר על זה שהרי ידוע מהספרים הקדושים שיש ארבע דרכים איך לבטא את המילוי של שם הוי"ה הקדוש, אשר אלו הם: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. כשמחברים את כל המילואים	"רבנו סיים ואמר על כך: 'איני רוצה שהחתנים יבואו אלי אחרי החתונה עם כאלו בקשות, לכן אני נותן להם כבר עכשיו מיד כשנעשו חתנים שיריים מה'לעבער', שיוכו תיכף אחרי החתונה להוליד בנים רבים ושאכן יזכו לר"ב שמחה..."

"...נכנס פעם יהודי עשיר לביתו של רבנו והבחין כי רגלי מיטתו של רבנו נתמכים לא פחות ולא יותר על ארבעה ארגזי חלב עשויי פלסטיק. העשיר כמובן עמד נדהם ומשתומם מול מראה עיניו.. בעמדו שם מול המיטה הפשוטה, הודיע העשיר לרבנו שהוא מזמין עכשיו סט רהיטים מכובד וחדש בדיוק, אבל כל הדברים נפלו על אוזניו האטומות של רבנו, והכל נשאר כמובן ללא שום שינוי..."

שני סכינים לבציעת הפת

נמשך ברשותכם לסדר עריכת השולחן הטהור ונבקש לשמוע פנינים יקרים והנהגות מיוחדות שנראו אצל רבנו.

הרה"ח ר' יצחק שלום לעזער שליט"א: "בהגיע רבנו לאמירת 'ויהא רעווא' היה מפזם לעצמו תנועה נפלאה מבית אבותיו, תוך כדי שנשרו מעיניו הטהורות פלגי דמעות, וזו היתה ההכנה דרבה לקידוש. קשה מאד לתאר זאת למי שלא ראה את המעמד הזה בעצמו, אלו דברים שאי אתה רשאי לאומרם בעל פה.

"אגב, שמעתי פעם מרבנו באחד השיחים שאמר בלשון זו: 'נכנסים אלי יהודים ושופכים את ליבם לפניי שהם חוששים מעין הרע ולכן יש להם כל-כך הרבה צרות. עצתי נתונה להם, שישמרו על עיניהם מראות רע, ממילא לא תזיק להם עין הרע'. רבנו הוסיף אז ואמר שזהו הפשט במילים שאומרים ב'יהא רעווא' לפני קידוש: "וישזכינא מעינא כישא", שאם ישמרו על העיניים ולא יביטו היכן שלא צריכים, אכן ישמרו וינצלו מעין הרע.

"רבנו היה שופך מעט מהמים שנותרו בתוך הגביע, על הארץ ולאחר-מכן שפך שלש טיפות לתוך הגביע של הקידוש. כמובן, שכל דבר קטן כגדול יש בו עניינים על גבי עניינים שאין לנו הבנה בכל אלו, אך אני מוסר את הדברים כפי שהיו. רבנו היה ממלא את הגביע בעצמו ופתח באמירת הקידוש בעיניים עצומות, כשכולו להבת אש קודש".

מה הסיבה שרבנו היה משתמש בשני סכינים לבציעת הפת?

מאוחרות יותר, כשהתרבה ציבור הבנש"קים וכבר לא היה שייך להמשיך בכך, התבטל הדבר.

מנהג מעניין נוסף היה בחלוקת השיריים מהדגים לבעלי אכסניות של רבנו ושל אביו הק' מרן ה'קדושת ציון' זי"ע, ואפילו בניהם של בעלי האכסניות שזכו לארח את צדיקי בית באבוב, זכו לקבל שיריים מהדגים מידי שבת בשבתו, כשכל החסידים זוכים לראות את מידת הכרת הטוב שיש לרבנו בלי שיעור וקצבה לכל מי שעשה עמו טובה כלשהי, בפרט בדבר זה של הכנסת אורחים.

דברות קדשך מלהבות אש

איך היתה נראית אמירת ה'תורה' אצל רבנו?

"בשנים הראשונות היה רבנו משמיע שלש או ארבע פעמים דברי תורה ופניני חסידות בענייני הפרשה. אני עוד זוכר שהיו מספרים זקני החסידים, שבתקופה בה התגורר רבנו ב'וועסט סייד' במנהטן, היה אומר אפילו יותר מזה. מאוחר יותר, כשקבע רבנו את מגוריו בבורו-פארק, אמר רק פעם אחת דברי תורה בשעת ה'טיש', אבל בפעם היחידה הוּו היה מאריך מאד בדבריו ולפעמים יכול היה לדבר גם כשלשת רבעי השעה.

"רבנו היה פותח ומקדים תמיד ביסודות המובאים בספרים קודמים, ספרי דרוש וספרי חסידות מתלמידי הבעש"ט הק', וזכורני שהיתה תקופה ארוכה של שנים רבות שהיה מזכיר בכל שבוע בדבריו מתוך הספר הק' 'נועם אלימלך'. לאחר-מכן היה מביא עוד הקדמות מספרים אחרים, עד שלבסוף שילב והוסיף ציצים ופרחים מדיליה. את דברות קדשו היה רבנו משמיע בעיניים עצומות, בקול חוצב להבות אש".

היו נושאים מסוימים שהיה מדבר עליהם בקביעות או בהדגשה?

"לא זכור לי שהיה רבנו נצמד לנושאים קבועים, אלא בכל שבוע היה מעורר ומדבר על בחינה אחרת בתורה ובחסידות. פעם היה זה על אמונה ובטחון, פעם על לימוד התורה, פעם על עבודת התפילה או שבירת התאוות, דיבוק חברים, ענייני שבת קודש וכן הלאה. כמובן שאפשר ללמוד בתוך ספרו הק' 'דברי שלמה' ולראות את כל הדברים הנפלאים שהיה מדבר עליהם במתיקות לשונו.

"רבנו היה אומר גם 'תורה' ביום השבת אחרי התפילה וקראו לזה 'קידוש תורה'. בשנים שרבנו התגורר בשכונת 'קראון-הייטס', היה רבנו כן מדבר הרבה על נושא אחד ומעורר עליו רבות. היה זה הנושא שלא לשלוח בנים ללמוד השכלה באוניברסיטאות של הימים ההם לפני עשרות רבות בשנים.

"על הנושא הזה לא היה רבנו רק 'מדבר', אלא היה 'זועק' מנהמת ליבו הטהור בקול חוצב, כשהוא חוזר על דבריו פעם אחר פעם בכל שבוע מחדש, כדי להשפיע על ההורים שלא תמיד הבינו את גודל הסכנה הרוחנית שיש בכך, בהיותם שרידים מוצלים מאש אחרי המלחמה ולא קיבלו את החינוך הטהור בבית הוריהם, והיות שהיה אז קשה מאד עם הפרנסה, היו רבים ששלחו את בניהם לאוניברסיטאות ללמוד מקצועות.

"על כך היה רבנו מעורר שוב ושוב עם כל הכוחות עד שהצלח להשפיע על חלק גדול מהציבור לשלוח את בניהם ליישיבות הקדושות שלומדים בהן על טהרת הקודש, וכך יזכו לגדל דור ישרים מבורך ההולך וממשיך את דרכי האבות בעוז ובגאון. כוחות מרובים השקיע רבנו בימים ההם לחינוך צעירי צאן קדשים על מבועי התורה והיראה בדרך המסורה הקדושה, עד שזכה לראות שדבריו עושים פירות בברות הימים".

התארכה לה השיחה הנפלאה על כל חידושיה ותגליותיה מתוך היכל הקודש, אך אין איתנו עוד מקום להרחיב את היריעה, על אף שכל אחד מבין ויודע לנכון שעוד לא נגענו באפס קצה עבודת קדשו של רבנו במשך יום השבת, שהייתה תורה שלימה ומסכת ארוכה מגי ארץ ורחבה מגי ים, בבחינת 'כלה הזמן והם לא יכלו'.

סמוכים ובטוחים אנו כי חלקים רבים מהעדויות והזכרונות המובאים כאן, עודם חקוקים ברשפי אש על לוחות ליבם של המוני החסידים והתלמידים, אשר בוודאי בקריאת הדברים יעלו אצלם בזיכרון חדש מלא געגוע וכמיהה לשמו ולזכרו תאוות כל נפש, וזכר צדיק לברכה.

שְׁלֵמָה שֶׁמוֹ וְשֶׁלֶמָּה קוֹמָתוֹ

הליכות הוד ושביבי אש

בשולי אדרתו המופלאה של עטרת תפארת ישראל

כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע

מפיהם ומפי כתבם של גדולי התלמידים וחשובי החסידים

החושפים לראשונה עדויות וזכרונות

על גדלותו בתורה ונועם עבודת קדשו בלהבות אש

יוסף מאיר האס

הצער שיש לשכינה הקדושה כאשר בניה מריבים זה עם זה. שופך שיח בכותל המערבי

דורש היה רבנו ויתירה מכך היה מקיים, כי בהיותו עובר לפני התיבה אמרה כל ישותו "ואני תפילה", בכל כוחותיו ומעבר לכך. קולו היה נשמע ברמה וכך קירב לבות בני ישראל לאביהם שבשמים.

כה כתב אחד מחשובי החסידים לאחר הסתלקותו: "מי יבוא בסוד קדושים עת התעטף הרבי בטליתו בערב שבת קודש, כאשר השתפכות נפשו פרצה כל גבולות באהבת ה' בכל לב ונפש ומאוד, ומי יבוא למלל את שמחת דביקותו כאשר רקד בשמחת תורה שעות על גבי שעות בדבקות ללא הפוגה.

"עבודת תפילתו היתה בכל יום כחדשים ממש. עבודתו בסיום התפילה הייתה באותה יגיעה ובאותה רעננות של תחילת התפילה. היטיב להגדיר זאת אחד מזקני החסידים: "במחיצת הרבי לא ידעתי אם אוהזים עתה ב'אדון עולם' של תחילת התפילה או של סופה"... והעידו מקורביו שכאשר התפלל בביתו היה מאריך בתפילתו כהנה וכהנה בבכיות וברגש רב.

"במיוחד בימים הנוראים היתה עבודתו למעלה מהשגת אנוש. בראש השנה כמעט ולא ראה שינה בעיניו. אחרי עבודת תפילות ליל החג, היו עוברים הקהל בארוכה להתברך מפי קדשו והוא היה סוקרם בחביבות אחד לאחד להתברך מעומק לבו הטהור. לאחר מכן ה'טיש' שהיה נמשך שעות ארוכות, ותפילות היום. כך גם עבודתו ביום הכיפורים ביגיעה עצומה, וכך בהושענא רבה ובשמחת תורה. הקשר עם הקב"ה הוא אשר נסך בו את כל כוחותיו".

ואם כבר הזכרנו את תפילות הימים הנוראים, סיפרו

קפנדריא דרך באבוב ואמרתי את הסליחות במחיצת רבנו.

"לאחר מכן הועדתי פני טשעבין ונכנסתי לקבל ברכת שלום ממרן ה'קדושת ציון' כנהוג. בהיכנס, מסרתי לו פריסת שלום מבנו-רבנו ותיארת את תפילותי הלוהטות רווית הרגש והתחנונים אשר אשרי עין ראתה זאת. מרן ה'קדושת ציון' הקשיב לכל דבריי מהחל ועד כלה בשימת לב מיוחדת. כאשר סיימתי, עיכב את המשך קבלת הקהל וביקש לקרוא לזוגתו הרבנית ע"ה, אמו של רבנו, וביקש ממני שאשוב ואספר את אשר ראו עיניי ושמעו אוזניי.

"זכורני, איך שכל אותה העת היה ניכר על פני מרן ה'קדושת ציון' חשיבות רבה לתפילותי המרטיטות של בנו רבנו זי"ע, וזאת על אף היותו צעיר לימים בעת ההיא".

כל עצמותי תאמרנה

כך, כל שנותיו היה רבנו מעתיר ומתחנן לפני קונו בהתלהבות וברשפי אש קודש שיצאו מפה קדשו. בעלי התפילה בבית מדרשו של רבנו, ידעו היטב כי לא הרי עמוד התפילה בבית מדרשו של הרבי, כהרי עמודי התפילה בשאר מקומות, שכאן היה רגיל רבנו לזרוז את שליחי הציבור שיתאמצו ויעשו את עבודתם ביגיעה ובכל כוחם, ויתפללו בפה מלא ובקול רם ככל האפשר. רבנו עצמו התבטא פעם שבעל תפילה שאחר גמר התפילה אינו מרגיש את עצמו במצב של אפיסת כוחות מרוב התאמצות בשעה שעומד להתחנן לפני המלך הקב"ה, 'האט ער סתם ארום געשפילט ביים עמוד'... נאה

בשלשת עמודי העולם התעטר בכליל תפארת, כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע. תורה, עבודה וגמילות חסדים, נכרכו בדמותו ההדורה והקורנת, שהאירה לארץ ולדרים עליה בחן בחסד וברחמים. מוכתר בכתר עליון של שלשה יסודות הללו, עמד רבנו והשפיע מהודו זיוו והדרו על עדת צאן מרעיתו משך למעלה מיובל שנים, באהבה אין קץ ובמסירות לאין ערוך.

פרק מרכזי ובלתי נפרד במסכת חייו של רבנו זי"ע, היתה עבודת קודשו העילאית, הן בעבודת התפילה בהיותו נודע כעמוד צלותהון דישראל, כאשר כל שנותיו לא פסק מלהתפלל ולחלות בעד עמו ישראל באהבה, והן בעבודת קודשו במידת האמונה והביטחון, השמחה מצד אחד והפרישות לאידך גיסא.

ביריעה שלפנינו נביא בזאת מספר עובדות וסיפורים אודות עבודת קודשו העילאית, כפי שהיה רבנו נודע מצעירותו ועד לערוב ימיו בתפילותיו המרטיטות והנלהבות, כאשר רבים וטובים היו מגיעים לחזות ולראותו בעבודת הקודש, ככהן גדול בעבודתו לפני ולפנים.

למרות שדרכו בקודש, מעשיו והליכותיו, היו תמיד בפשטות ובצניעות בהשתדלו להסתיר את מעלותיו הרבות מעין רואים, אמנם, בהגיעו לעבודה שבלב זו תפילה לא עמדו לו כוחותיו להסתיר את לבת האש שפרצה אז בכל עוזה ותוקפה. ברוב רגש, בנעימות ובמתיקות עד אין לתאר היה משתפך בתפילתו, עד שגם לב אבן היה נמס בשומעו את תפילתו שנאמרה בקול רם ובנעימה קדושה כאשר היה מונה אחת לאחת את תיבות התפילה.

על עבודת קודשו עודנו בצעירותו, סיפר הרה"ח ר' חיים הכהן שלאף ז"ל מזקני וחשובי החסידים בלונדון:

"היה זה בעת שרבנו הק' ה'קדושת ציון' הי"ד התגורר בטשעבין, והגיה את בנו רבנו זי"ע לשמש ברכנות העיר באבוב. התגוררתי אז ב'יאסלו' ונסעתי אל מרן ה'קדושת ציון' לשהות במחיצתו בראש השנה. בדרך, כשהגיע זמן אמירת הסליחות 'זכור ברית', עשיתי

עדויות וזכרונות

מפיהם

ומפי כתבם של

גדולי התלמידים

וחשובי החסידים

"דער באבוב'ער דרך איז גמרא מיט תוספות און ד' חלקי שולחן ערוך"

בתחילת הקדוש באבוב מספרים כי שכשנכנסה פעם קבוצת חסידים אצל רבנו ורצו לשמוע חוות דעתו האם נכון הדבר לחסידים לעקוב אחרי דרכי ומנהגי הרבי ולהתנהג בדיוק כמותו בכל דבר. השיב להם רבנו: "אני למדתי חסידות וחכמת חסידות, ועיקר החסידות הוא ללמוד תורה בהתמדה, להתאמץ בעבודת התפילה ולאחזק בה, ואילו באשר להתנהג כמנהג הרבי, דעו שבדרכי ומנהגי מותר לכולם לנהוג, כי ב"ה אינני משנה כלום מהשולחן ערוך..." (תולדות אלעזר) ענייני הדרכה.

פנים אחרת, כשניגש אחד מהמשגיחים בשיבת באבוב לפני רבנו ושאלתו בפיו, שמזמן לזמן פונים אליו התלמידים ודורשים ממנו שיודעם על איזה ענין פרטי בעבודת השי"ת שמו רבותינו הק' לבית באבוב דגש מיוחד, ובפרט לבחורי חמד. התרגש והתלהב רבנו ובלהט אש ענה ואמר לו: "זאלסטו זאגן פאר די בחורים, אז דער באבוב'ער דרך איז, גמרא מיט תוספות און ד' חלקי שולחן ערוך..."

(תאמר לבחורים שהדרך של באבוב היא גמרא עם תוספות וארבעה חלקי שו"ע). (פרי הכרם' שבועות תשס"ח). בשילוב לימוד התורה ועבודת התפילה, היה רבנו מרבה לעורר על מעלת הלימוד לפני התפילה באשמורת הבוקר, והלא כך פירש בקדשו הפסוק (ויקרא ו, ה) "ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר" - במסורה "ובער" ב' פעמים, הכא, ואידך "ובער בשדה אחר" (שמות כב, ה). "לחבר המסורה יש לומר, מובא בס' ליקוטי כרם שלמה' פרשת צו: כי הנה נודע מפי ספרים וסופרים גודל הענין של עסק התורה באשמורת הבוקר, שגורם הרחבת כוחות דקדושה וחלישת כח סטרא אחרא. והנה 'כהן' הוא כינוי ללומדי תורה, כמאמר הכתוב (מלאכי ב, ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". והנה 'עץ' הוא כינוי לתורה כאמרם ז"ל (ערכין טו:) "אין עץ אלא תורה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה".

"...בכל העולם כולו היה נודע ומפורסם רבנו בעיקר במידתו הנפלאה כאוהב ישראל בכל ליבו ובכל נפשו, אולם למרות שאכן מידה טובה מרובה זו היתה חלק בלתי נפרד ממנהגו הטהור, כאן המקום לציין שכבר בגיל צעיר כבר היה יושב על מדין, כאשר שימש ברבנות בעיר באבוב בשנים תרצ"ב-תרצ"ז, והיה שם ראש הישיבה והמרא דאתרא, ופקיע שמיה כדיין מומחה בענייני חושן משפט בכל גלילות העיר באבוב..."

באי בית מדרשו כי כאשר היה מגביה רבנו את קולו ב'אין קצבה לשנותיך' היה כל כולו אומר קדושה וטהרה והתלהבות של דביקות, כאשר היה סוּחָף בתפילותיו הנרגשות את כל הקהל הקדוש, כפי שכתוב אצל דוד המלך "ודוד מכרכר בכל עוז לפני השם".

עבודת הנענועים היתה אצל רבנו כחד מקמאי, נמשכה זמן רב ובמאמץ כביר שאין לתארה על גבי גיליון, וזאת גם כשהיה שרוי במצב בריאותי קשה. כך גם כל מצוה ומצוה השקיע בה כוונות רבים ונעלים עד כי פניו האירו באור יקרות בעת עשיית המצוה בשמחה, וכל כולו היה זועק תמיד נגד "מצוות אנשים מלומדה".

עובדה הווה באחת השנים כאשר ראש השנה חל בשבת, ישב רבנו ולמד ביגיעה את כוונות התקיעות, וכשמאן שהוא העיר לרבנו הלא אין תוקעים היום, השיבו רבנו: "והרי היא הנותנת, עלי ללמוד לפחות את כוונת הדברים..."

כאשר נפל רבנו למשכב, ראו בחוש את דביקותו בעבודת התפילה. אז, כשכוחותיו עזבוהו כמעט כליל וכל חייו היו תלויים מנגד, אוכל כמעט ולא נכנס לפיו ופעמים שכלל לא, וגם תנומה כמעט שלא היה רואה בעפעפיו, אך כאשר בא הדבר ליגיעה ולשמחה של מצוה, היה ננער כגיבור מתרונן ובכוחות לא לו היה מתפלל בהתלהבות השמורה עמו ללא הרף.

אחד הרופאים ששהה עמו בבית החולים במצבו הקשה,

סגורים בביתם, אבל עם מה יכול אני לתת יישר כוח לרבנו של עולם? להכיר לו טובה שנתן לי הכוחות והבריאות לצאת ולבוא, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, עם מה שאני רוקד לכבוד השי"ת - איני רוקד בשביל העולם - אני רוקד לכבוד ה', ואני מודה לה' שנתן לי את הכוח".

שיוויותי ד' לנגדי תמיד

כל עבודתו של רבנו היתה למען לא יסור מעיניו ה'שיוויותי ה' לנגדי תמיד' ותמיד היה הרבי מיצר ודואג על חורבן המקדש. כאשר היה נוסע לנסיעה ארוכה, היו הגבאים אורזים את החפצים הנצרכים לנסיעה, ופעם טרם שנסע רבנו, פנה אל הגבאי המסור ושאלו אם הכול כבר ארוז? הגבאי השיבו באופן חיובי, אולם רבנו שוב שאלו: "ומה עם ה'שיוויותי', האם זכרת לקחתו?..."

מפי אחד מזקני החסידים שמענו עובדה פלאית:

היה זה לפני יותר מיובל שנים, אז מעד רבנו בדרך הליכתו למקוה טרם הנענועים ונשברה אצבעו. רבנו סירב בכל תוקף לגשת לטיפול רפואי, מחשש שמא יחבשו את ידו ותהיה חציצה בין ידו לאתרוגו, וכך התהלך שבוע שלם בייסוריו עד עבור החג. למחרת כשהגיע רבנו לטיפול בבית החולים, הביע רבנו את דרישתו החד משמעית מסיבות שהיו שמורות עמו, שהטיפול יתבצע ללא הרדמה מקומית, כמקובל בטיפולים אלו. הרופא שחשש שהייסורים הכרוכים בטיפול שכזה עלולים להזיק, במיוחד לאדם בשנות השיבה, סירב בתחילה לטפל ללא הרדמה מקומית, עד שהשתכנע ברורות שרבנו לוקח על עצמו את כל האחריות בדבר על עצמו. והנה למרבה הפלא, במשך כל זמן הטיפול לא הוציא רבנו מפיו אפילו אנחה קלה אחת, כשהרופא משתומם על מחזה פלאי וחריג זה שלא ראה מעודו. לאחר מכן התבטא רבנו ואמר כי קיבל מאבותיו הק' כי סגולה שלא להרגיש בכאביו אם יחשוב על 'שיוויותי ה' לנגדי תמיד'.

מידה קדושה זו הייתה מושרשת אצל רבנו משחר נעוריו ועד שיבה אחזה ולא הרפתה ממנו.

גאולתו של ישראל

פרק מיוחד בעבודת קדשו של רבנו, היתה הגעגועים והציפייה לגאולתו של ישראל. סיפר בנו כ"ק מרן אדמו"ר מוהרנ"צ זי"ע: "מעצם ניגוניו שחיבר כ"ק אאמו"ר זצוק"ל ניכר איך היה מקונן ומתאבל בלב נשבר על הגלות ועל חורבן המקדש, בגעגועים ודביקות היה מתחנן ומבקש להשי"ת, השב שכניתך לצייון וכו', ותבנהו מהרה וכו', תבנה חומות ירושלים וכו', ועוד. "פעם בהיות כ"ק אאמו"ר זצוק"ל בירושלים עיה"ק, התאספנו כולנו בחצר בית מדרשנו ברחוב חגי, קודם שנסענו לשפוך שיח אצל הכותל המערבי, ושרנו יחד ניגוני דביקות והתעוררות משירי ציון. ישב שם כ"ק אאמו"ר זצוק"ל וגם בכה בבכיות נמרצות בזוכרו את ציון, וזלגו עיניו דמעות עד אין שיעור בלב נשבר מאוד, בהתאבלו על חורבן ירושלים והיה מראה מרגש מאוד אשר לעולם לא ימוש מזיכרונו".

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרנ"צ זי"ע הדגיש ביותר את צערו העמוק של רבנו על גלות השכינה, כפי שנראה ענין זה מהניגון שחיבר על הפסוקים בשיר השירים (ה, ב) "אני ישנה ולבי ער" וגו'. את החלק הראשון של הניגון חיבר רבנו בחלום, ואחר כך כשהקיץ סיים את הניגון. כן אמר רבנו שלא לנגנו בשאר ימות השנה, "כדי עס נישט חמצ'דיג צו מאַכן..." כמו שאמר אז כשחיבר ניגון זה, שחיברו על פי דברי חז"ל במדרשים על הפסוקים הללו (שה"ש רבה ה, ב), "אני ישנה, אמרה כנסת ישראל וכו' אני ישנה מן הגאולה ולבו של הקב"ה ער לגאלנו וכו', פתחי לי אחרות רעיתי, עד מתי אהיה מתהלך בלא בית, שראשי נמלא טל וכו'", ע"כ.

סיפר אחד מתלמידי הישיבה שזכה ללון תקופה בחדר אחד עם רבנו, כי עד השעות הקטנות של הלילה היה רבנו עסוק במשנתו והוגה על תלמודו. לאחר שנפנה רבנו לנח מעט, נפעם לשמוע את רבנו ממלמל לעצמו במיתרו חרישית בכאב רב: "על זה היה דווה לבנו על אלה חשכו עינינו, על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו". שוב ושוב היה ממלמל פסוקים אלו כאשר כל הגה בדיבורו כאב את גלות השכינה עד דכדוכה של נפש.

בשעות המוקדמות של הבוקר כבר היה קם ומברך בלהט את ברכות התורה. כך עבד רבנו את קונו במשך כל שעות

כמלך בגדוד. בעבודת הקודש לעילא ולעילא בהקפות ביום הושענא רבא

פ'קיע שמיא כדיין מומחה'. משמייע מדברות קדשו בהנחת אבן הפינה לקרית באבוב בבת ים

משפט בעיין. רבנו, כבחור צעיר בן כארבע-עשרה, מיהר להשתלב בחברתם והיה יושב לאורך היום כולו בבית-המדרש ועוסק בהלכות המוקשות שבחושן-משפט". כאשר הגיעו חודשי הקיץ ועמם השרב והלימוד בבית-המדרש הפך לכמעט בלתי-אפשרי, עברו הלומדים לקבוע את לימודם בחצר הגדולה, המטופחת ובעלת הצמחייה, שבחזית מעונו המרווח של זקנו של הג"ר איטשע שליט"א, על שמו הוא קרוי, הלא הוא החסיד רבי איטשע לאנגזאם ז"ל שהיה בעל מאה, שם, בחצר גינת הביתן, הם היו מתעמקים בתלמודם, כשהם נהנים מהאווירה הנעימה המנשבת את חום הקיץ. כשהגיעו הבחורים ובמרכוס רבנו, הצעיר מהם במספר שנים, יכול היה ר' אברהם הצעיר לעקוב אחר 'בנו של הרבי' שההתמדה הייתה לחם חוקו ושם הגה על תלמודו יומם ולילה בעודו רוכש לעצמו קנייניו נצח בהלכות חושן משפט החמורות, עד שעלה ונתעלה מעלות רמות בעסק התורה וכל קנייניה, שהיו נר לרגליו ואור לנתיבתו עד זקנה ושיבה.

"בשנות הנדודים שבין שתי מלחמות העולם, הייתה תקופה בה התגוררה משפחת המלוכה בעיר קראקא, אולם כעבור תקופה החליט הרה"ק רבי בן-ציון מבאבוב זי"ע הי"ד לעבור ולהתגורר דרך עראי בעיירה מישלעניץ השוכנת בגלילות קראקא הגדולה. "אבי, הרה"ח ר' אברהם לאנגזאם ע"ה, היה מילידי העיר מישלעניץ וילד היה כאשר משפחת המלוכה השתכנה בעיר, משכך זכיתי להיות כלי-ראשון לשמוע ממנו רסיסי עדות על רבנו, כבחור צעיר כבר ארכיסר, בשהותו עם אביו הקדוש במישלעניץ".

למרות שר' אברהם לאנגזאם היה עדיין ילד, זיכרון מוחו לא שכח את מראהו של בנו של הרבי, הלא הוא רבנו, העלם הצעיר שטהרה נשפעה סביבותיו. "אבי ז"ל סיפר לי", קורא רבי איטשע לאנגזאם מתוך מדפי מוחו, "שבאותה תקופה הייתה קבוצת עילית של בחורים מבוגרים, כבני שמונה-עשרה, שעסקו בלימוד חושן-

היממה בדביקות מופלאה. מקורביו סיפרו כי שנתו היתה מועטת עד מאד. בעצמו התבטא פעם רבנו, כי לו היו מניחים לו לנוח שעותיים בלילה, היה יכול להיות רגוע.

הלימוד מכלי הטלפון

בעסקינו בעבודת התפילה של רבנו והדרכותיו המוסריות לתפילה בכוונה ובדביקות כראוי וכנכון, יש בנותן טעם להביא מה שאמר פעם רבנו תחת אחד השיחים, בעניין מה שכתבו בספרים הקדושים שמכל דבר שבעולם יש ללמוד ממנו דרך והדרכה בעבודת ד', ואמר שמכלי הטלפון יש ללמוד לקח טוב ופרק מוסר בעניין עבודת התפילה.

הסביר רבנו כוונתו העמוקה בזה: כי הנה כדי שיוכל האדם להתקשר על ידי הטלפון עם חברו, מצטרף שישתמש עם המספרים הנכונים, שהרי אם מקלקל צירופי המספרים, לא יגיע למבוקשו. עוד גלוי וידוע לכל משתמשי כלי הנזכר, שלכל לראש צריך שיהיה מן המוכן מה שקורים 'דייל טאהן' (צליל חיוג) ורק אחר כך יכול לסבב את המספרים, ובלאו הכי לשווא ולריק עמלו ויעלה חרס בידו.

הנמשל הוא בעבודת התפילה, שעניינו דביקות והתקשרות בד', מלשון (בראשית ל') "נפתולי אלוקים". על כן בעת שעומדים לפניו יתברך בתפילה, צריכים להתפלל בסדר התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, והבאים בסוד ד' מכוונים ייחודי וצירופי שמות הקדושים, והעיקר הוא לב נשבר המשבר כל המסכים המבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים כמו שכתבו בספרי קודש.

אמנם מקודם שהאדם מתקשר לריבונו בתפילתו, צריך שיהיה לו 'דייל טאהן' והוא אהבת ישראל, לאהוב כל ישראל כנפשו, לסבול את צער אחיו ולשמוח בשמחתו, ורק כשיש בידו מידה היקרה הזאת יכול להפיל תחנוניו לפני קונו, ויתקבלו תפילותיו ברחמים וברצון. (פרי החרם, חשון תשס"א).

בן 14 בהלכות חו"מ

ומעבודת התפילה לגדלותו בתורה שהייתה לשם דבר בקרב כל באי היכלה של באבוב קדישא, עליה היה עומד ודורש בכל עת מצוא, מבליט ומדגיש כי היא ואין בלתי לעלות מעלות רמות ביראת שמים ובמעשים טובים, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה. ככל העולם כולו היה נודע ומפורסם רבנו בעיקר במידתו הנפלאה כאוהב ישראל בכל ליבו ובכל נפשו, אולם למרות שאכן מידה טובה מרובה זו היתה חלק בלתי נפרד ממהותו הטהורה, כאן המקום לציין שכבר בגיל צעיר כבר היה יושב על מדין, כאשר שימש ברבנות בעיר באבוב בשנים תרצ"ב-תרצ"ז, והיה שם ראש הישיבה והמרא דאתרא, ופקיע שמיא כדיין מומחה בענייני חושן משפט בכל גלילות העיר באבוב.

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה

אוצר זכרונות נפלאים ונרגשים על תקופת ההוד בצילא דמהימנותא קדישא של

כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע

בשיח יקרות מלא תגליות וחידושים עם הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א

מזקני ונכבדי חסידי באבוב בעיה"ק ירושלים

במלאות חצי יובל להסתלקותו - ר"ח אב תש"ס - תשפ"ה

יוסף מאיר האס

"ידוע מאמר העולם על 'הוא היה אומר' - מה שהוא בעצמו, זאת הוא אומר ומדבר", אומר לנו רבי ברוך בשיחתו הנפלאה. "זו היתה מסכת חייו של רבנו, שכל הליכותיו והנהגותיו היו קודש לד' ולתורתו, והיו עבורנו תורה שלימה של לימוד הלכה למעשה כדת מה לעשות ואיך להתנהג עם הבריות. הנקודה המרכזית של מידותיו הטובות היתה חזרת על עצמה כחוט השני בכל הליכות חייו: להיות טוב ומיטיב לכל!"

"הייתי נוכח כשהגיע הרה"צ רבי משה ארנסטר זצ"ל לבקר אצל רבנו לפני שנים רבות, ובתוך הדברים סיפר לו רבנו על ימי תקופת בוקרשט ברומניה אחרי השואה, שהתקבץ שם קיבוץ גלויות של יהודים פליטי המלחמה מכל המינים ומכל העדות, מכל החצרות ומכל החוגים, וכולם נקבצו ובאו לפונדק אחד ברחבי העיר.

"והנה, באחד הימים כשסיימו חזרת הש"ץ של תפילת שחרית, דפק אחד המתפללים על השולחן והכריז 'קדיש'. שכנו הקרוב אליו תמה ושאל מה זה ועל מה זה, והשיב הראשון כי היום הוא יומא דהילולא של רבי פלוני. נענה השכן ואמר בביתו: 'אויך מיר ארבי'..."

"אמר על כך רבנו: 'הרהרתי אז לעצמי, איך יתכן דבר כזה, שאחרי המלחמה הנוראה שנחרב רוב מנין ובנין של כלל ישראל ברחבי אירופה, עוד יהיה פירוד לבבות כזה שיבוא אחד ויבטל את הרבי של חברו במחוי יד? קיבלתי והחלטתי לעצמי שגם אצל צדיק כזה שאומרים עליו 'אויך מיר ארבי', אם יבוא מאן דהו וידפוק על השולחן שלא לומר תחנון, אכן אקבל את בקשתו ולא אומר תחנון'."

"בשולי הדברים הוסיף רבנו ואמר: 'רק אבקש דבר אחד, שאם אכן יש יומא דהילולא של צדיק מסוים ומישהו חפץ שלא יאמרו תחנון, שיראה לדפוק על השולחן תיכף עם סיום חזרת הש"ץ, כדי שלא יתחיל הקהל לומר 'אלוקינו ואלוקי אבותינו', שאז נמצא שהוציאו שם שמים לבטלה'."

מוסיף הרה"ב גריפעל וממתיק: "אני מבקש להוסיף בזאת, שאולי משום הנהגה טובה ומיוחדת זו זכה רבנו שביומא דהילולא לא יאמרו תחנון בכל רחבי העולם היהודי, שהרי הסתלקותו היתה בראש חודש אב.

"אגב, ידוע שרבנו נולד בראש חודש כסלו, כפי שהזכיר בנו כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א באחד השיחים, שרבנו היה תמיד בסימן של התחדשות בבחינת 'דשנים ורעננים יהיו', כאשר גם בגיל זקנה ושיבה ראו אצלו תמיד את ההתחדשות וההתלהבות במרץ נעורים, וסימנא מילתא שנולד והסתלק בראש חודש, שהוא זמן של התחדשות הלבנה.

"וכבר היה מעשה שרופא אחד השתבח לפני רבנו שהוא כל-כך מומחה במקצוע הרפואה, עד שהוא יכול לעשות ניתוח בעיניים עצומות מחמת הרגל הדבר. נענה רבנו

תבוקה ודבוקה בך. עם הס"ת ביום הושענא רבה

שנמשכה למעלה מיובל שנים, אשר יבוא לפניהם ואשר יצא לפניהם באהבה ובמסירות, הלא המה דברי הימים במלכות שלמה בעטרה שעטרו לו אבותיו הק' זי"ע.

"אויך מיר ארבי"

הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א, שבחר להתמקד בדבריו על נועם מידותיו של רבנו שהיה לשם דבר בכל קצווי תבל, פותח ואומר פנינה נפלאה משמו של הגה"צ רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל ראש ישיבת טשעבין, שהיה אומר כי חסידים אוהבים לספר מרביותהם אותות ומופתים, אבל ממעטים לדבר ממידותיהם ומעשיהם הטובים, מפני הטעם הפשוט, שאין ביד כל אדם לחולל מופתים, משא"כ מידות טובות חיובא רמיא על האדם לעשות כמנהג רבו, לכן אווזים בזה פלך השתיקה...

במה מתבטאת מסכת מידותיו של רבנו? האם אפשר להצביע על נקודה מסוימת שהייתה נראית אצל רבנו ביותר?

"באבוב'ער רב! אני מוכרח לומר לכם את אשר על ליבי", פתח ואמר מרן פוסק הדור בעל 'שבט הלוי' זי"ע בביקורו בקודש פנימה אצל כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' זי"ע בשנת תש"נ. "אני הרי נוסע הרבה ברחבי העולם, בכל מקום שאני מגיע ומוצא חסידי באבוב, אני רואה אותם אנשי מידות טובות."

מעשה זה שהיה נוכח בו איש שיחנו הנכבד הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א, מזקני ונכבדי חסידי באבוב בעיה"ק ירושלים, מיטיב לבטא ולשקף את גודל ההערכה וההערצה שרחשו גדולי וצדיקי הדור האחרון למסכת מידותיו הטובות והמוזהבות של מרן ה'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע, עד שהייתה לכך השפעה גדולה וישרה על כלל עדת חסידי באבוב בכל קצווי תבל, שהיו בהם סימנים מובהקים אלו של בעלי מידות טובות, כפי שלמדו ורכשו קנייני נצח אלו במחיצת רבם הנערץ והנקדש בסוד קדושים רבה.

"כללו של דבר", מוסיף רבי ברוך ואומר בפתח דבריו, "מידותיו הטובות של רבנו הקרינו ושיקפו באופן מובהק את נועם הליכותיו ואצילות הנהגת מלכותו הנאדרת בקודש, כאשר כל מי שהיה חפץ לדבוק במידותיו וללכת בדרכיו, קיבל את אורחות חייו והליכות קדשו כהוראת דרך אשר יבור לו האדם, אל תיקרי הליכות אלא הלכות, כזה ראה וקדש, 'אזוי דארף זיך פירן א באבוב'ער חסיד', דאא ביה - כולא ביה."

וזאת למודעי, כי מסכת מידות היא אחת המסכתות העיקריות במשנת חייה של חצר הקודש באבוב. ספרים שלמים ניתנים לכתיבה רק על סיפורי אהבת ישראל וקירובי לבבות שנראו ונלמדו בבית מדרשו של רבנו זי"ע, אשר הפקיר את כל-כולו למען אחרים ומעולם לא חשב על טובת והנאת עצמו. תמיד היו צרכי הזולת קודמים ומועדפים לכל דבר אחר, והוא לכשעצמו לא תפס מקום כלל.

כתוצאה מכך, לא פעם ולא פעמיים עמדו החסידים הנאמנים משתאים ומשתוממים לראות איך מנהגים שנשמרו בקפידה זזים הצידה רק כדי לא לגרום למישהו תחושה לא נעימה, איך מדלג רבנו על קפידות חשובות ששמר עליהן ביתר עוז ושאת מפני כבודם של אחרים, ואפילו בא לומר משך תקופה 'קפיטל תהלים' לפני התפילה כמנהג סאטמאר רק כדי שלא להביא את הש"ץ לידי חלישות הדעת, ועוד כהנה וכהנה עובדות והנהגות שהיו בבחינת 'ללמדנו רבנו', ותרב חכמת שלמה להנחותם בזו הדרך.

עתה, במלאות חצי יובל להסתלקות אביהם ואוהבם של ישראל, איש על העדה ומסר נפשו עבור כל אחד מאנשי שלומו בפרט ועבור כל איש ישראל בכלל, שוחחנו עם הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א מעיה"ק ירושלים, כדי לקבל השגה כלשהי במסכת הנהגתו הרוממה של רבנו

למען שמו באהבה. בלימוד התורה בערוב ימיו

ואמר לו: 'אני מניח תפילין כבר למעלה מ-70 שנה, אבל אעפ"כ בכל פעם שאני מניח תפילין בכל בוקר, אני מרגיש כאילו זוהי הפעם הראשונה שאני מניחם...' "הרי לנו התחדשות ממשית בקיום המצוות בכל יום תמיד".

שינוי המנהג באמירת ההפטרה

"אם כבר הזכרנו את יום הסתלקותו של רבנו בראש חודש אב, אספר לכם מעשה רב יקר-ערך שהייתי נוכח בו", ממשיך הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א לרתק אותנו בנועם אמריו. "בשנת תשל"ד היה סדר השנה כמו בשנה זו תשפ"ה, פורים דפרזים חל בערב שבת, ליל הסדר במוצאי שבת, וראש חודש אב חל בשבת. והנה, כידוע יש לכל פרשה 'הפטרה' מיוחדת בפני עצמה, אבל כשיש דבר נוסף באותה שבת, כמו שבת ראש חודש אב שהיא גם שבת של בין המצרים ויש בה 'הפטרה' אחרת, יש מחלוקת הפוסקים איזו 'הפטרה' צריכים לומר, האם של שבת ראש חודש או את זו של בין המצרים.

"כמידי שנה, שהה רבנו באותה תקופה בקאנטרי למנוחת הנפש ב'ווייט לעיק', שם היה בית מדרש קטן בסמוך למתחמי הבונגאלו והתפללו בו רק כליל שבת, אבל ביום השבת שהיו מגיעים עוד חסידים מכל הסביבה כדי להתפלל עם רבנו, היה רבנו הולך מרחק של כמה דקות הליכה לבית מדרש גדול יותר (זוסמאן'ס קאלאני) כדי שיוכלו להתפלל שם ביישוב ובהרחבת הדעת.

"אגב, פעם אחת בהיותי שם עם רבנו, אמר רבנו על אם הדרך לסוכביו: למה אנחנו הולכים להתפלל בבית מדרש זה דווקא? קודם כל, כי זהו מקום גדול יותר מבית המדרש שנמצא אצלנו, אבל יש סיבה נוספת, כי יש בו עזרת נשים (בביהמ"ד הקטן לא היה) וזוהי חשיבות גדולה ומיוחדת, כי הלכות תפילה הרי למדנו מחנה... במילים אחרות נתן לנו רבנו להבין, שבית המדרש עם עזרת נשים יש בו מעלה יתירה".

נחזור לענייננו:

"באותה שבת בבוקר, פ' מטות-מסעי תשל"ד, שבת ראש חודש אב, צעד רבנו מהבונגאלו שלו לכיוון ביהמ"ד הגדול והציבור התלווה אליו בדרכו לשם. במהלך הצעידה, התלווה אל רבנו הגאון רבי ישראל איסר פריעדמאן זצ"ל הרב מקרעניץ, וסיפר לרבנו מעשה רב, שלפני שנים רבות ערך ברית מילה לבנו ר' בן ציון בשבת קודש כזו שחל בה ראש חודש אב, והסנדק היה הרה"צ רבי מענדיל מפריסטק זצ"ל [נכד מרן ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע וחתן הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע], וכשהגיעו לאמירת ההפטרה, צעק בקול רם: 'שמעו, שמעו, שמעו', כי כך נהגו בצאנז לומר את ההפטרה של בין המצרים. "רבנו שמע את הדברים ולא אמר על כך כלום,

"..באבוב'ער רב! אני מוכרח לומר לכם את אשר על ליבי", פתח ואמר מרן פוסק הדור בעל 'שבט הלוי' זי"ע בביקורו בקודש פנימה אצל כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'דברי שלמה' זי"ע בשנת תש"נ. "אני הרי נוסע הרבה ברחבי העולם, בכל מקום שאני מגיע ומוצא חסידי באבוב, אני רואה אותם אנשי מידות טובות..."

את מנהגי ודרכי אבותיו הק' בלי לזוז מהם כמלוא נימה, וכידוע שבערוב ימיו התמרמר על מנהג מסוים ששכחו ממנו בהושענא רבה לזמר 'אמונים אשר נאספו', ואכן זימרוהו למחרת בעת הפרידה מהסוכה.

ובסיום קריאת התורה הורה רבנו לציבור לומר הפטרת 'שמעו' של בין המצרים. בדרך חזרתו לביתו אחרי התפילה, כבר לא היה נוכח שם הרב מקרעניץ ואז פתח רבנו ואמר לנו, שידוע לו בבירור כי המנהג בבאבוב היה לומר הפטרת שבת ראש חודש 'השמים כסאי', אבל משום כבודו של הרב מקרעניץ הורה לומר את ההפטרה האחרת".

'מזמור לדוד' כמנהג סאטמאר

היו עוד מקרים כאלו שרבנו שינה ממנהג אבותיו לכבודם של אחרים?

"היו אלו מעשים רבים בלי שום ספק", ממשיך רבי ברוך שליט"א ומספר סיפור נוסף, בהקדימו כי אמנם לא היה נוכח בו בשעת מעשה, אבל שמע אותו מפי עדים נאמנים שהיו שם ועמדו משתוממים לנוכח אצילות מידותיו הטהורות של רבנו בכבוד אחרים.

"כדי להבין את עומק הסיפור שאספר לכם וכן את הסיפור הקודם עם שינוי המנהג באמירת ההפטרה, צריך להבין קודם כמה חשובה ויקרה היתה בעיני רבנו חובת השמירה והזהירות לקיים

מלך ביפו. אחוזו שרעפי קודש בריקוד מצוה טאנץ

אוצר זכרונות בשיח יקרות עם הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א

חד בדרא בהארט פנים:

עדויות מפעימות על הרגישות בכבוד הזולת בזהירות מופלגת ביותר

ולכן נתן לו את ההרגשה הטובה שהוא נהנה כל-כך מדבריו ומבקש לשמוע עוד..."

"שוב מעשה שהיה", מעלה רבי ברוך בנועם שיחו. "דודי העסקן הוותיק הרה"ח ר' יעקב גריפעל ז"ל הותיר אחרי פטירתו בן ובת מזו"ש, והילד היה בן 9 שנים. אחרי 4 שנים כשהגיע לגיל בר מצוה, ערכו לו מסיבה גדולה במוצאי שבת של לילי טבת הארוכים, שם הביאו הרבה דרשנים לשאת דברים לכבוד השמחה הגדולה, והיה שם אחד ששימש כמנחה והזמין את הנואמים לעלות על הדוכן.

"אחי הרה"ח ר' משה אליעזר גריפעל שליט"א שזכה לשמש אצל רבנו ואצל כ"ק מרן אדמו"ר מוהרנ"צ זי"ע, סיפר לי שמחמת ריבוי הדרשנים ואריכות הדרשות, כשהגיעה השעה 11:50 בלילה היה צריך לעלות על הדוכן אחד שהיה ידוע כמי שמדבר זמן ארוך תמיד, והיות שהמנחה חשש שמא יאריך הלה בדבריו יותר מדי והרי הציבור כבר עייף מאד, נענה ואמר כהקדמה להזמנת אותו דרשן לשאת את דבריו: 'זהכמים אומרים עד חצות - קליגע אידן רעדן ביז חצות' (אנשים חכמים מדברים רק עד חצות)... הלה אכן הבין את הרמז וכעבור 10 דקות סיים את דבריו..."

"כשסיפר אחי את דבר המעשה לפני רבנו, דפק רבנו על השולחן ברוגזה ואמר בקפידה: 'מ'טוט נישט אזוי! מ'איז נישט מבייש א איד ברבים!' (לא עושים דבר כזה! לא מביישים

במהלך השיחה פנינו וביקשנו לשמוע על הידוע שהיה רבנו מקבל כל אחד בסבר פנים יפות ובהארט פנים קורנת:

הרה"ח ר' ברוך גריפעל שליט"א: "רבנו היה אומר לפעמים בצחות לשונו, שאצל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע הסתובבו הרבה עשירים וממילא יכול היה לתת הרבה כסף לאחרים, אבל הוא, שאין לו עשירים גדולים כמו בסאטמאר, אינו יכול לחלק כספים גדולים כאלו, אבל כבוד הוא יכול לתת בהרחבה גדולה לכל איש ואיש מישראל..."

"אכן, בכך היה רבנו יחיד מומחה לקבל כל אחד בשמחה גדולה ובהארט פנים מובהקת, כאילו היה אורחו החשוב ביותר. זכורני עוד מימי בחרותי כשלמדתי ב'מתיבתא עץ חיים' בבורו-פארק, כשהגיע אחד האדמו"רים הצעירים לבקר אצל רבנו בצהרי היום, וכראותי אותו נכנס לבית רבנו הלכתי אחריו כדי להיות נוכח בביקור זה.

"רבנו היה יותר מבוגר ממנו בעשרות שנים, ואחרי שאותו אדמו"ר ישב אצל רבנו כמחצית השעה והעלה סיפורי והנהגות צדיקים כיד ד' הטובה עליו, ביקש רבנו לתת לו הרגשה טובה ונעימה, באמרו לו: 'ס'איז מיר זייער געשמאק אז איז זיצט דא, בלייבט ביטע נאך א ביסל' (מאד נעים לי שאתם יושבים כאן, הישארו נא עוד קצת)..."

"למדתי אז פשט בכך, שרבנו חשש שמא יחשוב אותו אדמו"ר לעצמו שהוא כבר מאריך ומגזים יותר מדי,

יהודי ברבים!)..."

עוד מעשה בפיו של איש שיחנו הנלבב: "כידוע וכפי שהזכרנו לעיל, היה רבנו מסודר מאד בכל ענייניו ותמיד ביציאתו מביתו היה מוכן כבר זמן מה לפני-כן, כדי שיוכל לצאת תיכף כשיבואו המשמשים ללוותו. פעם, לפני שנסע רבנו מחוץ לאמריקה בטיסה, כבר ישב בתוך הרכב מחוץ לביתו ורגע לפני שהתחילו לנסוע לשדה התעופה, ניגש יהודי מבני עדות המזרח אל חלון הרכב וביקש נדבה. הגבאים שהיו כבר לחוצים לנסוע, אמרו לרבנו שייתן לו שטר של כמה דולרים וימשיכו בדרכם, אבל רבנו אמר שאי אפשר לזלזל ככה ביהודי, אלא צריך לצאת אליו החוצה.

"בתוך כך, חזר עמו רבנו לתוך הבית ונכנס ל'קוויטל שטוב', הדליק את החשמל והתיישב לשמוע משך כמה דקות את אשר על ליבו, ואז נתן לו נתינה הגונה וחזר אל הרכב להמשיך בנסיעתו.

"המשמשים שסיפרו זאת העידו לאחר-מכן שעמדו גדהמים מול הסבלנות היתירה וההתייחסות המכבדת של רבנו לאותו יהודי שמעולם לא ראוהו לפני כן אצל רבנו, בפרט שיכול היה רבנו לפוטרו בנתינה יפה דרך חלון הרכב ולהמשיך הלאה, אבל רבנו שהיה כל ימיו מעביר על מידותיו, לא ויתר על ההזדמנות לכבד ולהוקיר".

יגור באהלך' (קפיטל ט"ו), ובכל יום היה אותו בעל תפילה מסיים קדיש דרבנן אחרי קרבנות ומתחיל לומר 'מזמור לדוד' כמנהגו, כשרבנו אומר יחד אתו קפיטל זה בלי שיידע הלה מאומה שאין המנהג בבאבוב כך.

"בהגיע יום ד' אב, יומא דהילולא קדישא של רבנו הק' הקדושת ציון' זי"ע הי"ד, עבר רבנו לפני התיבה לרגל היארצייט של אביו הגדול, והנה, לא פחות ולא יותר אחרי קדיש דרבנן פתח רבנו ואמר קפיטל ט"ו יחד עם כל

הציבור הגדול שהתאסף שם לרגל ההילולא קדישא. הציבור שנכח שם, עמד נדהם ומשתומם, לא מאמין למראה עיניו ולמשמע אוזניו, 'א נייע מנהג איז דא געבוירן געווארן?' (מנהג חדש נולד כאן עכשיו?)..."

"אחרי התפילה הסביר רבנו בנועם שיחו: 'הרי יש כאן חסיד סאטמאר שמתפלל כאן לפני התיבה בקביעות בכל יום ואומר קפיטל זה לפני 'הודו', אבל אם אני עכשיו לא אגיד 'מזמור לדוד', הוא יבין ויקלוט שאצלנו בבאבוב לא אומרים זאת וירגיש מאד לא נעים שהוא נוהג כאן מנהגי עצמו ואני אומר זאת רק בגללו ולכבודו, לכן הבנתי שיש כאן צורך לשנות ממנהג אבותיי ואמרתי 'מזמור לדוד', כדי שהלה לא יחשוד במאומה ולא יבוא לידי חלישות הדעת'..."

דילוג על אמירת הקרבנות

"כעת אספר לכם מעשה נוסף נפלא ביותר, ממנו נוכל ללמוד איך ויתר רבנו על מנהג קבוע שהקפיד עליו עד מאד, אבל משום כבוד הציבור וטרחת דציבורא, העדיף לדלג עליו באין אומר ודברים", מוסיף הרה"ב גריפעל שליט"א למלא את אסמינו שבע.

"כל מי שהסתובב אצל רבנו יודע בוודאי כמה הקפיד רבנו על אמירת פרשת הקרבנות לפני התפילה במתינות ובכוונה, באמרו שזהו עיקר העיקרים מעבודת התפילה. עד כדי כך, שפעם עת נטל רבנו לעשן סיגריה מצידה ההפוך בלי לשים לב לכך, הבחין בכך הקהל ושחקו על השינוי המוזר הזה, אבל רבנו נענה ואמר להם בתוכחת מוסר: 'יותר יש לכם לשחוק כשאנשים מהפכים את הסדר ואומרים קרבנות שתקנו אנשי כנסת הגדולה לאומרם לפני התפילה, והאנשים עושים להיפוך ואומרים אותם אחרי התפילה...'"

"בנוסף לכך הקפיד רבנו מאד להיות מוכן ומזומן לעבודת התפילה בזמן שנקבע לתחילת התפילה, שאז כבר היה מלוכש ב'גארטל' וגם נטל ידי לקראת התפילה, כדי שיוכל לצאת תיכף ומיד מביתו בלוויית המשמש לבית המדרש. לא פעם העיד רבנו על עצמו, שהגם שהיו לפעמים שהיה באמצע ענין מסוים או שקוע בלימוד לפני התפילה, וידע שיהיה לו קשה לחזור אחרי התפילה לאותו ענין אחז בו, עם כל זה ויתר על הכל ובלבד שיופיע בזמן המדויק לתפילה, כדי ללמד את הציבור להקפיד על זמני התפילה ולא לזלזל בה חלילה.

"מעשה שהיה באחד מימי ראשון בחודשי הקיץ, בתקופת שהות רבנו למנוחה בקאנטרי, שמישהו התקשר אליו סמוך לזמן צאתו לבית המדרש לתפילת שחרית, והיה זה טלפון דחוף מאד של פיקוח נפש, שרבנו לא היה יכול לדחותו לאחרי התפילה. אדהכי והכי, התעכב רבנו שלא בטובתו בערך כ-20 דקות על חשבון זמן התפילה, ובמקום להיכנס לביהמ"ד בשעה 8:30 נכנס בשעה 8:50 בערך.

"רבנו התנצל שהיתה לו שיחת טלפון דחופה מאירופה והיה מוכרח להתעכב עמה, אך תיכף ומיד נעמד על מקומו להתעטף בטלית ולהתעטר בתפילין, לאחר מכן אמר ברכות השחר והורה לשליח ציבור להתחיל 'הודו', בלי לומר את פרשת הקרבנות שהיה כאמור מקפיד על כך ביותר עזי ושאת.

"הציבור שהיה שם לא הצליח להבין זאת, שהרי מי שנמצא בקאנטרי ממילא אינו ממהר לשום מקום, בפרט ביום ראשון שנחשב ליומא דפגרא במקומות אלו, הרי שלא היה קורה כלום אם רבנו היה מתיישב לומר את הקרבנות כדרכו בקודש, בפרט שזהו עיכוב של 10 דקות בערך ולא יותר, אבל אצל רבנו היה כבוד הציבור דבר ראשון במעלה, ומכיוון שכבר התאחרה השעה בגלל הטלפון הדחוף, לא אבה לעכב עוד את הציבור באמירת הקרבנות".

פרקי זכרונותיו העשירים והנפלאים של איש שיחנו הנכבד והיקר שליט"א, יכולים לפרנס בפני עצמם קונטרס נאה בן עשרות ומאות עמודים מלאים מזן אל זן, אך בשלב זה ניאלץ להסתפק באוצרות גנוזים אלו שיש בהם הרבה מאד מן הפרסום לראשונה בשערי כת ציון, ויהיו הדברים עושים רישומא דקדושא בקרב כל קוראיהם לדעת את הדרך הישר והטוב אשר ילכו בה.

זכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל אמן!

מלכות בית באבוב. בצעירותו עם אביו הגדול מרן הקדושת ציון' זי"ע הי"ד

המשך המסע החינוכי

הוריהם ומחנכיהם של אלפי התלמידים הנערכים לעלות לישיבות גדולות - עוקבים בדריכות אחר המאמרים של איש החינוך הרה"ג רבי יעקב בטלמן שליט"א, הממשיך לפרוש משנה סדורה, נוקבת וחדה כתער, אודות התאמת ה'ישיבה גדולה' עבור הבחור

טרם נמשיך במסע, לצורך הבהרת הדברים - הבה נתבונן ונחשוב: האם ישיבה גדולה היא עדיין מוסד חינוכי, או שבהגיע לגיל ישיבה גדולה כבר הסתיימה לה המשנה החינוכית, ומעתה ואילך מדובר בתלמיד שכבר קיבל די סיפוקיו החינוכיים, וההשקעה מולו צריכה להיות אך ורק בקידום ומינוף תכניות לימודיות בהבנה ובידיעה?!--

הנחת היסוד שאנו בונים לעצמנו - הבחור כבר עצמאי

הבה ניגש לסידורים של דברים: משנת החינוך מתחילה מגיל שלוש, ועולה ומתעלה במשך השנים בשנות חייו בתלמוד תורה שהיא תחנה יסודית למסלול חייו, כאשר בניית האישיות ויסודות החיים שלו נקבעים שם.

בגיל המתבגר, התלמיד מתייצב על בסיס איתן לקראת החיים העתידיים שלו, זה קורה כאשר הוא לומד לחיות לצד הדרישות הימנו ומתרגל לעשות את מה שמלמדים אותו וכפי שמחנכים אותו ללכת בדרך הטובה, אם כי, עדיין במהותו הוא נתון תחת עינא פקיאח של המחנך ושוהה במסגרת שאומרת לו עשה ואל תעשה.

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

לקראת המעבר לישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד כי התלמיד כבר בשל וכי הוא מיצה את תהליך התחנכותו וכבר נוצר המעבר החד בדרך ההתנהלות עמו, כאשר עיקר המשקל הוא על קליטתו במבנה של ישיבה, שבו יוכל להמשיך לשחות בים התלמוד בצורה עצמאית חיובית

עם המעבר ל'ישיבה קטנה' משתנה היחס אליו. אט אט התלמיד מקבל עצמאות ומוכיח שתורת ומשנת החינוך השפיעה עליו, ואכן הוא הולך בדרך הטובה העולה במסילה העולה בית ק-ל.

וכך בהתאם למדרג השיעורים כך גם טווח העצמאות שלו הולך וגדל. כמובן, אינה דומה ה'עינא פקיאח' על התלמיד הצעיר בתחילת דרכו בישיבה, למי שמתקדם במדרג השיעורים לקראת שיעור ג' בישיבה קטנה, ממנו מצופה יותר שייקח אחריות על עצמו הן בהליכותיו ומחויבותיו, והן בלימוד, בהבנת הלימוד ובהתמדה כאשר כבר הטמיעו בו את דרכי והרגלי לימוד בהתמדה כדבעי .

לקראת המעבר לישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד כי התלמיד כבר בשל וכי הוא מיצה את תהליך התחנכותו וכבר נוצר המעבר החד בדרך ההתנהלות עמו, כאשר עיקר המשקל הוא על קליטתו במבנה של ישיבה, שבו יוכל להמשיך לשחות בים התלמוד בצורה עצמאית חיובית, בדרך התורה והיראה, כאשר הכל יוצא מתוך נקודת הנחה כי התלמיד שביקש להתקבל לישיבה, הינו בשל ומוכן לשאת את עול החיים הערכי חינוכי, ועליו לשחות במים - כאשר אנו תקוה כי בשל אישיותו העצמאית הוא יודע לקבל עליו את המוטל, ויודע לנצל את מה שמעניקים לו, וכי הוא יבקש להבין את הלימוד וללמוד בחברותא ולהצליח, וגם יידע לעמוד בפיתויי וניסיונות הזמן בכוחותיו הוא, ולסיכום: מצופה הימנו היטב שיידע את הדרך אשר ילך בה .

תכונת עצמאות זו נובעת מגילו ובשל ההתפתחות הפיזית שלו, ולכן אף הוא עצמו מרגיש שהוא מבין ויודע את כל מה שלימדו אותו במשך השנים, וכי כישרונותיו וכוחותיו האישיים באים לידי ביטוי, מה גם שאנו נוטים לחשוב כי לקראת החיים העצמיים בעתיד הקרוב הרי הוא צריך ללמוד לקחת אחריות

על עצמו, ולכך מסתמכים מאוד על יכולותיו כביכול הם כבר מבוססים דים.

הקביעה הזו, קונה אצלנו שביתה מסיבה נוספת. מכיון שקשה מאוד לחנך ולגדל תלמידים בגילאים אלו והרי זו משימה קשה ובלתי מושגת, ולכן, מתוך מציאות זו, יש יותר נטייה טבעית לקבל את הנחת היסוד כי הם מבושלים דים, מה שכביכול יפטור אותנו מלשאת באחריות עליו.

סלע המציאות - הבחור עדיין לא בשל דיו

אך דא עקא כי לצד התפתחות עצמיותם, מתפתחת אצלם גם עצמאות שעלולה לעמוד בעוכרם. העצמאות המקדימה משפיעה על כל כיוון והחשיפה לניסיונות החיים ולחברים וכו' בתהליך פיתוח העצמאות עלולה חלילה לגרום לתהליכים של נזקים בלתי הפיכים חלילה, כך שיש סכנה גדולה בהנהגה כזו של קפיצה חדה בחיי המסגרת של הבחור ונטישת ה'עינא פקיאח' שיש עליו המייצרת מסגרת יסודית שמשמרת ומנווטת אותו מתוך הגנה הרמטית מרוחות רעות, ניסיונות ופגעי הזמן, כי ברגע שהבחור כביכול ננטש, אזי אופי הסביבה שלו חשובה היא

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

לאין ערוך. אי לכך לענ"ד צריך לקבוע הנחת יסוד כי גם בהגיע לגיל ישיבה גדולה על התלמיד להיות תחת עינא פקיאח, תחת עין מבקרת, תחת מסגרת מחייבת, שמסייעת לו להיות מוגן ושמור מפגעי הזמן והמציאות הסובבת. גם בהגיעו לגיל ישיבה גדולה זקוק התלמיד שיביטו בו ובטובתו העצמית בעין של מחנך. עדיין הוא "חניך" - שצריך הכוונה לכיוון הטוב.

אם כי אמנם, הוא כבר מזיקק פחות התערבות ישירה, ואכן יש כבר תשתית ליצירת טווח עצמאי רחב יותר, שהתלמיד ילמד לקחת אחריות על עצמו, ושפחות 'יישבו לו על הוריד' ויגבילו אותו שוב ושוב - שהרי אי אפשר להתכחש למציאות שהוא כבר גדול וגדל ומתפתח, וכבר לימדו וחנכו אותו במשך ימי חייו.

אולם, למרות הכל עדיין שומה עלינו לשים לב אליו באופן כללי, האם הוא הולך כראוי בין ערוגות התלם וכפי דרישות המסגרת, האם הוא מתגבר על פיתויים חיצוניים והולך בדרך טובים וממשיך לעלות במסילה הנעלה העולה בית ק-ל, או חלילה לאו. אכן כן. עדיין עלינו מוטלת המשימה למנוע ממנו את ההתמודדות המיותרת עם ניסיונות ופגעי הזמן.

כאן נעבור לפרט את פרטי ההצטרכות של תלמידים בגיל הישיבה גדולה

צרכי הנער בגיל ההתבגרות נעים בין - מצד אחד הצורך להרגיש גדול ועצמאי, ומאיך הצורך לקבל הכוונה והשפעה שתעצב אותו לכל ימי חייו, ובתווך יש גם את הצורך העצום - לקבל יחס לבבי ואנושי, ולכן, כדי שיצליח בישיבה צריך

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת חסידי חסידות סלוצק, ישיבה גדולה נוצרה הנחת יסוד

תלמידי ישיבת ח

לייצר תלמידים מבקשים. בחורים שוקדים על תלמודם בהיכל בית מדרש הגדול דחסידי בעלזא בעיה"ק ירושלים

הליכותיו .
 לכן חשוב מאוד גם בגיל הזה להמשיך ולהרגילו לכללים ועקרונות ולדרוש הימנו דברים שהוא צריך להיכנע אליהן לעשותם כנדרש ממנו, וזה ממשיך אצלו ההרגל להיות מי שנושא בעול ועושה את מה שצריך.

תכנית ריאלית

לצד זה שצריך להמשיך ולדרוש מהתלמידים דרישות ביצוע צריך לבנות עבורם תכנית ריאלית ומציאותית שיכולים לעמוד בה. בכל תכנית ודרישה צריכים לקחת בחשבון את היכולת האישית שלהם בגילם ובמצבם לעמוד בדרישות הללו. כמו כן צריך לבנות תוכנית שתיתן מזון לנפשם, ומכיוון שמדובר בתלמידים שהיו רגילים להיות עם ייחודיות וגאוות יחידה, הרי הם צריכים לחיות עם תוכנית שתגרום להם רוממות והרגשת נעימה פנימית.

וכן, כשיש קו ברור של דרישות ואחידות מטעם, ועל דעת, כל הצוות החינוכי - ולצד 'תכנית ריאלית מעשית' שנותנת מזון מרומם לסוג נפשם של התלמידים בסגנונם אזי בס"ד זה מתכון של הצלחה.

המפתח להצלחה בחיים -

משמעת עצמית

כל השנים שמחנכים את התלמידים מחנכים אותם על מנת שיקבלו עליהם עול, ויהיה להם משמעת עצמית לעשות את המוטל אליהם בטוב, וככל שהתלמיד מתבגר מצופה ממנו לעשות את אשר מוטל עליו מבלי שיעמדו לו על הראש.

ההצעה היעוצה היא: להשתמש מולם, לא כמחייבים ומחנכים שהרי כבר חינוכו אותם,אלא לדרוש מהם משמעת עצמית - לפנות אליהם ולדרוש מהם שיתעלו ויתנהגו בטוב מחמת עצמם, ולא מחמת שאנו דורשים מהם... ודו"ק כי עמוק הוא.

באופן זה שדורשים מהם בתקיפות ובאיתנות "תעשה את המוטל עליך, שהרי אתה מבוגר ובר אחריות על עצמך, ועל ההשפעה על סביבתך"... זה יגרום להם מצד אחד להיות נכנעים למי שמרשה לעצמו להרגיש שיש לו זכות דרישה, ומצד שני, לא להיכנס עמהם בגיל זה לקונפליקט לחייבם ולצוות עליהם. הרעיון הוא "לדרוש מהם" ולא "לצוות עליהם"...

צריך לדרוש מהתלמידים לחיות עם אחריות ולהסתכל על העתיד של חייהם ושהעומק של הצלחת החיים הוא: 'אחריות' ו'קבלת עול' נעימה ורצינית, שהיא היא המפתח בס"ד להצלחה בכל תחום שהוא.

משימת החינוך היא: להרגילים לעשות את המוטל עליהם "שלא על מנת לקבל פרס" ליהנות מכך שהם מבוגרים ובנויים לחיים ואינם כפופים ועבדים לקבלת פרס אלא עושים מעצמם לעצמם, עבור עצמם ועתידם הטוב.

ועוד מטרה נחוצה: לייצר הווי חיובי נעים. לא בגלל מתן פרסים וטיולים שגם צריך מפעם לפעם עבור צרכי הנפש, אך להביא אותם דרך שיה, להבין כי המתנה הכי גדולה הוא בניין עצמו ועתידו, דווקא אפילו כשאינו מקבל תגמול גשמי, שאינו עומד כלל בהשוואה לעונג וסיפוק פנימי שיש למי שמצליח בס"ד להיות מנהיג ושולט על עצמו ועל הנהגתו לעשות ולהצליח ולמלאות את הדרישות הפנימיות שבו מתוך משמעת עצמית איתנה ובריאה. וה' יהא בעזרונו!

ג. הכשרת לב הנער לקבל עליו דברי קדושה - שהוא תוצר של היחס והלבביות ב"מין מקרבת' המתנהלת מול נפש התלמיד וגם לרבות ההרגלים והגבולות, שהנפש מתרגלת לקבל גבולות סמכות וכפופה לכך, וכך היא רגילה מטבעה וכתוצאה מכך היא אינה מתנגדת לקבל עליה עול של מלכות שמים.

אמנם בגיל המבוגר כבר יש פחות יכולת לחנך ולעצב, כי זה סוג של מוצר די מוגמר מבחוץ, אם זה לא בא מבפנים... שהאדם מחפש לבנות את עצמו עוד ועוד ולהתקדם, אזי קשה לכאורה להגיע לכך בצורה חיצונית, אך ברור כי אם אין רגילות לכללים וגבולות הרי הנפש מתרגלת להיות משוחררת ונטולת כל עול, וכך בכל פעם שצריך לחייב את התלמיד לעשות מה, נופל הדבר עליו בקושי רב כי מבפנים בעקיפין הוא כבר התרגל להיות נטול עול ולהיות מי שקובע את גורלו ומצבו בעצמו.

ולכן חשוב שלא לתת להנהגה שתהיה בידי ועפ"י דעת התלמידים - אף לא רק 'בהעלם עין' של הצוות בבחינת "רכישת שקט תעשייתי מדומה", והליכה לקראתם של התלמידים... אסור שיהיה במצב כזה בכל הקשור לעקרונות ויסודות החינוכיים הנדרשים מביאים את הנפש להיות רך לעצמו ולהקל בנדרש הימנו מצד המאמץ הנדרש להיות ירא ושלם ומרומם בכל

מאפייניה של 'שיבה גדולה' כהלכה

- שאינה מוותרת לאף אחד ואינה מוותרת על אף אחד.
- שעומדת על עקרונותיה ללא כחל ושרק.
- שבעז"ה אינה נכנעת וחותרת ללא הרף למצוא מענה ודרך של הצלחה לתלמידיה.
- שלוקחת על עצמה אחריות לעשות את הכל למען הצלחת תלמידיה.
- שמציגה משנה סדורה בדרך ההצלחה המרבית של תלמידיה.
- שחותמת חוזה אישי מול התלמידים בהתחייבות אישית להצלח.
- שחותמת חוזה אישי נוסף מול ההורים ואנשי החינוך של הקהילה שתיבא למיצוי מרבי של הצלחת התלמידים.
- שמחנכת את הנער בעודו נער ודורשת הימנו להצליח ולילך באורחות חיים נעלים.
- שפועלת על פי מאמרו של שלמה המלך "חנוך לבנער על פי דרכו" - הספציפית.
- שתיתן דעתה על תכניות חינוכיות של בנייה מוצקה ואיתנות אישית של תלמידים בהרגלי לקיחת אחריות ומשמעת עצמית.
- שתאפשר ותעודד את התלמידים לצמות ולהצליח.
- שתכה על קדקודו ותאמר לו גדל.
- שתעודד - תחזק - ותשים לב ועין בוחנת לצמיחתו.
- שתייצר קנאת סופרים מבוקרת - לפי דרכו של כל אחד ואחד.
- שתהיה קשובה לצרכיו, לנהמת ליבו של התלמיד ותשתדל למנוע ממנו מחסום.
- שתכיר אותו מקרוב ותדע בעז"ה להתאים הדרישות לפי גילו ויכולתו.
- שתמשיך להיות בית חינוך וגידול עתידי שחתום על ההצלחה הנצחית בס"ד.

ה' ולרצות טוב.

יש צורך בהחדרת ההבנה כי הישיבה איננה יכולה להסתפק רק להביא את דבר השם ובהקניית תורה ודרך לימוד ושיעורי הדרכה מוסר וחסידות באופן כללי, אלא מוטל עליה משימה רעננה וחדשה - "לייצר" את התלמידים, להיותם 'מבקשים' וחפצים לקנות את מה שהישיבה מוכרת... אי אפשר למכור מבלי לייצר 'לקוחות' המעוניינים במוצר הנמכר, כפי שכל חברה רצינית פועלת בשוק בדרכים שונות כדי 'לייצר לקוחות' שיהיו מעוניינים וחפצים לרכוש את המוצר שהם מוכרים, גם זה מתפקידנו 'החזרת עטרה ליושנה' - להביא פרישקייט בריענון רצון התלמידים.

כאמור, כדי לייצר תלמידים מבקשים צריך הצוות החינוכי לשדר כל העת את התחושה כי זכות היא עבור התלמיד להיות בין כותלי הישיבה, כי זכות היא להם לקנות את ערכיה וכלליה של הישיבה באשר הם, וכי הם - התלמידים - לא עושים טובה בכך שהם 'מקבלים', שהם נכנסים לשיעור, שהם ממלאים את הדרישות הלימודיות, שהם נשמעים לכללים שנקבעו עבורם, אדרבה, הם באים לישיבה כדי לייצר את אישיותם, לטובתם האישית, כדי לשכלל את קומת חייהם העתידית.

והיה, אם הם יקבלו את מה שמוכרים להם הרי חייהם העתידיים יהיו טובים ומוצלחים לדורי דורות, ובאם חלילה לא יקבלו הרי הם מפסידים לעצמם... ובעצם אין להם מה לחפש בישיבה אם לא למטרה זו, עבור טובתם האישית, ולא שהם כביכול עושים טובה לאנשות, כשהם מסתובבים פה ולא יוצאים לרחוב.

במילים פשוטות, היה מן הראוי לחתום מעין 'חוזה', שהבחור יחתום מה מטרתו שהוא הגיע לישיבה.

כאשר עוסקים בסוגית החינוך יש מקום להבהיר ככלל מהו ענין ה'חינוך'

א. תחילת הרגל של דבר שהוא עתיד לעמוד בו באופן ישיר הרגלים שמרגילים את התלמידים "והודעתם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו".

ב. חינוך של הרגלים שנוצר בעקיפין מהכללים שבהם התלמיד רגיל במשך השנים, ולכן בכל תהליך חינוכי צריך לקחת בחשבון את התוצר העקיף של העשייה וההוראות החינוכיות.

הורים נכבדים וחשובים!

להלן רשימת **מאפיינים** שללא **ספק בנכם** זקוק להם ומן הראוי **לחפש מסגרת שתענה על התנאים** דלהלן:

- שירכוש בה קנייני תורה בעיון ובבקיאות.
- שילמד בה את דרך קניית ההבנה בלימוד ודרך החתירה להבנת לימוד של סוגיא.
- שתעודד ותדרבן לקנות קניינים בידיעת התורה בהיקף.
- שתהיה שמורה ומבוקרת, שתשמר ותטפח בו אוצרות של יראת שמים וערכי נצח.
- שמאמינה כי ישיבה גדולה על אף שייעודה עיקרי הוא הצמיחה התורנית המקסימלית.
- שהינה בתי יוצר חינוכי ברמה הכי גבוהה - בבחינת מכה בפטיש - ומאמינה כי צריך להמשיך ולהכשיר את הנער המתבגר על פי המתאים עבורו כדי להצליח בחייו לעת כזאת ולעתיד עד זקנה ושיבה שלא יסור ממנה באיתנות ברוממות ובאהבה .

- שתהווה סביבה מטוהרת שמרנית שילמדו בה תלמידים חסידיים מצוינים המקושרים לרבי ומנהיג והולכים בדרכו הטובה, ושהן ממשפחות מפוארות מסלתה ושמנה של הקהילה.
- שאנשי הצוות מסבירי פנים ועוקבים לראות את הצלחת התלמידים באופן אישי ומיטבי.
- שתחנך ותבנה את אישיותו של התלמיד להיות מעדיף את המועיל מול הערב.
- שתייצר לו גבולות וכללים בוני חיים ומשמרים.
- שתשקיע בבניית אישיותו ללמוד להתמודד מול קשיים.
- שתלמד אותו לשאת משא של מאמץ וסבל לפי כוחותיו ויכולת נשיאותו המתאימה.
- שתפעיל עליו לחץ של דרישות מאוזנות ומדודות - לפי דרכו .

בית מדרשו
של רש"י בוורמזא

חוקו של חוק

עומק פשוטו של רש"י הקדוש

בתוספת הקצרה הזאת "ואין השניה בשוא בחטף" סילק רש"י מיניה וביה את השגת ראב"ע בפירושו עליו. ראב"ע טוען: "ואין הפרש בין עזי בקמץ חטף, ובין היותו בקבוץ, כי אמר 'הטריפני לחם חק' (משלי ל, ח), נאמר ממנו 'כי חקך וחק-בניך' (ויקרא י, יג)".

השגת ראב"ע כאן היא פלא גדול, שכן רש"י עצמו מדגיש "ואין השניה בשוא בחטף", והכלל הזה נכון! אין שום השגה מחקך וחק בניך, כי שם יש שווא אחרי החי"ת, לפיכך החולם יוחלף בקמץ חטוף ולא בקובוץ.

אמנם ראב"ע מוכיח משני פסוקים נוספים: "והנה בשירה הזאת 'נְהַלֵּתָּ בְּעֶזְךָ' (שמות טו, יג) בקמץ חטף, וכמוהו 'ה' בְּעֶזְךָ יִשְׁמַח מֶלֶךְךָ' (תהלים כא, ב)". וכאן יש כבר מקום עיון: לכאורה הגדרתו של רש"י דוחה גם השגה זו, שהרי הז' נקודה כאן בשווא, אבל בכל אופן יש הבדל: במקרה של 'חֶקֶךָ וְחַק בְּנִיךָ' חק' נקודה בשווא נח, ללא דגש. ואילו ב'בְּעֶזְךָ' - הז' בדגש ובשווא נע. השאלה היא מה גורם באמת להתפלגות בין קובוץ לקמץ חטוף, האם השווא הוא הקובע? או שמא הדגש.

אם נבדוק בתנ"ך, נראה שהכף נוטה לכיוון הדגש - הוא זה שקובע, בהמצאו יבוא קובוץ לפניו גם אם האות נקודה בשוא, ורק בהעדרו יבוא קמץ חטוף. אחת הדוגמאות שהביא רש"י היתה המילה על שממנה נגזר 'עלו', והנה מצאנו גם כן 'וְאֶשְׁבֵּר מִטַּת עֶזְרָכֶם' (ויקרא כו, יג), העי"ן בקובוץ אף שיש אחריה שווא, משום שהלמ"ד דגושה. וכן "גִּאֲוֹן עֶזְרָכֶם" (שם פסוק יט), "לְרֵאוֹת עֶזְרָךָ" (תהלים סו, ג), וכן 'פְּלִלְכֶם' (דברים א כב, ועוד הרבה); 'לֹא מִרְפָּכֶם' (שם ז, ז). בכל המקרים האלו בא קובוץ הגם שהאות הבאה אחריו נקודה בשווא.

לעומת זאת לא מצאנו בקמץ חטוף אלא רק את הצורה 'בְּעֶזְרָךָ' שהביא ראב"ע, או 'וְהִשְׁלַטְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ' (דניאל ב, לח) שהיא ארמית [וגם שם היא חריגה]. לפי זה מסתבר יותר לומר שהקובע הוא הדגש, כשהוא נמצא יבוא לפניו קובוץ במקום החולם החסר, וכשאיננו נמצא יבוא קמץ חטוף במקום החולם.

כגון עז, חק, רק, שהן בנות הברה אחת [בת שתי אותיות, כלשונו של רש"י] מכילות חולם חסר, משום שההברה הזאת היא ההברה המוטעמת, שהרי כל המילה היא בת הברה אחת. אבל ברגע שהמילה מתארכת אפילו באות אחת, וההטעמה עוברת להברה הבאה - חייב החולם להפוך לתנועה קטנה. ולכן מהמילה חק נקבל חקים, חקה, חקי, וכדומה. כולן בקובוץ החי"ת, או שורוק כפי שרש"י קורא לו.

וכאן יש לנו התפלגות מעניינת מאוד שרש"י מצביע עליה: כל מה שאמרנו נכון אם האות השניה מונעת בתנועה, אבל אם האות השניה תינקד בשוא [שהצטרפתם נהגו לכנותו 'חטף', המילה 'שוא' היא כנראה הערת ביאור שנכנסה לתוך הטקסט] לא יבוא אז שורוק במקום החולם, אלא קמץ חטוף, המכונה היום 'קמץ קטן'. לדוגמא: הבאנו את חק ההופך לחקה וכדומה. אבל בפסוק "חֶקֶךָ וְחַק-בְּנִיךָ" (ויקרא י, יג) הפך החולם לקמץ חטוף, שכן אחרי החי"ת בא שווא.

דוגמא נוספת: החולם במילה 'פל' הופך לקובוץ במילים פֶּלֶם, פָּלוּ, פָּלִי, אבל בפסוק "כָּל צִפּוֹר פֶּל־פִּנָּף" (בראשית ז, יד) הופך החולם ב'כל' השניה לקמץ חטוף, מדוע? שכן המילים 'כל-כנף' מוקפות זו לזו, מה שאומר שהמילה 'כל' אינה מוטעמת אלא נקראת ביחד עם המילה 'כנף' כמילה אחת, ומכיון שאינה מוטעמת - אין החולם יכול לשכון בה, והוא הופך לתנועה הקטנה, שהיא במקרה זה קמץ חטוף ולא שורוק [כמו וְחַק-בְּנִיךָ דלעיל]. וכן כל 'פל' הנקודה בקמץ, היא תמיד מוקפת למילה שאחריה ואינה מוטעמת, לפיכך החולם אינו שורד בה ובמקומו בא קמץ חטוף ולא קובוץ, כי הלמ"ד נקודה בשווא.

זו כוונת רש"י באמר "ואין השניה בשוא בחטף", שכן אם האות הבאה אחרי החולם תהיה בשוא - הוא יהפוך לקמץ ולא לקובוץ. אבל במילה 'עזי' אין הז' נקודה בשוא אלא בחייריק, לפיכך התנועה שמחליפה את השורוק צריכה להיות קובוץ ולא קמץ, ומכיון שהיא נקודה בקמץ הסיק מכך רש"י שאין הכוונה 'העוז שלי', אלא 'עוז' גרידא, והי"ד תיירה כי"ד 'הַיִּשְׁבִּי' שְׁכָנִי.

רש"י זצ"ל, שיום פטירתו - כ"ט בתמוז - חל היום, היה אחד מחכמי לשון הקודש וכלליה, והיה גם אמן הניסוח הבהיר והתמציתי. את המאמר הזה נקדיש לכלל לשוני עקבי שרש"י רומז אותו בפירושו במילים ספורות. וניווכח בדבר הידוע, כיצד רש"י איש הבהירות והקיצור, כולל עולם ומלואו במילים בודדות בפירושו.

עוד

בפירושו על הפסוק "עֲזִי וְזִמְרַת יְ-ה" (שמות טו, ב) כותב רש"י:

אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחת. עֲזִי כמו עֲזִי בשור"ק, וְזִמְרַת כמו וזמרת. ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא אלא בשלושה מקומות שהוא סמוך אצל וְזִמְרַת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק: 'ח' עֲזִי וְזִמְרַת' (ירמיה טז, יט); 'עֲזִי אֱלֹהֵי אֲשִׁמּוּרָה' (תהלים נט, י). וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מְלֵאפּוּם [חולם כפי הקדמונים] כשהיא מְאַרְכֶּת באות שלישית ואין השניה בְּשׁוּאָה בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק כגון עֲזִי - עֲזִי, רַק - רַקִּי (איוב ז, יט), חַק - חֲקִי (משלי ל, ח), עַל - עָלוּ, 'סור עָלוּ' (ישעיהו י, כז), פַּל - פָּלוּ, 'ושלישים על פָּלוּ' (לעיל יד, ז). ואלו שלוש עֲזִי וזמרת' של כאן ושל ישעיה (יב, ב) ושל תהלים (קיד, יד) נקודים בחטף קמץ... לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עֲזִי כמו עֲזִי, ולא וְזִמְרַת כמו וְזִמְרַת, אלא עֲזִי שם דבר הוא, כמו 'הַיִּשְׁבִּי בְּשִׁמְיָם' (שם ככג, א); 'שְׁכָנִי בְּחִגְיִי סִלַּע' (עובדיה א, ג); 'שׁוֹכְנֵי סִנְה' (דברים לג, טז).

תמצית הדברים: מתרגומו של אונקלוס עולה כי המילה 'עֲזִי' פירושה העוז שלי. אך רש"י מקשה על כך מכוח כלל דקדוקי שהוא מנסחו כך:

כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מְלֵאפּוּם, כשהיא מְאַרְכֶּת באות שלישית - ואין השניה בשוא - הראשונה נקודה בשור"ק.

רש"י מתכוון כאן לכלל ניקוד ידוע: חולם חסר [בלי וי"] אינו יכול להתקיים אלא בהברה מוטעמת. מילים

השקע הידוע. סמטת היהודים צמוד לבית מדרשו של רש"י בוורמייזא (ניתן לראות היטב את השקע בקיר)

אמנם רש"י כנראה סבר שהקובע הוא השוא - בין נע ובין נח, ולא הדגש. ולשיטתו צריך להתייחס כחריגים לכל הדוגמאות שהבאנו, דווקא 'בְּעֶזְךָ' היא זו שמתנהגת לפי הכלל.

סיכום

סקרנו אפוא את החולם [החסר] ההופך לתנועה קטנה בשני אופנים, שכלל ההתפלגות ביניהם הוא כך לפי רש"י: אם האות שאחרי החולם מונעת בתנועה - יהפוך החולם לקובץ כשהמילה תאבד את ההטעמה. ואם האות שאחרי החולם נקודה בשוא, יהפוך החולם לקמץ חטוף. היינו יכולים לשנות קמעא את הכלל הזה, ולומר שהדגש הוא הקובע אם יבוא קובץ או קמץ חטוף. אבל אז היינו נאלצים ממילא לומר ש'בְּעֶזְךָ' חורג מן הכלל, ואם כן מדוע 'עֵץ' וזמרת' אינו יכול להצטרף אליו? לפיכך רש"י אינו סובר כך לכאורה. ושמא נאמר בדוחק שגם רש"י סבור כך, אלא שלדעתו 'עֵץ' חריג - אבל 'עֵץ' החוזרת על עצמה שלוש פעמים - צריכה טעם והסבר ואין לתלות אותה בחריגות בעלמא.

הכלל התאום

התפלגות מקבילה אנו מוצאים גם בתנועת הצירי במילים בנות שתי אותיות והברה אחת, כגון אֵם, אֶשׁ, אֵת, חֵן, חֵץ, פֶּס, לֵב, נֶס, עֵז, עֵת, צֵל, קֵן, קֵץ, תֵּל. כל המילים האלו ממירות את הצירי שלהן לחיריק כשהן מתארכות בהברה נוספת: אֵם - אֶמִי; אֶשׁ - אֲשׁוּ הַגְדֹּלָה (דברים ד, לו); אֵת - אֶתִי, אֲתוֹ, אֲתָךְ; חֵן - חֵינָן חֲנוּ (בראשית לט, כא); חֵץ - חֲתָצִים בֶּיַד גְּבוּר (תהלים קכז,

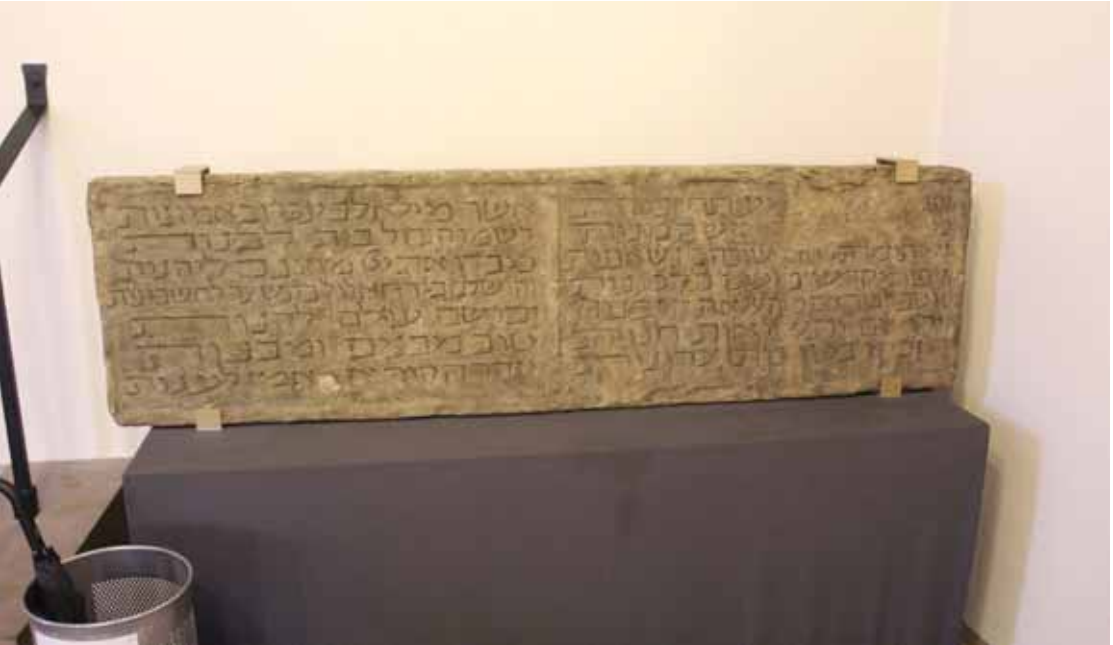
ד); כֶּס - כֶּסֶא; לֵב - לֵבִי, לֶבֶךְ, לִבְנוֹ; נֶס - נָסִים; עֵז - עֲזִים; עֵת - 'בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוּשׁ' (דברים יא, יד); צֵל - 'סֹר צֻלָּם מִצְלֵיהֶם' (במדבר יד, ט); קֵן - 'וְשֵׁים בְּסֻלַּע קִנָּה' (במדבר כד, כא), קֵץ - 'קָרַב קִצְנוֹ' (איכה ד, יח), תֵּל - 'עִיר עַל תֵּלָה' (ירמיהו ל, יח).

אמנם כל זה במקרה שיבוא דגש אחרי הברת הצירי, אם לא יבוא דגש - יהפוך הצירי לסגול, כגון במילה 'את' המוטעמת שהופכת ל-אֶתִי, אֶתְכֶם, וכדומה. אבל באין דגש, כגון במילה אֶתְכֶם, או כשהמילה 'את' מוקפת לזו שאחריה ומאבדת את הטעמתה, דוגמת "אֶת־הַמֶּשֶׁן אֶת־אֶהְלוּ וְאֶת־מִכְסֵהוּ" (שמות לה, יא), או אז יבוא סגול במקום הצירי. וכן המילה 'עת' שהצירי שלה הופך לחיריק במקרה של דגש, כמו "בְּיָדְךָ עֵתִי" (תהלים לא, טז). אבל "לֹא עֵת־בֹּא עֵת־בֵּית ה' לְהַבְנוֹת" (חגי א, ב) - בסגול, כי אין כאן דגש. וכן "לֵב הָאָדָם" (בראשית ח, כא) - בצירי. 'וְסִעְדוּ לְבָבְכֶם' (שם יח, ה) - בחיריק, כי יש דגש. אבל "בְּלִב־יָם" (שמות טו, ח) - בסגול, כי אין הטעמה [המילה מוקפת לאחריה] ואין דגש.

עשבי בשמים

עקרון זה שהבאנו חבוי בתוך דבריו של ר' זלמן הענא (רד"ה), מגדולי המדקדים לפני כשלוש מאות שנה, בשעה שקבע את ניקודה של המילה 'עשבי בשמים' בברכת הריח. נגולל לפני הקוראים את סיפורה המעניין של קביעה זו, והמחלוקת שנחלק עליו רבי יעקב עמדין.

הט"ז (אר"ח ס"ו רטז ס"ק יב): דן אודות נוסח ברכת 'בורא עשבי בשמים', וכותב: "שמעתי מהמדקדים שאין לומר עֲשָׂבִי בניקוד שבא ופת"ח (כלומר, חטף פתח בעי"ן) כיון שהוא דבוק לתיבה שאחריה [תיבת 'עשבי' סמוכה לתיבת

כיתוב מעניין בן מאות שנים. מצבת אבן לא מפוענחת בכניסה לבית מדרשו של רש"י בוורמייזא

'בשמים' שאחריה], אלא יש לומר בחיר"ק. ומצינו כן הנקודה בכתוב במשלי כ"ז (כה), עֲשׂוּבוֹת הַרִים". רבי יוסף תאומים בעל 'פרי מגדים' (שם במשבצות זהב ס"ק יב) מעיר על דברי הט"ז כך:

"ומלת עשב כו' - אני העני לא ראיתי באיוב [לפני הפמ"ג היתה גירסה 'באיוב' בדברי הט"ז, הנוסח שבדפוסינו מתוקן כבר, כנראה בעקבות הערת הפמ"ג]. ובקורקונדנסיוס בשורש עשב ובשורש הרר לא הביא זה הפסוק באיוב. אבל במשלי כ"ז כ"ח - 'עֲשׂוּבוֹת הַרִים' - מצאתי נוסחא עי"ן בחירק ושי"ן שוואית דגושה נעה ובי"ת רפויה... אבל הרב המדקדק הגדול מהר"ר שלמה הענא ז"ל בשערי תפלה ס"י שי"ד: עֲשָׂבִי בשמים - השי"ן בסגול, כמו מן חֶלֶב - חֶלְבִי, יע"ש. וכעת אין הדיט כמוני מכריע, אי"ה יבואר עוד. ויש לחלק בין סמיכות לסמיכות, וצריך עיון".

מה טעמו של ר' זלמן הענא שהפמ"ג מתייחס אליו בכובד ראש ומסיים 'וצריך עיון' רז"ה מנמק את דבריו ב'שערי תפלה' שלו:

בורא עשבי בשמים - העי"ן בסגול והבי"ת רפויה, כמנהג בעלי חמש נקודות [כינוי למילים המכילות צירי וסגול, שסכום נקודותיהן הוא חמש] שהפ"א אות גרונית. כי כאשר נאמר מן חֶלֶב - 'חֶלְבִי הַשְּׁלָמִים' (ויקרא ו, ה), ומן עֵדֶר - 'עֲדָרִי צֹאן' (בראשית כט, ב), ומן עֵגֶל - 'עֲגָלִי זֶהָב' (מ"א יב, כח), כך נאמר מן עֲשָׂב - 'עֲשָׂבִי בשמים'. קו המחשבה של רז"ה ברור: אמנם על פי רוב משקל פֻּעֵל, [שהוא משקלה של המילה עֲשָׂב] הופך בסמיכות לפִּעְעִלִי, דוגמת שִׁבְט / שִׁבְטִי; עֶמֶק / עֶמְקִי; מִצַּח / מִצְחִי. אך כשפ"א הפועל היא גרונית יבוא סגול תחת החיריק, כמו חֶלֶב / חֶלְבִי, וכן ברוב הגרוניות. דוגמת עֵדֶר / עֲדָרִי; עֶבֶר / עֲבָרִי; עֵגֶל / עֲגָלִי; עֵזֶר / עֲזָרִי; עֶרְךָ / עֲרָכִי; חֶפֶץ / חֶפְצִי; חֶלֶק / חֶלְקִי; חֶרֶם / חֲרָמִי; כולם סגולים. ואף במילה זו שאנו עסוקים בה מצאנו את 'וְכָל עֲשָׂבִים אֹכִישׁ' (ישעיה מב, טו).

תופעה זו שרז"ה מציין, מכונה כיום הֶכְהִיָה של התנועה. הסגול יותר נוח לעיצורים הגרוניים מאשר החירק, כי הסגול הוא תנועה קלה יותר להגיג. בהגייה האירופאית נפוצה ההכהייה גם באותיות לא גרוניות, כגון 'מִדְרָשׁ' - במקום מִדְרֶשׁ, 'סִדְרָא' - במקום סִדְרָא, 'בְּרִיה' - במקום בְּרִיָה. במיוחד בולט הדבר באידיש המזרח אירופאית: לְעֵכֶס במקום לֵיכֵט, וכדומה.

לעומת זאת, הצורות בחיריק נראות יותר נדירות: 'חֲזָקִי' (תהלים יח, ב) שהוא לכאורה מן חֲזָק; 'חֲשָׁקִי' (ישעיה כא, ד) מן חֲשָׁק; 'עֲמָקִי שְׂאוּל' (משלי ט, יח), 'עֲמָקָךְ' (ירמיהו מט, ד), מן עֲמָק; ואולי גם 'חֲקָרִי לֵב' (שופטים ה, טז) אם היא גזורה מן חֲקָר ולא מן חָקָר (עיין בשורשים לריב"ג ולרד"ק ערך חקר). הצורות בסגול מרובות יותר גם במספר הצורות וגם בכמות המופעים.

השגת היעב"ץ

רבי יעקב עמדין משיג על רד"ה ב'לוח ארש' (סי' תמה) בזה הלשון:

עֲשָׂבִי - בחיר"ק העי"ן ושי"ן דגושה. כן המנהג והוא הנכון. ובעל שערי תפלה כתב: העי"ן בסגול כמנהג בעלי חמש נקודות, שהפ"א גרונית, כמו 'חֶלְבִי השלמים', 'עֲגָלִי הזהב'. ולא דיבר נכונה, כי אינו כלל מושלם בכל בעלי חמש נקודות הגרוניות. כי אמנם כמו כן רבים מהם שישתנו לחיר"ק בסמיכות הרבוי: מן חֲקָר - 'חֲקָרִי לֵב' (שופטים ה, טז); עֶמֶק - 'עֲמָקִי שְׂפָה' (ישעיה לג יט); 'לְרִבְצַן בְּקָר' (שם סה, י) - 'שִׁכְחוּ רִבְצֵם' (ירמיהו ג, ו), עֶקֶב - עֶקְבִי סוס (בראשית מט, יז), עֶקְבוֹת מְשִׁיחָךְ (תהלים פט, נב), וְעֶקְבוֹתֶיךָ לֹא נָדְעוּ (שם עז, כ), וברובם המה דגושי עי"ן.

ואולם המופת על שגם נטיית עֲשָׂב ככה, ושוה לאלה הזכורים, הוא השתוותה בסמיכות שם הריבוי נקבי: עֲשָׂבוֹת הָרִים שהוא בחיר"ק, כמו עֶקְבוֹת, בְּעֶקְבִי הַצֹּאן (שה"ש א, ח). ואלמלא היה נטייתה בסמיכות כמו עֵגֶל שהביא בעל דיננו, היה ראוי שתהא גם היא בסגול כמו 'לְעֵגְלוֹת בֵּית אֹנֶן' (הושע י, ה). ואין טענה מהכתוב 'וְכָל עֲשָׂבִים', לפי שלשון יחיד הוא ונפרד, ואנחנו ניקח ראייה מסמיכות הרבוי על סמיכות הרבוי. לכן, הברור שצריך להיות העי"ן בחיר"ק ושי"ן בדגש כמו עֶקְבִי סוס וחבריו.

בית הכנסת של רש"י בוורמס

סמך אותו עקרון, ושם נתקבל חידושו. הכוונה לברכת 'בורא נפשות רבות וְחִסְרוֹנָן. רז"ה עוסק בענין בסעיף קודם בשערי תפילה שם (שיג), וזה לשונו:

בורא נפשות רבות וְחִסְרוֹנָם - החי"ת בסגול'ל בסמיכות ובכנוי [סמיכות: חֶסֶדוֹן הכסף. כינוי: חֶסֶדוֹנָן] להיותה אות גרונית, כאשר נאמר בסמיכות מן 'עֲלֵי הַגִּיזוֹן בְּכַנּוֹר' (תהלים צב, ד) - 'וְהַגִּיזוֹן לְבִי' (שם יט, טו). ובכנוי: 'שִׁפְתֵי קָמִי וְהַגִּיזֵנָם' (איכה ג, סב). וכן מן 'חֲזִיזוֹן' (ישעיה כב, א) נאמר 'אִישׁ מִחֲזִיזוֹ' (זכריה יג, ד) - כך נאמר חֶסֶדוֹן - וְחִסְרוֹנָם. ובכל הנסחאות מצאתי 'וְחִסְרוֹנָם' בחיר"ק - החי"ת, והנכון כמו שכתבתי. שהרי בהדיא כתיב 'וְחִסְרוֹן לֹא יוֹכַל לְהַמְנוֹת' (קהלת א, טו) בסגול'ל החי"ת.

היעב"ץ שתק לו לרז"ה על תיקונו זה, וכנראה סבר כי הוא צודק. חידושו של רז"ה כאן פועל לפי אותו עקרון שקבע במילת 'עֲשֻׁבִי בשמים': האות הגרונית גורמת להחלפת החיריק בסגול, אותה הכִּהֶיָה שדיכרנו עליה. אלא שבצורות הנפרדות כגון הַגִּיזוֹן, חֲזִיזוֹן, יש דגש בע' הפועל, והדגש מכריח שיבוא לפניו חיריק. אבל בצורות הסמיכות והכינוי החבור, כגון הַגִּיזוֹן לְבִי, מִחֲזִיזוֹ, נשמט הדגש והאות נקודה בשוא, על כן בא סגול.

אולם במהדורת 'לוח ארש' החדשה שבהוצאת 'אוצרנו' השיג המהדיר (הרב דוד יצחקי שליט"א) על רז"ה, וטען שכללו אינו נכון, זה לשונו:

הנה מצאנו 'חֲשֻׁבְנוֹת' (קהלת ז, כט, דה"כ כו, טו) מגזירת חֲשֻׁבּוֹן. ועוד, הרי רגיל בפינו לומר 'חֶסֶדוֹן' (ומתוך דברי רז"ה נראה שגם הוא מודה לזה, שהרי משווה אותו להגיון וחזיון), אע"פ שלא מצינו כן במקרא - כי אם חֶסֶדוֹן הנ"ל. והוא משקל הרגיל בדברי חז"ל, כמו גִּסְיוֹן בְּזִיזוֹן חֲלָזוֹן. והוא מצוי גם במקרא כמו זָכְרוֹן שִׁפְרוֹן עֲזָרוֹן. ומזה המשקל בסמיכות ובכינוי נאמר חֶסֶדוֹן חֶסֶדוֹנָן בחיר"ק החי"ת.

ההשגה הזאת היא דברי תימה. 'חֲשֻׁבְנוֹת' שבקהלת אינו מעשה לסתור אלא להיפך! סיוע לדברי רז"ה. 'חֲשֻׁבְנוֹת' הוא בשי"ן דגושה 'דגש לתפארת', ועל כן יש לפניו חיריק. אך כשאין דגש - בא סגול, ועל כן חֲשֻׁבּוֹן! אין מכאן שום פירכא על רז"ה, כי אם סייעתא. אותו הדבר במילה 'חֶסֶדוֹן', אף שאנו רגילים לצורה הדגושה - מכל מקום ודאי שבסמיכות או במקרה שהמילה באה בכינוי, הדגש נשמט תמיד, כמו זָכְרוֹן / זָכְרוֹן תְּרוּעָה (ויקרא כג כד); גָּלְיוֹן / גָּלְיָנִים (ישעיה ג, כג); עֲשָׂרוֹן / עֲשָׂרָנִים, לפיכך צריך לומר 'חֶסֶדוֹנָן' בסגול החי"ת.

יושם לב שבצורה 'עֲשָׂרוֹנִים' גם כן רואים את צדקת כללו של רז"ה: מכיון שדגש השי"ן נפל בצורה 'עֲשָׂרוֹנִים' הופך חיריק העי"ן של 'עֲשָׂרוֹן' לסגול.

(להרחבה, ראו מאמרי 'עוד על המדקדק רש"ז הענא' ב'המעייץ' גליון טבת תשס"ט, עמ' 65)

בשי"ן - צריכה העי"ן להנקד בסגול, כפי שראינו בפסוק 'וְכָל עֲשׂוֹבָם אוֹבִישׁ'. רק אם נחליט לדגוש את השי"ן, כמו במקרה של 'עֲשׂוֹבוֹת הרים', אז יוצדק החיריק.

ואכן היעב"ץ טוען שצריך לבוא דגש גם כאן. אבל זה מוטל בספק. הדגש של 'עֲשׂוֹבוֹת' הוא 'דגש לתפארת' אי אפשר להביא ממנו ראייה שכן דגש 'לתפארת' הוא דבר היוצא מן הכלל, במקום שהופיע הוא מופיע, ובמקום שלא - לא, דוגמת 'עֲקָבִי סוּס' (בראשית מט, יז) - דגוש, אבל 'בְּעֲקָבֵי הַצֹּאן' (שה"ש א, ח) - רפה. וכך גם מְקַדֵּשׁ (שמות טו, יז) דגוש - אבל שאר 'מְקַדֵּשׁ שבתנ"ך - רפה הקו"ף. דגש 'לתפארת הקריאה' הוא יוצא מן הכלל, ואין לך בו אלא חידושו.

וחסרונן

חידושו של ר' זלמן הענא בענין 'עשבי בשמים' לא נתקבל, ובסידורים מנוקדת העי"ן בחיריק, כדברי הט"ז והיעב"ץ. רק שבהרבה סידורים הניקוד משובש, ומדגישים את הבי"ת של 'עשבי' ולא את השי"ן - טעות כפולה.

אולם במקום אחר חידש ר' זלמן הענא עוד ניקוד על

הכפולים

דיכרנו במאמר זה רבות אודות המילים הקצרות, שדגש מופיע בהן אם המילה מתארכת, כגון פל - פֿלָם; עז - עֲזָה; חץ - חֲצִים, שֵׁן - שְׁנַיִם. מדוע צץ הדגש כשהמילה מתארכת?

התשובה היא שכל המילים האלו שייכות לקבוצת שרשים המכונה 'הכפולים'. בשורשים אלו שתי האותיות האחרונות זהות. המילה פל - שרשה כל"ל, כפי שאפשר לראות בפעלים הגזורים משורש זה, דוגמת "כָּלְלוּ יַפְנֶה" (יחזקאל כז, ד), או השם "מִכְלָל יִפִּי" (תהלים נ, ב). המילה עז - שרשה עז"ז, כמו שרואים בפסוקים "וְעֲזֹז נִזְרָאֲתֶיךָ" (תהלים קמה, ו); "עֲזֹז וַגְבוּר" (תהלים כד, ח); "בְּעֲזֹז עֵינֹת תִּהְיוּ" (משלי ח, כח). המילה חץ שרשה חצ"ץ, כפי שמראה הפסוק "חֲצֹצֶיךָ יִתְהַלְכוּ" (תהלים עז, יח), וכן כולן.

השורש הכפול הוא הסיבה לדגש, כי שורשים כפולי אותיות נוהגים להשיר מעליהם אחת מאותיות הכפל, והדגש משלים את חסרון האות. שכן דגש חזק נקרא כמו שתי אותיות: חֲצִים כמו חֲצָצִים.

דגש חזק אינו יכול להופיע בעברית בסוף מילה, לפיכך בצורה 'חץ' ואחיותיה איננו יכולים להבחין בדגש, כי הצד"י קיימת בסוף המילה והדגש נמצא אז רק בפונטציה. הוא יצוץ בצורות חֲצִים, חֲצֹז וכדומה, כי

ונתקימה הנוסחא המקובלת בידינו על נכון, שיש לה על מה לסמוך, ומִנֵּה לא נוזע.

תמצית דברי היעב"ץ - הכלל שניסה רז"ה לכלול אינו מוחלט, יש אמנם הרבה מקרים של סגול, אבל יש גם דוגמאות של חיריק, כפי שהוא מביא, במיוחד העובדה שמצאנו 'עֲשׂוֹבוֹת הרים'. ואף שיש גם לרז"ה סייעתא מהפסוק 'וְכָל עֲשׂוֹבָם אוֹבִישׁ' שהעי"ן נקודה בו בסגול - עדיף לדמות לשון רבים (עֲשֻׁבִי) ללשון רבים (עֲשׂוֹבוֹת) מאשר ללשון יחיד (עֲשׂוֹבָם), ואכן יש להדגיש את השי"ן של 'עֲשֻׁבִי בשמים' כמו שהשי"ן של 'עֲשׂוֹבוֹת הרים' דגושה. הדוגמאות שבחר היעב"ץ להביא, תמוהות ברובן. שכן 'עֲמָקֵי שְׁפָה' אינו לקוח מ'עֲמָק', אלא הוא תואר, עֲמָק, על משקל דָּשָׁן וְשָׁמֶן (יעויין בשרשים לרד"ק ערך עמק). ההוכחה מ'שִׁכְחוּ רִבְצָם' גם היא תמוהה: הרי"ש אינה אות גרונית, והלא רז"ה דיבר על פ' גרונית, ולא כן הרי"ש. האם היעב"ץ סבר שהרי"ש היא מאותיות הגרון, נגד המבואר בספר יצירה?

ומה שהביא מ'עֲקָבִי סוּס', 'עֲקָבוֹת מְשִׁיחָךְ', 'וְעֲקָבוֹתֶיךָ לֹא נָדְעוּ' - המילים האלו גזורות מן עֲקָב שהוא ממשקל פֿעַל (מלרע), ואין להוכיח משם לענין דיונו של רז"ה במשקל פֿעַל (מלעיל). יש להבין מדוע לא הביא היעב"ץ את הדוגמאות שהבאנו לעיל: חֲזָקִי, חֲשָׁקִי, וכו'.

לא זו בלבד: היעב"ץ עצמו מביא פסוק המסייע לרז"ה: 'וְכָל עֲשׂוֹבָם אוֹבִישׁ'. אלא שהוא מסתייע מ'עֲשׂוֹבוֹת הָרִים', ומציע על כן סברא המחלקת בין לשון יחיד ללשון רבים. סברא זו מוקשה, ראשית - אולי עדיף לדמות לשון זכר (עֲשֻׁבִי) ללשון זכר (עֲשׂוֹבָם) ולא ל'עֲשׂוֹבוֹת' שהוא לשון נקבה?

ועוד: החילוק של היעב"ץ לא משחזר את עצמו במקומות נוספים: הצורות החרוקות כגון 'עֲמָקִי' - חרוקות בין ברבים ובין ביחיד (עֲמָקָם, ירמיהו מז, ה), והסגולות כגון 'חֲלָבִי' גם הן סגולות בין ברבים ובין ביחיד (חֲלָבוֹ, ויקרא ג, ט).

אבל באמת רז"ה כנראה לא הוטרד מ'עשבות הרים' משום שקיים כאן הכלל שהבאנו לעיל: ב'עֲשׂוֹבוֹת הָרִים' השי"ן דגושה. דגש זה אינו שייך למשקל המילה, ואינו צריך להופיע מעיקר הדין, אלא הוא מה שמכונה 'דגש לתפארת', דוגמת הדגש של 'עֲקָבִי סוּס', נקודה שהיעב"ץ עצמו הצביע עליה (יעויין במכלול עמ' יב ושם דוגמאות רבות). והרי ראינו לעיל שדגש גורם תמיד שיבוא לפניו חיריק - אף שבמקרים אחרים בא סגול. לפיכך אם אנו אומרים 'עֲשֻׁבִי בשמים' בלי דגש

עם סגולה

לקט סגולות עצות וישועות
מגאוני וצדיקי הדורות

מבטא שפתיה כח הדיבור (ב)

ככל היוצא מפיו יעשה

רבינו החיד"א ז"ל כותב ב'חומת אנוך': אם האדם ישמור לשונו מדבר שום דיבור אסור, ויהיה נשמר מדברים בטלים ויקדש פיו, אז כל אשר יבקש מה' ישמע תפילתו. וזהו שאמר 'לא יחל דברו' - לא יעשה דברו חולין, שלא ידבר דברים בטלים, ומכל שכן דברים אסורים, אז 'ככל היוצא מפיו יעשה' ה', וישמע תפילתו, ולא עוד אלא אפילו בלי תפלה כל אשר יאמר יתקיים כמו רבי חנינא בן דוסא.

[וכבר הבאנו דברי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שאמר: 'בוודאי אם יסתום אדם פיו ג' ד' ימים מדברים בטלים כשיתפלל אח"כ להשי"ת בוודאי לא יצטרך לבקש הרבה כי מהרה תקובל תפלתו].

ומוסיף הרחיד"א: והרב עיר וקדיש רבינו מהר"ר חיים ויטאל ז"ל פירש משם הרב מהר"ר שמעון טירנו ז"ל 'לא יחל דברו' לא יעשה דברו חולין, הלא תראה 'ככל היוצא מפיו יעשה' כי כל אשר ידבר, הוא פועל למעלה, אם לטוב אם למוטב, שאם ידבר דברי תורה ודברי קדושה, מעורר ברוחניות ובקדושה למעלה, ואם ח"ו מדבר לשון הרע ודברים האסורים, הוא פועל בסטרא אחרא ח"ו, וזה שאמר ככל היוצא מפיו יעשה למעלה, אם טוב אם לאו.

ומוסיף רבינו החיד"א בקדשו: שמעתי דאל יפלא האדם איך מדבר בעולם הזה השפל למטה ודיבורו עושה רושם למעלה, הלא תראה היין שהוא במרתף ומונח בחבית סתומה, בעת שדורכים הענבים אף שהוא רחוק מאוד, היין שבחבית מתנועע, והוא פלא, ומה נקח ראיה על הדיבור שהוא פועל למעלה. סגולות חכמי התורה [כת"י]

"ובשעת הכנתם אומרים 'לכבוד שבת' שעל ידי זה נכנס הרבה קדושה בהמאכלים" | הכנת חלות לשב"ק

לשלוח אותו?..תוך הריב נערמו טענות ומענות חדשות וישנות א' על זולתו. הדברים הלכו והדרדרו וכמעט הגיעו לכתלי בית הדין...- ראו מה גרמה פליטת פה מיותרת.

אילו היה נוהג להיפך, ומאיר לו פנים ואומר לו: אה, אתה הולך לקנות? אשרי! כמה טוב ויפה הדבר שאתה מסייע לביתך ומוריד מעט מעול זוגתך שכל כך מתייגעת וטורחת למענך ולמען צאצאך, שיגדלו ויפרחו לתפארת.

כמה היו דיבורים אלו מטיבים, והיו גורמים לחיזוק השלום והשלום בבית, לעומת ההרס והחורבן שגרמה פליטת פה מתוך לעג שיצאה ללא מחשבה ותשומת לב.

סגולות הבעש"ט ח"ב [כת"י] / איש חסיד היה

לא לומר שהוא 'חולה'

מסופר כי הגה"ק רבי שאול בראך זי"ע הקפיד מאוד שלא לומר על איש מישראל שהוא 'חולה' אלא לומר 'שאינו בריא', וכן היו נוהגים אצלו כשהיו אומרים 'במי שברך' לרפואה בעת קריאת התורה, היו אומרים 'ברך וירפא את פב"פ, בלי להזכיר את המילה 'חולה'.

ופעם היה אחד שלא ידע מזה, ואמר 'ירפא את החולה', גער בו הגה"ק באמרו: מי התיר לך לומר על יהודי שהוא חולה. אח"כ הוסיף: ידוע שהמקטריגים חוטפים כל מילה שאינה הגונה היוצאת מפיו איש ישראל, וזה יכול ח"ו להזיק למי שמתפללים בעדו, ולכן צריך מאד להזהר על כל מוצא פיו.

והגה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע מביא שזקינו ה'שם משלמה' ואחריו בנו ה'דרכי תשובה' הזהירו ב'מי שברך' שעושים לחולה, שלא יאמרו: וירפא את 'החולה', שהרי אמרו רז"ל 'לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר', וכיון שאומרים 'החולה' הרי מקיימין ומודים שהוא בחזקת 'חולה' וצריכים להביא זכות ומי יאמר זכיתי לבי וטהרתי וכו' בפרט לפני מלך הכבוד יתברך שמו ובעת הסכנה, ונמצא שבלשון 'החולה' מעורר דין ח"ו, רק

יאמרו יברך וירפא את פב"פ.

(ובמק"א מבאר מה שנאמר בשונמית 'ותאמר שלום', כי לא רצתה לגלות ממיתת הבן כדי שלא יהי' איתרע מזלי' ועי"ז יהיה קשה להצילו ולהחיותו, וכעין מ"ש בתורה 'והגיד לכהן כנגע נראה לי בבית', אינו מחליט שהוא נגע רק כמו נגע שהוא חושש ושואל על זה).

ובדרך זה היה אומר ונוהג כ"ק אדמו"ר הרה"ק בעל ה'חלקת יהושע' מביאלא צוק"ל.

ומסופר שפעם בא החסיד להרה"ק רבי אשר ישעי' מהאדאס זי"ע, והזכיר לפניו שבתו יש לה חום והיא בסכנה גדולה. ובשב"ק כשעלה לתורה, אמר שרוצה לעשות מי שברך לחולה, השיב לו הרבי לא אעשה מי שברך לחולה, רק א געזונטן מי שברך (כי הקפיד שלא יאמרו תיבת 'החולה'). וביום א' כשבא לביתו מצא בתו בבריות גופא, והחום חלק והלך לו.

שערי רפואה [כת"י]

'לכבוד שבת'

ה'מגן אברהם' (סי' רנ) מביא בשם 'כתבים': ויאמר על כל דבר שקונה 'זהו לכבוד שבת'.

ומבאריו ה'מחצית השקל': 'שעל ידי הדיבור יחול קדושת שבת על אותו דבר כי הדיבור באדם לא דבר ריק הוא'.

ואילו הגרי"ח סופר מוסיף גם בעת 'ההליכה', וכותב: ונ"ל דיש לומר גם בהליכתו הריני הולך לקנות לכבוד שבת כדי לקיים מצות והיה ביום השישי והכינו וכו' לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו', ואם הוא ביום ה' יאמר רק הנני הולך לקנות לכבוד שבת לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו'. וכ"ק אדמו"ר ה'חלקת יהושע' מביאלא צוק"ל הורה ש'בעת שמכניס את מאכלי השבת, יש לומר: 'הנני מכניס לקיים המצוה של והכינו את אשר יביאו'.

(וב'קב הישר' כותב לגבי חג הפסח: וכל מה שיקנה לצורך ביתו יאמר בפיו ש'אני קונה זאת לצורך החג הקדוש הזה').

חסיד א' שהיה גר בעיר לעיקוואד לפני כשלושים שנה (בעת שכמעט לא גרו שם 'חסידים') שאל מרבו כ"ק אדמו"ר ה'מאור ישראל' מסקולען צוק"ל שיש לו בן שהוא כבר ב'שידוכים', על מה הוא צריך לחפש ב'שידוך' לבנו?

השיב לו הרבי, שיחפש שידוך מבית אשר לא קונים מאכלי השבת מבחוץ, רק אופים ומבשלים מאכלי השבת בבית, ובשעת הכנתם אומרים 'לכבוד שבת' שעל ידי זה נכנס הרבה קדושה בהמאכלים, והילדים אוכלים המאכלים הללו - מבית כזה יקח שידוך לבנו!

ולהוסיף, מה שהעיד הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל מראדומיאל לאנדאן: כ"ק אדמו"ר רבי איציקל מפשעווארסק צוק"ל דרש ממני כמה פעמים בסעודות שבת קודש, אם אני מלמד את בניי שיאמרו בעת האכילה "לכבוד שבת קודש".

סדר זמירות הגדתי היום [כת"י]

לשאלות הארות והערות אפשר לפנות לכתובת 8967293@GMAIL.COM או למערכת, ולציין 'עבור עם סגולה'

עיון תפילה

הרב יחיאל ורטהיימר

-פרק קו-

ברכת 'חידוש המשפט'

"השיבה שופטינו"

מהותה וקביעת מקומה של ברכת המשפט

בסוגיית הגמרא בה נתבאר סדר ברכות שמונה עשרה, אמרו לאחר ברכת קיבוץ גלויות: (מגילה יז, ב) 'זכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים, שנאמר ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגך, וכתוב ואשיבה שופטיך כבראשונה'. ובטור (או"ח סימן קיח) מבאר: '[ברכה] אחת עשרה, השיבה שופטינו כבראשונה, ומה ראו לאומרה אחר קבוץ גלויות דכיון שיתקבצו הגלויות עושה דין ברשעים, קודם שיבואו להתיישב בירושלים כדכתיב (ישעיה א) "ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגך ואסירה כל בדיליך" וע"י כן "ואשיבה שופטיך כבראשונה" וחזתם בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט'. ובמהרש"א מסביר: וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים כו'. אברכת השיבה שופטינו כו' קאמר לה ולא מפורש בה דין ברשעים, אלא כיון דהוזכר בה להשיב שופטים כבראשונה, אז הוי דין ברשעים כדמייתי מקרא, ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגך דהיינו דין ברשעים, וכתוב ביה ואשיבה שופטיך כבראשונה גו', ומיהו ק"ק דהיכן מוזכר בהני קראי דמייתי

מנהיגי הדור. והמלכות תחזור למקומה בענין שיצא לנו שם לכבוד ולתפארת כאשר היה בתחלה 'רבותי בגוים - רבתי בדעות'. בספר 'צידה לדרך' (מאמר ראשון כלל א' פל"ו) כותב טעם מעניין לסמיכות הברכות ושייכות מינוי שופטים לקיבוץ גלויות: 'לפי שבקבוץ גלויות ישתנו הדעות וכו' וכפי רוב וגודל שינוי הצורות ישתנו הדעות, ולא יסכימו איש את אחיו (ואפילו היוצאים מארץ אחת ומאוויר אחד) הוצרכה התורה לשום שופטים עליהם וכו', קל וחומר אל עם אשר נקבצו מכל הארצות צריכים שופטים ושוטרים, וכן כתוב בייעודי הגאולה העתידה ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה'. וב'עץ יוסף' (סידור אוצר התפלות) כתב אחר שהתפללנו תקע בשופר גדול לחרותנו, וזה ידוע שאין אנו נגאלין אלא בשביל המשפט כמו שכתוב ציון במשפט תפדה ושיבה בצדקה.

השיבה שופטינו כבראשונה

נוסח הברכה מיוסד על הפסוק בפרק 'חזון ישעיהו' (ישעיה א, כו) "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה,

וצדקנו במשפט

ומלוק עלינו אתה ה' לבדך

השיבה שופטינו כבראשונה

הגר"מ סולובייצ'יק זצ"ל ביאר "שופטינו" ר"ל דיינים הדנים דיני תורה, וכמו ב"ד הגדול של כ"ג וע"א. "ויועצינו" ר"ל מורי הוראה סמוכים לענייני איסור והיתר. ואע"פ שגם בגלות יש דיינים ומורי הוראה, אולם באמת כה"צ אין לנו 'חלות' שם הוראה מדאורייתא, כל זמן שבעו"ה אין סמיכה. ולעתיד לבוא במהרה הסמיכה תוחזר למקומה, ונזכה לחלות שם הוראה מדאורייתא.

בהרבה מפרשים מובא ביאור (על פי הגר"א) ש'יועצנו' הם הנביאים, שהם יעצו לעם ישראל כיצד לנהוג על פי ה', כלומר שהשופטים מנהיגים על פי ידיעתם בתורה, והנביאים יועצים על פי השראת רוח הקודש שעליהם. ומבין שניהם נמצא הנהגת עם ישראל מושלמת בהנהגה עליונה.

והסר ממנו יגון ואנחה

צריך להבין שייכות בקשת 'זהסר יגון ואנחה' לברכה זו. בר"י בר יקר מבאר שהתיבות מיוסדות על שם הכתוב (ישעיה לה, י) "ופדויי ה' ישבון וגו' ונסו יגון ואנחה", ושייכותו להשבת השופטים הוא על שם הכתוב (משלי כט, ב) "במשול רשע יאנח עם".

וברבנו בחיי כתב (בראשית מט, טו): 'זמפני שעסק התורה צריך פנאי והשקט הגוף ואי אפשר שתתקיים במי שיש לו

אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה". והיינו כי כאשר אין ישראל נמצאים במעמדם הרצוי, הם מונהגים ונשלטים על ידי שופטים שאינם ראויים, שהשפעתם על העם היא שלילית. ואנו מתפללים שישבו לנו שופטים ומנהיגים צדיקים, ששייכו את העם לדרך התורה.

בספר עבודת הקודש לרבי מאיר בן גבאי כתב: ברכת המשפט שיהיו שופטינו ממנו שישבם כבראשונה ישפטנו על פי התורה ולא יהיו אויבי ה' פלילים, וזו רעה חולה תחת עבד כי ימלוך והשפחה יורשת גבירתה, ומלוק עלינו אתה ד' לבדך, ובזמן הגלות כאילו אנחנו תחת רשות אחר, וכמו שכתוב ירמיהו (ט, יג) 'בעלוננו אדונים זולתך' ואנו שואלים שתגלה ותראה מלכות שמים עלינו ולא יהיה נעלם דרך שעבוד וכו'.

על מהותה ותוכנה של ברכה זו ניתן ללמוד מהנוסח המקוצר שקבעו בברכת הבינו, כנגד ברכה זו. 'זהותועים בדעתך ישפטו', ומפרש בשיטה מקובצת: 'אותם שהם תועים עכשיו במשפט, תשיבם ותלמדם לשפוט בדעתך, שתשרה שכינתך על הסנהדרין'.

ויועצנו כבתחילה

ב'פסיקתא דרב כהנא' (טו, יא), ובילקו"ש (ישעיה רמז

קיבוץ גלויות, למימר דדין ברשעים תולה בקיבוץ גלויות, ואין לומר ואשיבה שופטיך גו' משמע ליה קיבוץ גלויות, דא"כ בהך ברכה גופה דהשיבה שופטינו כו' מוזכר נמי קיבוץ גלויות'. במאירי (מגילה שם) כתב: 'נתקבצו גלויות שבו השופטים, והוא סמיכת השיבה שופטינו'.

בפשטות כוונת הדברים היא על דרך שכבר ביארנו בברכת קיבוץ גלויות, שבברכות אלו אנו כבר באים לבקש את בקשות הכלל, לאחר שכבר ביקשנו על בקשות הפרט. ומבקשים לפי הסדר מתחילים עם הצורך היותר בסיסי, ואחר כך ממשיכים לבקש עניינים נוספים ומעלות רמות. והתחלנו עם בקשת קיבוץ גלויות שכולל את החירות של עם ישראל מעול הגוים, ולאחר שביקשנו על המבנה הבסיסי של צורת העם שיימצא במקום אחד משוחרר מעול הגוים. אנו מתחילים לבקש על שלימות צורתו ותיקונו של העם, בהעמדת המבנה הרוחני המתוקן בהנהגת המשפט.

וכך כתב רבי משה בן מכיר ב'סדר היום' משום שאחר קבוץ הגלויות תחזור עטרה ליושנה, מציון תצא תורה, ויחזור הסנהדרין למקומם כאשר בתחלה, כמו שנאמר (ישעיה א כו) ואשיבה שופטיך כבראשונה וגו'. אנו מתפללים שיבוא אותו זמן, שהתורה תתקיים כראוי ונודון בדיני התורה כראוי כדין וכשורה בלי פחד ואימה, וגם היועצים והם החכמים והזקנים

בעשי"ת: המלך המשפט

כתב הטור (או"ח סימן קיח) 'זמר'ה עד יוה"כ חותמין המלך המשפט, כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל מעולם תמהתי על חתימת ברכה זו למה נשתנית מכל חתימת ברכת י"ח לענין מלכות הא קי"ל ברכה הסמוכה לחברתה אין בה מלכות, ועוד לכאורה איני יודע מה הפרש יש בין מלך אוהב צדקה ומשפט ובין המלך המשפט לענין שצריך לחזור לראש אם שכח, אך שאיני רשאי לשנות מה שהורגל בפי כל, אמנם שמעתי שבפרובינציא אין אומרים המלך, וישר בעיני, שוב מצאתי בספר הנקרא

מחזור ויטרי, ה"ג בפ"ק דברכות כל השנה כולה אומר האל הקדוש האל המשפט חוץ מעשי"ת שאומר המלך הקדוש המלך המשפט לפי שעכשיו יושב על המשפט לדון כל העולם ומראה עצמו שהוא מלך על המשפט, וי"א כל השנה מלך אוהב צדקה ומשפט, דגבי משפט שייך לומר מלכות טפי משאר ברכות כדכתיב (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ, ונשאתי ונתתי בדבר לפני א"א (הרא"ש) ז"ל וקבל דברי ע"כ: [והאריכו בזה הפוסקים והמפרשים, ואכ"מ].

בא עד שיהיו הסנהדרין חוזרים. והיינו כי עיקר השראת שכינה בישראל הוא ע"י סנהדרין וכו'.

בדרך זו מתבארת הברכה באופן מהותי, כי בכל התנ"ך אנו מוצאים שעניינו של המלך הוא המשפט. כמו שאמרה מלכת שבא לשלמה המלך: (מלכים א' י, ט) "באהבת ה' את ישראל לעולם וישימך למלך לעשות משפט וצדקה". וכתוב (ישעיה לב, א) "הן לצדק ימלך מלך, ולשרים למשפט ישורו". ומשולש בכתובים (תהילים עב, א) "לשלמה אלוקים משפטך למלך תן, וצדקתך לבן מלך. ידיו עמך בצדק וענייך במשפט וגו'. ישפוט עניי עם, יושיע לבני אביון, וידכא עושיק". וכתוב: (משלי כט, ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ, ואיש תרומות יהרסנה". ועוד הרבה כתובים כהנה.

כלומר שזה תפקידו הבסיסי של המלך, שבזה המלך מרכז ומאחד את העם, על ידי המשפט, כשעושה סדר בעם בתוקף כוחו, מרתיע את האלימים, ועושה צדק עם החלשים. נוקם את נקמת העשוקים, ומשיב את הרכוש לנגזלים, ופותר את כל הסכסוכים בהכרעה ברורה.

ואנו מבקשים ששייב ה' את שופטי האמת והדיינים והמנהיגים הנאמנים, ועל ידי זה ה' הוא מלך על ישראל, כי כשהדיינים מנהיגים את ישראל על פי משפט התורה, הם מביאים השראת השכינה בישראל, וה' הוא המולך עלינו. וכאמור זו הבקשה הראשונה לאחר קיבוץ גלויות, שאחר שאנו נמצאים יחדיו, ישלח לנו מנהיגים שינהיגו אותנו וישפטונו בדרך התורה וזה השלב הראשון בחזרת ה' אלינו.

בחסד וברחמים וצדקנו

[בצדק ו]במשפט

תיבות אלו מיוסדות על לשון הפסוק (הושע ב, כא שאומרים אותו בהנחת תפילין) "וארשתך לי בצדק ובמשפט, ובחסד וברחמים". אלא שעל "חסד ורחמים" אומרים 'מלוך', ועל 'צדק ומשפט' מבקשים 'וצדקנו'.

והנה פירוש הפסוק (כמו שכתבו רש"י והמפרשים) הוא שניים כנגד שניים, שאנחנו ננהוג בצדק ובמשפט, ועל ידי זה ה' ינהיג עמנו בחסד וברחמים. וכאן בתפילה אנו מבקשים שינהיג אותנו בחסד וברחמים, וגם את דינו ידין בצדק ובמשפט, ויזכנו על ידי שיטה את הדין לצד זכות.

ובפירוש התפילות לרבינו יהודה ב"ר יקר: 'ואף על גב דכתוב "בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים", הקדים המתפלל 'חסד ורחמים', דאמר בתנחומא (וירא א) 'ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו, שכך כתיב בו, כל ארחות ה' חסד ואמת (תהלים כה) הקדמתי חסד לאמת וצדק למשפט, שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך וגו' (שם פט). ע"כ. מכלל שיש להקדים חסד לרחמים, כי אמת היא מדת רחמים, וחסד עומד בימין הרחמים.

ובפירוש ר"א בן הגר"א כתב: ומלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים אך הגם שנצא זכאים מצד מדת החסד, מוסיפים אנו ומבקשים וצדקנו במשפט שאף מצד מידת הדין נצא זכאים במשפט.

מלך אוהב צדקה ומשפט

ב'סדר היום' מבאר: וחותרם בה מלך אוהב צדקה ומשפט' בי באמצעות המשפט והדין הוא מולך עלינו וכתוב (תהלים לז כה) כי ה' אוהב משפט.

וב'אבודרהם' כתב: אתה מוצא כי לא נתקן 'מלך' בחתימות שמונה עשרה ברכות כולם, אלא בארבע ברכות בלבד. והן שלש ראשונות אלו וברכת השיבה שופטינו. והטעם מפני שחתימות שלש ברכות ראשונות אלו רומזות לאבות וכו'. וחתימת 'מלך אוהב צדקה ומשפט' רומזת לדוד המלך היושב על המשפט ולפיכך תקנו בסוף ארבעתן מלכות, בעבור חשיבות שהן רומזות לאבות ולדוד, והוא על שם מה שנאמר לדוד (שמואל ב' ז, ט) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ, כנ"ל. ואח"כ מצאתי שפירש הריב"א נר"ו כי מפני ששלש ראשונות הם כנגד ג' אבות ונאמר בהם אלהות אמר כנגדם שלש מלכויות, ומלך אוהב צדקה ומשפט כנגד מה שכתוב אלהי דוד אביך וכן כתוב (תהלים קמה, א) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. ואמר (שם קמו, י) מלוך ה' לעולם אלקיך ציון וגו'.

"...שופטים הם היושבים על כס המשפט להעניש את מי שנתחייב על פי המשפט, יועצים הם אלו המלמדים את העם דרך הישר כדי שלא יעשו עוולה זה לזה, ולא יצטרכו להגיע למשפט, על כך אמרו רבותינו: 'ואשיבה שופטין זה דוד ושלמה ויועצין זה משה ואהרן' כי משה ואהרן לימדו את העם דרך ה' לעשות צדק ומשפט לבל יצטרכו להגיע לידי דין ומשפט אך דוד ושלמה שפטו את העם על מעשיו..."

השיבה שופטנו וכו' יתקיים בנו 'זהסר ממנו יגון ואנחה'.

ומלוך עלינו ה' אלוקינו לבדך

ב'סדר היום' מבאר: ומלוך עלינו מהרה' כי בזמן היותנו בגלותנו כמעט מכריחים אותנו ללכת בחוקי דתם ולעשות כדיניהם, אבל לעתיד לבוא שיתגלה עלינו ויראה לעיני העמים

מושב בית דין של מרן בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל. מימין הגרש"א שטרן שליט"א, הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל ומשמאל הגה"צ רבי יצחק צבי ברנפעלד והגה"צ רבי נתן גשטעטנער זצ"ל

נפלאותיו ידעו הכל כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושענו.

ובספר 'ילקוט קטן' ביאר: כיון שבברכה זו אנו מבקשים על שופטים ויועצים שיש להם שררה ושלטון עלינו, מתפללים תיכף על שלימות מלכות שמים להדגיש בזה שלא רק שאין כוונתנו ח"ו לגרע מקבלת עול מלכות שמים' אדרבה חפצים אנו בשופטים ויועצים כבראשונה' שהם אשר ידריכו אותנו ליתר קבלת עול ויתר התבטלות למלכות שמים.

ובפירוש התפילות לרבינו יהודה ב"ר יקר' פירש בדרך דרוש: 'מתוך שנעשה דין ומשפט בינינו, מלוך עלינו אתה לבדך בחסד ורחמים, וצדקנו במשפט, שלא תדונונו, כיון שנעשה דין למטה. כדאמר בתנחומא אם יש דין למטה אין דין למעלה, אם אין דין למטה יש דין למעלה. כיצד, אם יעשו התחתונים דין למטה אין דין למעלה'.

וב'תורת משה' אלשיך (יתרו שמות יט, ו) כתב ששופטי ישראל ומלכיהם צריכים לנהוג בענווה, וע"י זה השכינה שורה עליהם, נמצא שאין להם מלך אלא הקב"ה, וימלוך ה' לבדו עלינו.

ביערו דבש' לרבי יהונתן אייבשיץ כתב: ישים על לבו להחזרת סנהדרין כי הם כסא ה' והם כנגד כסא כבוד וכו' לכך כתב הרמב"ם בפירוש המשנה (סנהדרין פ"א מ"ג) שאין המשיח

לקבל המושכלות ומשיגים באותו זמן ידיעת ה' יתברך, כענין שכתוב (ישעיה יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו', ולכך סמך לזה והסר ממנו יגון ואנחה, שאי אפשר להשיג ידיעת ה' על השלמות עם היגון והאנחה, רק עם השמחה ועם המנוחה, והנה ברכה זו תיקנוה אחר ברכת תקע בשופר שהיא מדברת בקבוץ גלויות'.

וב'סדר היום' ביאר: כי בהיותנו בגלות אין אנו יכולים לקיים המצוות ותלמוד תורה כראוי או מצרת השעבוד או ממעוט הלבבות מרוב היגון והצרות, ולכן אנו מתפללים לשמו יתברך שיסיר מאתנו יגון ואנחה, ואז נקיים התורה והמשפט כראוי.

וב'עצרת דבש': 'בזמן שהדיינים כשרים הברכה שרויה בעולם ולכך אמרו השיבה שופטינו כבראשונה וכו' והסר ממנו יגון ואנחה' כי הא בהא תליא'.

דבר מעניין בקשר לברכה זו מובא בספה"ק 'באר מים חיים' (פרשת ויגש - פרק מד): 'ידוע מכתבי חכמי אמת בסוד הסגולה לשכך כעס המלך והשרים שופטי הארץ, בעת אשר יבוא אליהם אדם מישראל לכוון כוונה זו אשר נזכיר, כי הנה ראשי תיבות של השיבה שופטינו כבראשונה הוא שכ"ה וכו' [עיי"ש בארוכה] ונמתקין על ידי ה' אלפין של אדני"י שקודם הדין, ונעשה מש"ך שכ"ה ובוזה וחמת המלך שככה. ויתכן שזו הכוונה כאן שעל ידי

בין המצרים

דברים שיש להיזהר בהם בימי המצרים משום סכנה

וכתב, שיש אומרים שלא נוהגים להיזהר מזה כלל, ומביא מספר 'מאורי אור' (חלק עוד-למועד, דף ק"ט ע"א), שהאידנא בטל מימי אביי, שבזמן התלמוד ביטל כוחם [של השדים] שלא יעברו ביישוב לעולם, [פסחים קיב, א] והלא ה'מדרשים' קודם אביי הוו, ובוזר מבואר דלא נהגינן להיזהר ולא נשמע בזמנינו מעולם. ותמה בזה על הב"י שלא התעורר בזה. ואלא כתב, דאמנם אפשר דמאחר ובמסכת פסחים שם אסיקנא דלפעמים אתי [השדים] בגזייתא [בשבילי הכרמים], וגזר אביי עליהם רק שלא יעברו ביישוב, אבל פעמים באים משם, אף דלא שכיח, לכן חשו ל'חמירא סכנתא'. ומביא דשם בס' 'מאורי אור' בחלק בן-נון (דף קע"ב ע"א) מביא גם מהזוהר הק' ויקהל (דף ר"ה, א) דאמרינן שם: אע"ג דלא יכלין לשלטא [לשלוט] אתחזיין לזמנין [לפעמים נראים] ובר נש יחידי [ואדם יחידי] בעי לאסתמרא [להישמר מזה].

גם בערוה"ש (סעי' ל"ט) כתב, דנראה שהקפידא הוא על הליכה בדרך ולא בעיר.

וכ"ה ב'דינים והנהגות למרן החזו"א (פ"כ, אות ה). וגם ב'ארחות רבינו' (ח"ב, עמ' קכ"ט) כתב בשם מרן החזו"א שהכוונה רק מחוץ לעיר אבל בעיר מותר לילך יחידי.

אבל בשו"ת 'התעוררות תשובה' (ח"ג, סי' שמ"ח, ב) מצדד לאסור גם בתוך העיר דאל"כ מה צריך ליזהר בזה בין המצרים יותר, דהלא בכל השנה צריך ליזהר בזה כדתנן במסכת אבות (פ"ג מ"ה), ההולך בדרך יחידי וכו'.

וכתב שם (אות ג) דבהולך לידבר מצוה אין זקוק להקפיד בכל זה, כי 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', והדרכים אינם בחזקת סכנה.

ובס' 'נחמת ישראל' (פ"ח, ז, הע' 161) מביא מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל שאולי גם במקום מצוה צריך ליזהר לא ללכת יחידי.

ובשו"ת 'ישא יוסף' (או"ח, ח"ג, סי' קמ"ד) כתב, שהורה מרן הגר"ש"א זצלה"ה למשגיחי כשרות שהולכים במשעולים יחידים, ללכת, דהוא צורך מצוה.

שעות הסכנה

בכך נחלקו הפוסקים באלו שעות נדרשת הזהירות לאור העולה מדבר המדרשים והביאם המג"א (סקמ"ה) ולא הכריע בהם.

דעת הלבוש (סי"ח), שלא לילך אדם יחידי מתחילת ד' [היא לערך שעה 9.00 לשעון קיץ] ועד סוף ט' [היא לערך שעה 3.00].

הקדירה]. וד'ביתר טיהרא' קטב ישוד צהריים שמו ומיחזי בי קרנא דעיזא [מצוי בין קרני העיזים] והדר ביעה כנפיא [מתנועע ונוקש שם כמו נפה]. ומספרת הגמרא, אביי הוה שקיל ואזיל, ואזיל רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דרב יהושע משמאליה, חזייה [אביי] לההוא 'קטב מריר' דקא אתי לאפיה דשמאליה [שבא לקראתו משמאלו] אהדריה לרב פפא לשמאליה [אמר לרב פפא שילך לשמאלו] ולרב הונא בריה דרב יהושע לימיניה [שילך לימיניה כדי שלא יהא מול השד] ואמר ליה רב פפא לאביי, אנא מאי שנא דלא חשש לי [שאהיה מול השד], א"ל, את שעתא קיימת לך. [יש לך מזל ולא תינזק]. ואסיקנא בגמרא, מחד [א'] בתמוז עד שיתסר [י"ז] ביה ודאי שכיחי מכאן ואילך ספק שכיחי ספק לא שכיחי.

ולאור דבר המדרש כתב בהרוקח (סי' ש"ט): מי"ז בתמוז עד ט' אב אין לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות וכו', שבהם קטב מרירי וקטב ישוד צהרים.

וכ"ה בהגהות מיימוניות (סוף הל' תעניות, הל"ב, אות ד) גם מהא דאיכה רבתי: שצריך ליזהר מי"ז תמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות וכו' שבהן קטב מרירי שולט, וסכנה יש בדבר, שנאמר 'כל רודפיה וכו'.

והביא הב"י דברי הג"מ ושכ"כ ברוקח. ובכך פסק בשו"ע (סי' תקנ"א, סעי' י"ח): צריך להיזהר מי"ז בתמוז עד ט"ב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות משום שבהם קטב מרירי שולט.

והן בביה"ל (ד"ה צריך) בשם ספ' 'פתחי עולם' מסיק, דהקפידא בזה החל מר"ח תמוז עד י"ז בו, ואדרבה חמיר טפי דודאי שכיחי מזיקין. והוא עפ"י הגמרא בפסחים (הנ"ל) דמחד בתמוז עד שיתסר ודאי שכיחי, מכאן ואילך ספק.

וכתב בא"א מבוטשאטש (שם), והביאו ב'ארחות חיים' (לאב"ד ספינקא, סי' תקנ"א, סקמ"ט, דף ק"ה, עמ' ב), שפשוט שאין זה במקום שהאנשים מצויים. וכל שהוא עדיין בכלל שם העיר או הכפר וכו' נראה שאין חשש. וכל הספיקות בזה בכלל 'שומר פתאים ד' הם. ובאתר דנהיגי אינשי למיזל [לילך שם], וכ"ש כשנשמע שם קולות בני אדם המנהג מכריע במדינות אלו שאין חשש ואין לחשוש.

ויתירה מזו כתב, ד"ל דאי"ז רק במדבר במקום תוהו משא"כ באתר דנהיגי אינשי למיזל [שאנשים הולכים שם]. ומעתה כתב, שאצ"ל בבנינים שיש בהם 'מזוזה', שאין לחשוש, אך גם מאחורי הבתים כל שהוא עדיין בכלל שם העיר או הכפר וכו' אין חשש.

באלו הימים הדוויים בהם חרבו המקדשים וצרות רבות ורעות אירעו בהם לישראל עם קדושים, ועל זה תיקנו בהם חז"ל דיני אבלות רבים, הלא גם מדברים שיש בהם סכנה מטבע הימים הקשים אשר לרעה מסוגלים ר"ל, הזהירו בהם החכמים מאוד אם משום רוחות ומזיקים המצויים בהם ואם משום דבכלל איתרע המזל בהם, ועל זה באנו להעלות בזה מדברי הפוסקים מה מהם נחקקו הלכה ולדורות למעשה, ובמה מהם נהגינן כהיום לדינא, ולמען דעת דרכי הזהירות הנדרשים בהזמנים הרגשיים ויהיו לנזהרים שלומים עדי נזכה ונראה בישותנן של ישראל ונחמת ציון ברננים ובביאת גוא"צ בב"א.

שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות

מקור הדין הוא ממדרש איכה רבה (א, כט) שם נדרש הפסוק, 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים' על יומין דעקא [דצרות], המה מי"ז בתמוז עד תשעה באב, שבהם [המזיק] קטב מרירי מצוי. כמד"א [כמה דאת אמר] [תהילים צא, ו] 'מדבר באופל יהלוך מקטב ישוד צהרים'.

ובמד"ר (נשא, יב, ג) וכ"ה במדרש תהילים (שחר טוב, צ"א, כ) מתואר זה ה'קטב מרירי' לאשר הוא שד ומזיק ובעיקר לשעות מסוימות ושליטתו בעתותי אלו הימים: רב הונא בשם רבי יוסי אמר, קטב מרירי עשוי כמין קליפין שערוות ובעין אחד הוא רואה ועינו לתוך לבו ואינו שולט לא בצל ולא בחמה אלא בין חמה לצל [וכדלהלן] ומתגלגל כדור [ובמדרש ישן הג' ככדור (ביאור הרא"מ, אות כ"א)] ושולט מארבע שעות ועד תשע, ושולט משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב, וכל מי שרואה אותו נופל על פניו. חזקי' ראה אותו ונפל על פניו. אמר רבי פנחס בר חמא מעשה היה באחד שראה אותו ונפל על פניו ונכפה.

ואמרו (שם), דהוא בזא סוגיה דיומא מן ראשיהן דארבע [שעות] עד סופיהן דתשע [שעות]. ופי' ב'מתנות כהונה'; כורת וחותר מהלך עיצומו של יום - מראש ששה שעות של היום עד סוף ט' שעות ודרש 'קטב' לשון כריתה וכו' ו'ישוד' לשון שולל ושווד. ר' לוי אמר, דהוא בזיו וכו' מן סופיהן דארבע [שעות] עד ראשיהן דתשע [שעות].

והנה בגמרא פסחים (קיא, ב) אמרו בזה: 'קטב מריר' תרי קטבי הוו [שני סוגים הם] חד 'מקמי טיהרא' וחד 'מבתר טיהרא' [אחד שלפני הצהריים ואחד שאחר הצהריים], ד'מקמי טיהרא' קטב מרירי שמו ומיחזי בי כדא דכמכי [מצוי בין כדי הכותח [מאכל] והדר ביה בחשא [ובוחש בכף

דהיינו ו' שעות.
ואילו האליה רבה (אות מ"ד) משיג על הלבוש, וס"ל דהוא מסוף ד' [היא לערך שעה 10.00] ועד סוף ט' [היא לערך שעה 3.00] ושכ"מ מהרוקח.
וב'חיי אדם' (קל"ג, ח) פסק כהלבוש.
ואילו המ"ב (ס"ק ק"ב) מסיק כהא"ר שהסכנה היא מסוף ד' עד סוף ט'.

שלא להלך בין חמה לצל

גם דין זה הוא מאיכה רבתי שם: שהמזיק אינו מהלך לא בחמה ולא בצל אלא בצל הסמוך לחמה.
וכך כתב באל"ה רבה (אות מ"ג) בשם 'מעגלי צדק', שיזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. והו"ד במ"ב (ס"ק ק"ב).
בכה"ח (ס"ק רכ"ז) הוסיף מ'שבט מוסר' (פט"ז) שכתב: אל תשב בצל החמה בימי תמוז ואב וכ"ש שלא תישן. וכתב (שם, אות רכ"ח), דהיינו במקום שיש חמה וצל אבל במקום שאין, הוא מהלך בין בחמה בין בצל. וכתבו משם מרן הגר"ש אלישיב זצלה"ה גם בזה, שהדברים לא נאמרו אלא במקומות שלא שכיחי אנשים כלל ולא במקומות ששכיחי אנשים או גם כלי רכב ('אשרי האיש' ח"א, פרק ס"ט, א בשם לקנות-חכמה, ביהמ"צ). ולא עוד אלא כתב שם עוד משמיה, שהיום אין חוששין לזה, ו'שומר פתאים ד' (שם בשם 'אבני ישפה').
ובס' 'קרא עלי מועד' (פ"ב, הע' י"ט) מיייתי משם מרן הגר"ח קנייבסקי זצלה"ה שההליכה בין חמה לצל הכוונה שהולך כסדר בשביל שהוא בין חמה לצל, ולא כשעובר בין מקום חמה למקום צל, שבזה אין שום חשש.

שלא להכות התלמידים והילדים

בימי המצרים

גם זה הוא ממדרשי איכה רבה (א, כט) וברבה פר' נשא (יב, ג); ר' יוחנן הוה מקפד לספריא ומתנניא דלא ליהון טעונין ערקתא מינוקיא באלין יומי. היה מצוה למלמדים עם התינוקות מקרא ומשניות שלא ירימו אפילו רצועה להכות בו התינוקות באלו ימים שבין י"ז בתמוז לת"ב (מתנות כהונה). ר' שמואל בר נחמני הוה מפקד לספריא ומתנניא דיהון מפתרין טלאי בארבע שעין. היה מצוה שיפטר התינוקות ולא ילמדו עמהם באותן ד' שעות

על הפרק:

שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות ושלא ללכת בין חמה לצל • שלא להכות התלמידים והילדים • רחיצה בים ובבריכה לפני ר"ח • ניתוח בימי המצרים • עריכת טיולים וגם על טיסה בימי המצרים

שבהן קטב מרירי שולט פן יבואו להכותן (מתנות כהונה). עוד שם באיכה רבה, מעשה בר' אבהו, שהיה יושב ולמד בבית כנסת בקסרין וראה איש אחד נושא בידו מקל של ברזל, תפסו ר' אבהו לאותו איש ואמר לו האם אתה

רוצה להרוג את חברך, א"ל הרודף, וכי במקל של עץ קטן יכול אדם להרוג את חברו, והראה לו [ר' אבהו] את המזיק [השד], ובידו אגרוף של ברזל, ואם יכנו במקל אזי יכנו גם השד מכת מות. ר"ל. (עפ"י מתנות כהונה). וכ"כ ברוקח (שם, סי' ש"ט), שאין להכות אפילו ברצועה את תלמידו מד' שעות עד ט' שעות מי"ז תמוז עד ט' באב כדאמרינן באיכה רבתי וכו'.

גם הג"מ (מנהגי תשעה באב) הביא אף זה, דצריך לזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב וכו' ואין להכות אפילו ברצועה לפי שבהן 'קטב מרירי' שולט, וסכנה יש בדבר. וכ"ה במהרי"ל (הל' י"ז בתמוז ות"ב), ומונעין שלא להכות תלמידים אפילו ברצועה כל ימי בין המצרים. ובספר התדיר לרבינו משה ב"ר יקותיאל מן האדומים (סי' ל', ענין י"ז בתמוז) כתב, שצריך גם להיזהר אנשים ונשים שלא להכות את בנייהם ובנותיהם בין הימים הללו. וכן מלמדי תינוקות. והוסיף, והכל יתנו מוסר בניחותא לבנים ולתלמידים באותן השעות ש'קטב מרירי' שולט בהן. ע"כ. וכן כתב הלבוש (שם) והו"ד בכה"ח (סק"ל), שאין להכות אפילו בנו ותלמידו וכ"ה בקישו"ע (סי' קכ"ב, ס"ב) דגם אבות לבנים בכלל.

וגם בזה הביא הב"י דברי הג"מ ושכ"כ הרוקח (ש"ט). וכי"פ להלכה בשו"ע (שם, סי"ח): ולא יכו התלמידים בימים ההם.

וכתב במ"ב (סקק"ג) משם הט"ז דהכוונה דאפילו ברצועה יש לזהר. [היינו לא רק במקל ושוט].

והפרמ"ג (מש"ז יח) מוסיף אפילו הכאה כל דהוא לא. ובימאמר מרדכי' (סקי"ז) כתב, שלא היה צריך לפרש 'רצועה', לפי שהוא מוכרע ממ"ש ביו"ד (סי' רמ"ה, ס"י) גבי שאר ימות השנה דאין למלמד להכות התלמיד אלא ברצועה קטנה. וזה ברור.

ואכן בס' 'מועד לכל חי' למהר"ח פלאגי' (סי' ט, אות י"ט) כתב, דאף ברצועה קטנה יש בו משום סכנה. וזהו ההפרש של שאר ימות השנה לימים אלו וכמ"ש המאמ"ר והפרמ"ג במ"ז.

ואכן בס' 'שמענו כן ראינו' (ח"ב, סי' ט' עמו' רפ"ב) כתב בזה מאת מרן הגר"ח זצלה"ה, שנשאל מה איפוא יעשו אם התלמיד לא מתנהג בטוב. והשיב מ"מ: אפילו ממכה קלה באצבע יש לזהר.

וב'דעת תורה' להמהרש"ם הביא מכתבי ה'דעת קדושים

רחיצה בים ובבריכה בימי המצרים לפני ר"ח

אף מרן ה'שבט הלוי' הסכים בזה שמותר לילך לרחוץ בים ובבריכה בימים אלו וגם מי שלא הלך מקודם י"ז תמוז, אלא ייזהרו ביותר שלא להיכנס לסכנה. ('מבית לוי' בין המצרים, סעי' כ).

גם משם מרן הגר"ח זצוק"ל כתבו אמה שיש אומרים שהמנהג הוא שמי שכבר הלך לים פעם אחת לפני י"ז תמוז יכול להמשיך ללכת אבל אם עדיין לא הלך לא ילך מתחילת בין המצרים משום שמחה יתירה, ואמר מרן הגר"ח זצלה"ה, שאין לזה טעם וריח והוא טעות גדול. ('קרא עלי מועד' פ"ב הע' כ"ה, אות ח).

ובס' 'כאיל תערוג' (מועדים, דף רע"א) כתבו, שדעת מרן הגרא"ל שטיינמאן זצלה"ה, ג"כ, שעד ר"ח אין איסור לרחוץ בים אלא שמ"מ צריך להימנע מלילך בשלושת השבועות למקום סכנה ולכן אין ראוי לרחוץ כ"כ בג' השבועות.

וכ"ה ב'תשובות והנהגות' למרן הגר"מ שטרנבוך (ח"ב, רס"ג), שאין איסור לרחוץ בים בבין המצרים, ואין לנו לגזור גזירות מעצמנו. ובארץ ישראל המנהג פשוט כך גם באמצע השבוע, וכ"ש בער"ש להתרחץ בים, ולא נמנעים אלא בתשעת הימים. אולם הוסיף: ולדעתי מותר להתרחץ בים, אבל לא לשוט עמוק עד קרוב לקומת איש, שהימים האלו הם מסוגלים לסכנה, ושכן משמע ב'מקור חיים' (הג"ל).

זצלה"ה דמרן החזו"א התרחץ בים בבין המצרים עד תשעת הימים משום דהוי לצורך בריאותו, ואף שהיה מותר לו משום בריאות גם בתשעת הימים, לא נסע אז משום חילול השם (שם).

ולמעשה, בשם מרן ה'אגרות משה' כתבו ששח"ה מותרת עד ר"ח והוא גם אם לא שחה עוד לפני שלושת השבועות [וכדלהלן], אולם יש להימנע ליכנס למים עמוקים מאוד ('מועדי ישרון' עמו' 128).

גם משמיה מרן הגרשז"א זצלה"ה כתבו, דמותר לרחוץ בים או בבריכה בימי בין המצרים אך ייזהר יותר משאר ימות השנה שלא יהיה באופן שעלול לבוא ח"ו לידי סכנה ('הליכות שלמה' יד, ה, והע' ז). וגם כתבו בזה, דהמורגל בפי הבריות דלא שרי אלא אם כבר רחץ בים קודם לכן, אמר מרן הגרשז"א שאין לכך יסוד כלל וטעות גמורה היא. (שם הע' 13).

וכמו"כ בשו"ת 'רעבנות אפרים' (א, שסג, א) הביא בזה בשם מרן הגר"ב זילבר זצלה"ה שאין לגזור גזירות מעצמנו ובפרט באיסור דרבנן. ואלא מ"מ יש להחמיר שלא לשחות ב"י בתמוז כיון דהוי תענוג יתירה כולי עלמא מודים דראוי להחמיר.

וכן פסק ב'אור לציון' (ח"ג, פכ"ה, ה) שמותר ללכת לים או לבריכה עד זמן איסור רחיצה [הוא עד שבוע שחל בו ת"ב למנהג ספרד].

(‘מועדי ישורון’ עמו’ 136).
גם דעת מרן הגרי”ש אלישיב זצלה”ה דדוקא בתשעת
הימים אין ללכת לטיולים ולבילויים. (‘אשרי האיש’ ס”ט,
א בשם לקנות-חכמה]. וכתב, ונסיעה לשבת לקרובים
אינה בכלל טויל. (שם בשם ‘אבנה ישפה’).
וב’שבט הלוי’ (ח”י, כ”ו) נשאל לגבי ‘מחנה קיץ’
שהילדים נוסעים לטייל בימי בין המצרים לפני ר”ח אב,
והשיב: בימים אלה עד ר”ח אב יש למעט קצת בטיולים
שיהיה להם הכרה דהשינוי מחמת אבל בימים אלה.
[והוסיף, גם אם ילכו, יהיה דרך מצוה דהיינו לדבר איתם
כל הדרך בדברי תורה וחזיון].

קביעת ניתוח לימי בין המצרים

דעת מרן ה’אגרות משה” שמותר לקבוע תור אף
לניתוח לא דחוף עד ר”ח אב (‘מועדי ישורון’ עמו’ 130).
ומניתוח בט’ הימים דעת מרן האגרו”מ דיש להימנע.
(‘שמעתתא דמשה’, שמועות, סי’ תקנ”א סעי’ א).
וגם דעת מרן השבה”ל דכדאי להימנע מעשיית ניתוח
שאינו דחוף מר”ח אב ולכל הפחות משבוע שחל בו ת”ב.
וסיים, שאם אין קושי בדבר ימנע מזה החל מי”ז בתמוז
(‘מבית לוי’ הל’ תשעת הימים סעי’ ו).

ובספ’ ‘תורת היולדת’ להגרי”י זילברשטיין (סי’ ס”ב)
נשאל על יולדת הצריכה לעבור ניתוח קיסרי והרופאים
קבעוהו לימי בין המצרים. והשיב: אם באפשרותה
לדחותה תעשה כך. ואם הרופאים סבורים שיש לבצעו
מיד אל לחוש כי ‘שומר מצוה לא ידע דבר רע’ וכמו”כ
לגבי ניתוח שהרופאים קבעו לעשות מר”ח אב. והוסיף,
ובפרט אם יש בבי”ח ‘מזווה’ וכדכתב המהרש”ם בשם
‘דעת קדושים’ דמותר להכות התלמידים בשיש ‘מזווה’
דהיא מגינה, כך גם המזווה תגן בניתוח. וכ”ז אם הוא
דחוף ונחוץ אבל אם ניתן לדחותו מסתבר דיש לעשות
כך.

וב’הליכות שלמה’ (פי”ד, הע’ לג) מביא ממרן
הגרשז”א: הזקוק לניתוח מעיים שעפ”י ציווי הרופאים
יש לשתות ביום שלפניו סם המשלשל והברירה בידו
לעשות הניתוח קודם ר”ח ביום א’ בשבוע שאז יזדקק
ליטול הסם בשבת או אח”כ בתשעת הימים. אם עפ”י
דעת הרופאים אין כל הבדל באיזה יום יעשו הניתוח
ידחהו לתשעת הימים ולא יקבענו ליום א’ דאין לאדם
לחלל את השבת אפילו באיסור דרבנן מפני זהירות זו
של תשעת הימים.

לטוס בימי בין המצרים

ב’הליכות שלמה’ (יד, כד) כתבו ממרן הגרשז”א, שראוי
להימנע מטיסה במטוס בתשעת הימים במידת האפשר.
ואעפ”י שבזמננו נסיעות אלו הם מעשים בכל יום, מ”מ
הואיל והוא סוג של סכנה כזו שאנו מברכין עליה ‘ברכת
הגומל’ הרי מחשיבין הדבר לספק סכנה ח”ו, ואין לאדם
להכניס עצמו בספק סכנה בימים אלו (שם, הע’ לג).
וכתבו, שהתיר לתלמידים מחו”ל שלא יכלו לאחר
נסיעתם עד אחר ת”ב לטוס גם בתשעת הימים ולא
הצריכם לנסוע לפני ראש חודש, מפני ביטול סדרי לימוד
בישיבה. ושזכות התורה תגן עליהם (‘הליכות שלמה’
תפלה פכ”ג ‘ארחות הלכה’, ציון 16).

או לנסוע לארץ ישראל גם התיר ואפילו ביום תשעה
באב עצמו ואפילו לביקור בלבד, דכל שהייה בא”י יש בה
מעלה וכו’. (שם).

ומשם מרן הגריש”א זצלה”ה כתבו, שיש הנמנעים
מלנסוע לחו”ל בימים אלה אבל אם יש בזה איזה צורך
כגון הנוסע לפרנסה או לצורך רפואה מותר (‘אשרי
האיש’ פס”ט אות ג).

ובקובץ ‘מבית לוי’ (גליון י”ג, הע’ י”ב) מביא ממרן
השבה”ל שהוא מיעץ להימנע בכל האפשר מליסע בימים
אלו באוריו ובכל מידי דסכנה. ודו”ק.

”כדאי להימנע מעשיית ניתוח שאינו דחוף מר”ח אב ולכל הפחות משבוע שחל בו ת”ב” | חדר ניתוח

מרן הגרש”ז אויערבאך זצוק”ל: ”ראוי להימנע מטיסה במטוס בתשעת הימים במידת האפשר.”

וגם ב’תוספות חיים/ על החי”א (סי’ קל”ג, סקי”ז)
שיש להחמיר במקום ספק סכנה ואין להכות כלל בימים
אלו בכל השעות וכפשוטו לשון השו”ע.
ובס’ ‘בירורי הלכה’ (להגרי”א זילבר) מסיק, שעכ”ז יש
לסמוך להקל שלא בשעות אלו ולהחמיר במצוות חינוך.
ובס’ ‘קרא עלי מועד’ (הע’ כ”א, אות ז) מייית תשו’ מרן
הגר”ח”ק זצלה”ה שכתב: ראיתי לאאמו”ר זלה”ה שנוזהר
כל היום.

טיולים בג’ השבועות

ב’משא חיים’ ממהר”ח פלאג”י (דף ב ע”א, אות ג)
הובא והביאו ה’שדה חמד’ (מע’ בין המצרים, סי’ א, אות
י), שבשנת תרכ”ה תקנו באיזמיר שמהיום הזה והלאה
כשיגיע זמן יום י”ז תמוז עד אחר ת”ב לא יוכל בר ישראל
לא איש ולא אשה לטייל בגנות ופרדסים ועל שפת ימים
ונהרות, ולא לנגן בשום ניגון כלל וכו’.

ודעת מרן ה’אגרות משה’ שבתשעת הימים יש להימנע
מטיולים, ושעם זאת לפלוג בספינה מותר גם בהם אם
לא שיש חשש שיפול במים ויבוא לידי רחיצת כל גופו.

[לה’אשל אברהם’ מבוטשאטש] גם בזה, דבחדר שיש בו
‘מזווה’ הוי המזווה שמירה לתלמידים ואין מזיק ההכאה.
וכדלעיל לענין שלא לילך יחיד.

אלא שב’אשל אברהם’ כתב עוד, שאינו סכנה אלא
בהכאה נגד האיברים הפנימיים ממש ומ”מ ברצועה
דוקא, כי ביד אפשר לפלס נתיב לאפו [לתת דרך גם
לחרון האף שלא יזיק], ועפ”י כתב, דמשו”ה לית מאן
דחש ליה ואין העולם מקפידים על כך כי איכא כל הני
התירא להכות בלא חשש סכנה. ומשום שאסור לנטור
האיבה [מבלי שהענישו בפועל] להתינוק מחשש איבוד
התינוק עצמו לדעת כמו שאמרו חז”ל מסכת שמחות
פ”ב הל”ה [וראה מאמרנו ‘ונשמרתם מאוד לנפשותיכם’]
והכי עדיף טפי [להכותו הכאה מותרת מאשר לנטור לו
האיבה].

והנה בפרמ”ג (שם מ”ז י”ח) כתב ושכ”ה בלבוש
ובסידור יעב”ץ שגם דין זה אין בו סכנה אלא בשעות
שנאסר הליכת יחידי כדלעיל, משעה ד’ עד שעה ט’.
ושבאותן הימים שבשו”ע היינו בזמן זה מד’ ועד ט’.
ואילו בקישו”ע (שם) ס”ל שאיסור זה הוא כל היום.

חמרי ספר על הפרשה

יעקב שלמה שיינברגר

חמירה נעימה

הפסוק שחשף את כוח הדרוש של הרב הטרי

וְחִמְרִים אֶחָד וְשֵׁשִׁים אֶלֶף (לא, לד).

הגאון רבי גרשון שטערן ז"ל שחיבר את הספר הנפלא 'ילקוט הגרשוני', שהוא מלא וגדוש בדרושים נפלאים, פנינים יקרים ונחמדים למאוד על פסוקי התורה ודברי חז"ל, כיהן כרב בעיירת לודאש שבהונגריה.

בספרו מספר, כי כאשר נתמנה לראשונה לכהן כרב העיר בשנת תרמ"ה, נאם בפני כל אנשי הקהילה דרשה בכורה כיד ה' הטובה עליו, עד שכל בני העיר יצאו מכליהם לשמוע דרושיו הנפלאים.

אך תלמיד חכם אחד הרהיב עוז, וניגש אליו אחר הדרשה ואמר, 'יסלח לי מר, אך אין זו חכמה לדרוש דרשה מוכנה, בהכנתה השקיע כבודו בודאי מספר שבועות, הוא בחר לעצמו נושא מעניין ומרתק, פסוק מוקשה ותמוה, ובזה הפליא את לב שומעיו. הבה נעמידנו בכור המבחן. אני אציע בפני הרב פסוק אחד שאין לו הרבה מה לחדש, והיה אם יוכל הרב להראות את כוחו גם בפסוק זה, נאמינהו כי ידיו רב לו בחכמת הדרוש.

הלה פתח חומש בפרשתנו (מטות לא, לד) בה נאמר "וחמורים אחד וששים אלף", והמתין לשמוע מה יוכל

חמרי פלא

מליצה נפלאה על כלל ישראל

אמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) "כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו".

ויש לומר שזהו מליצה נפלאה עבור כלל ישראל, עפ"י מה דאיתא במדרש (תנחומא שמיני פ"ט) שביום שחרב בית המקדש נטלו ישראל איפופסון [גזר דינם] של עונותיהם, דהיינו שנמחל להם עונותיהם והשם יתברך שפך חמתו על עצים ואבנים כדי שיתקיימו ישראל.

ועפ"י י"ל דכל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו הוי כאילו נחרב בימיו, וא"כ מהראוי שימחול לו הקב"ה עונותיו.

בני יששכר - מאמרי חודש אב (מאמר ב אות טו)

חמרי דרוש

מי גולה אע"פ שלא חטא?

וְנָס שְׁמָה רָצַח מִבֶּה נָפֵשׁ בְּשָׁגָגָה (לה, יא).

הרב הטרי לדרוש בפסוק זה.

פתח הרב ילקוט הגרשוני ואמר: גם על פסוק זה, כמו על יתר פסוקי התורה, ניתן לדרוש רבות. ואקדים מאמר מבעל 'שואל ומשיב' שכתב בספרו דברי שאול על אגדות הש"ס, אודות מה שאמרו חז"ל (שבת קיב, ב) אם ראשונים בני מלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים בני אדם אנו כחמורים. מה היתה כוונתם בהשוואה הזאת. אלא, שמובא במדרש (ויק"ר ב, א) "אֶדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מִצְאָתִי" (קהלת ז, כח), זה אברהם. למה נקרא אברהם 'אדם אחד מאלף', ומסביר השואל ומשיב, אם נקבץ אלף בני אדם, אשר לכל אחד מעלות רבות שונות זו מזו, ונצרך את כל המעלות יחד, מן האחד ניקח את מידת הענוה, מן השני את היראה, האחר נתברך במדת השמחה, ויש אשר נשאו לבו בחכמה, בתורה, בפקחות וכדו', אם מכל המידות הללו נייער את האדם השלם בתכלית, נגיע לדמות כמו של אברהם אבינו. כי הוא היה מושלם בכל מיני שלמויות כמו שנמצא אצל אלף אנשים.

מובן מאליו שזה שייך רק בבני אדם, שיש לכל אחד מעלות שאין לחבירו. אך אם נקח ארווה של אלף חמורים, ונססה ליצור מכולם בריה חדשה, לא נגיע לייצור אחר מאשר חמור גדול! שהרי כל החמורים שוים, וחמור נשאר חמור.

מסיים השואל ומשיב' לפי זה ואומר, אם אנחנו מאמינים שהראשונים היו מלאכים, הרי שאנחנו בני אדם, ואלף מאיתנו יכולים ליצור אדם אחד מושלם בדרגת אחד המלאכים הראשונים. אך אם נסבור שהראשונים בכך הכל היו בני אדם, ואלף מהם יוצרים אדם מושלם, הרי שאין אנו אלא כחמורים, ואף אם תקח אלפים ורבות מאיתנו ותצרפם יחד לא יצא אלא חמור אחד גדול. כבר אין הבדל כמה תקח, הכל אותו דבר.

כעת תבין, אמר ר' גרשון שטערן למי שביקש לדרוש על הפסוק, מה שאמר הכתוב 'וחמורים אחד וששים אלף', 'וחמורים', אם תקח חמורים רבים ותנסה לאחדם, לברוא מהם מין משובח, הרי ש'אחד' מהם שוה בדיוק ל'ששים אלף', לא משנה כמה תקח, התוצאה תהיה זהה. ילקוט הגרשוני- אגדות הש"ס (השמטות למס' עירובין)

פעם נכנס בחור לכ"ק אדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל, שאלו הרבי מה הוא לומד, וענה מסכת מכות. שאלו, היכי תימצוי שאדם לא הרג נפש ואעפ"כ חייב גלות? הבחור התמהמה בתשובתו, ענהו הרבי, זו גמרא מפורשת (מכות יא, א) תלמיד שגלה מגליו רבו עמו.

עוד שח ה"פני מנחם" זצ"ל בענין זה, הרי אמרו בגמרא (תענית כג, ב) או חברותא או מיתותא, א"כ למה חברו אינו גולה עמו. ותיירץ שחבר צריך לגלות מעצמו ואין צריך לצוות עליו, וחבר שצריך לצוותו אינו חבר. עוד תירץ שהגמ' אומרת שם מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון, לפי שאם יגלה יצטרך לגלות עמו. אבל בחבר לא טוב יש לחוש שאם יגלה עמו יגרר אחר מעשיו ויתקלקל, שאין טוב להתחבר עם רוצח.

דף על הדף (מכות י).

זופרא דזופרא

הזובובים - זכר לחורבן

פעם באחת השבתות של ימי בין המצרים הסתובבו זבובים סביבות שלחנו הטהור של מרן רבינו [הרה"ק בעל הויחי יוסף מפאפא] זי"ע.

נענה רבינו דוהו זכר לחורבן, כיון דאחד מעשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש היה שלא נראה 'זבוב' בבית המטבחים (אבות פ"ה, מ"ה), אם כן מה שעכשיו בזמן החורבן נראים זבובים על השלחן שהוא במקום מזבח (תגיגה כז, א) זה הוא זכר לחורבן.

אוצר שיחות יקרות - ויחי יוסף (כמ' קכד)

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

לחיזוק אהבת חינוס בימים אלו: סיפור בן זמננו על כיתה שלימה ששמרה על כבודו של ילד בכיתה שלא לביישו, והסוף הטוב של סיפור עם ריח גן עדן

הסיפור הבא מתרחש באחת השנים, בתלמוד תורה 'חכמת שלמה' בירושלים. על מנת שלא לחשוף את נשוא הסיפור, לא נציין את כל הפרטים, די בכך שהסיפור הובא מכלי ראשון בגיליון 'איש לרעהו':

ביום רגיל אחד עשה המלמד החלפת מקומות. פעולה שגרתית בכל כיתה, אך בעלת השלכות חברתיות וחינוכיות. לשמחתו, עבד הענין טוב, לשביעות רצון כולם. הכל טוב ויפה, אבל כבר בהפסקה הראשונה ניגש ילד ומבקש לדבר עם המלמד בפרטיות. טוב. השניים פונים לפינה דיסקרטית ושקטה, והילד מתלונן שבהחלפת המקומות הושיבו אותו ליד ילד פלוני, אבל נודף ממנו ריח ממש לא נעים - וליתר דיוק: ממש בלתי נסבל!

הוא, כמובן, מבקש להחליף מקום. בקשה לגיטימית. אבל הילד לא רוצה להחליף מקום. כלומר?! הוא רוצה להחליף - אבל לא היום. רק מחר. "אם זה יהיה היום, פלוני יבין שזה בגללו והוא ייעלב".

למחרת: כבר בהפסקה הראשונה ניגש ילד ומבקש לדבר עם המלמד בפרטיות. טוב. השניים פונים לפינה דיסקרטית ושקטה, והילד מתלונן שבהחלפת המקומות הושיבו אותו ליד ילד פלוני, אבל נודף ממנו ריח ממש לא נעים - וליתר דיוק: ממש בלתי נסבל!

המתלונן הפעם הוא לא הילד של אתמול, אלא הילד שישב בצד השני של פלוני (אודותיו התלוננו). גם הוא חשב כבר להתלונן אתמול, אך החליט לדחות זאת להיום על מנת "שפלוני לא יבין שזה בגללו והוא ייעלב"...

שמח המלמד על העובדה שהילדים בכיתתו כה רגישים לזולת, והודיע להם שהוא יטפל בבעיה. אבל איך, בעצם, מטפלים בבעיה רגישה שכזו?!

ההתפתחות הגיעה מהר מהצפוי...

למחרת בבוקר: עודו תקוע בפקק תנועה מתקשר המלמד למפקח, מודיע לו שהוא מאחר ברבע שעה ומבקש ממנו להיכנס לכיתה במקומו ולהושיב את התלמידים להתפלל. בפועל הוא מאחר בחמש דקות בלבד, ובהגיעו עוד מספיק לקלוט את המפקח בקצה המסדרון.

הוא נכנס לכיתה וסירחון נורא ואיום מקדם את פניו. כל הילדים מתרוצצים, הופכים את התיקים שלהם, חופרים בתאים, מחפשים מתחת השולחנות - ומספרים: הרגע היה המפקח בכיתה ואמר שישנן שלוש אופציות למקורו של הריח: שוקו מקולקל, חתול מת או עכבר מת - עלינו להפוך את הכיתה עד שנמצא את המקור!

ברגע שנגלה אותו נודיע לו והוא יזעיק את המנקה לטפל בבעיה...

"אי אפשר להתפלל בריח שכזה" - קבע המפקח.

ושוב: ילד ניגש ומבקש לדבר עם המלמד בפרטיות. כן. זה היה הילד של אתמול. הוא מעדכן: "הרבי! כולם יודעים שמקור הריח הוא פלוני, הם רק עושים הצגה כדי לשמור על כבודו".

מצויד ב'מידע הזהב' החלו גלגלי מוחו של המלמד לנוע במהירות. חלון הזמן שעומד בפניו קצר מאוד. הילדים הצדיקים הטהורים, עושים הכל על מנת לשמור על כבודו של פלוני - אבל כמה זמן יכולה ההצגה להימשך? די בכישלון אחד קטן וכבודו הופך למרמס חלילה!

לא ייאמן כי יסופר: כיתה שלימה של ילדים עורכת הצגה למען הזולת, וכל זאת בלא לתאם את הפעולה אחד עם השני, כאיש אחד בלב אחד, מי כעמך ישראל!

בינתיים מצליח המלמד להמציא תואנה כדי להוציא את הילד מהכיתה. "אבא התקשר אליך..." זה לא היה שקר. זה היה נכון. אביו של הילד חיפש אותו, אבל זה היה רק בגלל שהמלמד הספיק לעדכן את האבא בשיא המהירות במתרחש ולבקש ממנו להגיע בדחיפות לחלץ את הילד.

ומה התברר בסוף?

הילד סבל מפטרייה מסוימת ברגל שמפיצה ריח מסוג שאי אפשר הרגילות שכולנו מכירים - אלא פטריה שמפיצה ריח מסוג שאי אפשר לעמוד מולו. באחריות. הילד טופל בתרופה המתאימה והכל הפך לנחלת ההיסטוריה. כבודו ניצל. אישיותו לא חטפה מכה שלא ברור אם ניתן להתאושש ממנה. כפסע היה בינו לבין הסטיגמה 'המסריח'. חס ושלום!

כאשר עודכן המפקח בסיפור, החליט לתגמל את ילדי הכיתה בפרס ראוי, אך הילדים הציבו 'תנאי': שגם פלוני יהיה בין המתוגמלים ושהוא לעולם לא יחלום שיש קשר בין הפרס למשהו שהתרחש אתו. ללא ספק: סיפור עם ריח גן עדן!

זרשת וחקרת

מחקרים ופולמוסים
בנושאי יהדות מנהג והלכה

יוסף שרולוביץ

במה מפטירין?

שלוש אפשרויות ישנן להפטרה של שבת זו, והן יוצרות דיון נרחב המתמשך מימי הראשונים ועד לימינו, והקשור גם להפסרת השבת בעוד חודש - שבת ערב ראש חודש אלול

שבר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירים ב'חזון'. אלא שכלל לפי מנהג 'העם' שהובא ברמב"ם (שם, יט) סדר הפטרות 'תלתא דפורענותא' שונה מהסדר שלנו - בשבת הראשונה מפטירים אכן 'דברי ירמיהו', אולם בשבת השנייה - בכל שנה - מפטירים ב'חזון' עד 'איכה היתה לזונה', ובשבת השלישית מפטירים מ'איכה היתה לזונה' ואילך. ואם כן לפי מנהג זה ממילא אין הוראת הבבלי לגבי שבת שחל ר"ח אב להיות בתוכה יוצרת בעיה בסדר ההפטרות הרגיל. אולם יש לשער שהיא היא הסיבה לכך שביכר מנהג זה את הסדר של 'דח"א' על פני הסדר של הפסיקתא, כדי שהדבר יתאים עם הוראת הגמרא.

וכסדר הרמב"ם נוהגים בני תימן ה'בלדי', הנוהגים ברוב דבריהם כפסקי הרמב"ם.

יש לנו עדות על עוד מן הראשונים, שסברו שיש לנהוג כדעת הבבלי ולהפטיר בשבת זו ב'חזון', וכפי המובא בהגהות מימוניות' על הרמב"ם שם:

"וכן צוה רבינו אפרים (- לנהוג כהוראת הגמרא להפטיר 'חזון'), וכן רבי יצחק ב"ר יהודה יצא מבית הכנסת בכעס שלא שמעו לו לעשות כן בגרמיו"א", אולם מסיים בדברי רבינו שמחה שכתב: "אבל מה נעשה המנהג עוקר את ההלכה ומפטיר דש"ח כסדרן".

'שמענו' או 'השמים כסאי'

ובכן, בזמנינו הוכרעה ההלכה והוסכם לדעת רוב הפוסקים וכן נהוג ברוב ככל עדות ישראל, האשכנזים והספרדים גם יחד, שלא להפטיר בשבת זו 'חזון'. אבל מה כן מפטירים?

עד כאן דיברנו רק על האפשרות של 'שמעו', ככלל השנים, וכמבואר בדברי התוספות במגילה, אלא שבמקום אחר (פסחים מ. ד"ה אבל), שם הביאו גם כן התוספות

'ישעיה' - ההפטרה שאנו עתידים, לפי מנהגינו בשאר השנים, לומר בשבת הבאה, שבת שלפני תשעה באב! ובכן, במה מפטירים בשבת זו - ב'שמעו דבר ה' - כפי הסדר הקבוע של ה'תלתא דפורענותא' שעל-פי הפסיקתא, או ב'חזון ישעיהו' - כפי המופיע מפורשות בתלמוד שלנו? כתבו התוספות (למגילה שם) שאין אנו נוהגים כדברי הגמרא, אלא מפטירים 'שמעו דבר ה' ובשבת הבאה מפטירים 'חזון' - ככל שאר השנים. וביארו התוספות בשני אופנים טעם מנהגינו המשנה מדינא דגמרא: א' "שאנו נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב... וזה המנהג לא ישתנה לעולם על פי הפסיקתא". כלומר, הוראת הגמרא אינה תואמת את סדר ההפטרות המבוארת בפסיקתא, הנהוג אף בשנה כזו שחל להיות ר"ח אב בשבת, ואנו מקבלים את הוראת הפסיקתא.

ב' "משום דקיימא לן דאין אבילות חל אלא בשבוע שחל ט' באב להיות בתוכה, ורב דאמר דמפטיר 'חזון' סבר דהאבילות חל מיד שנכנס ראש חודש, ואין הלכה כן".

היינו, כי הפסרת 'חזון' היא הפסרה המביעה ביותר את הפורענות של חורבן ביהמ"ק, ולכן מתאימה לשבת הסמוכה לימי האבילות. והנה נחלקו התנאים (מגילה כט): אם דיני אבילות נוהגים רק בשבוע שחל להיות תשעה באב בתוכו, או כבר מראש חודש אב. ולהלכה אנו פוסקים כשיטה שהאבילות מתחילה רק משבוע שחל להיות תשעה באב בתוכו (אולם האשכנזים החמירו על עצמם ונוהגים דיני אבילות כבר מר"ח אב, אבל אין זה מעיקר הדין), וממילא אין אנו אומרים את הפסרת 'חזון' אלא בשבת שלפני תשעה באב, משא"כ רב סבר להלכה כשיטה שהאבילות נוהגת כבר מראש חודש ולכן סבר שבר"ח אב שחל להיות בשבת אומרים את הפסרת 'חזון'.

אמנם הרמב"ם (תפילה יג, ד) פסק להלכה כדינא דגמרא,

מבוכה בין-דורית, כפולה ומשולשת, קיימת בנוגע להפטרה של שבת זו הבאה עלינו לטובה:

כידוע מנהגינו להפטיר בשלוש השבתות של ימי בין המצרים, לא בהפטרות מעניין הפרשה ככלל שבוע, אלא בהפטרות מיוחדות מעניין התקופה, והם "תלתא דפורענותא", כלומר, סדרה של שלוש הפטרות - פרקי נבואה העוסקות בפורענות של חורבן בית המקדש וירושלים. בשבת הראשונה מפטירים 'דברי ירמיהו', בשבת השנייה - 'שמעו דבר ה'', ובשבת השלישית - שלפני תשעה באב - 'חזון ישעיהו'.

מקור סדר הפטרות זה, כמו המשכו - ה"שבעה דנחמתא", וה"תרתי דתיובתא", הוא כפי שציינו הראשונים, ב'פסיקתא דרב כהנא' (ואינו לפנינו).

הראשונים גם הביאו סימן לסדר ההפטרות: "דש"ח (ד'ברי, ש'מעו, ח'זון - תלתא דפורענותא), נו"ע ארק"ש (נ'חמו, ו'תאמר, ע'ניה, א'נכי, ר'ני, ק'ומי, ש'וש - שבעה דנחמתא), ד"ש (ד'רשו - במנחת צום גדליה, ש'ובה - תיובתא)". ובספר 'הפרדס לרש"י' (סי' יא) ביאר מדוע נתנו לכך סימן: "לכן אנו עושין מן ההפטרות הללו סימן - לפי שאין משנין מסידרן..."

שבת 'חזון' מוקדם?

בתלמוד-בבלי אין זכר לסדר הפטרות זה. למה יש כן התייחסות בגמרא שלנו? לשבת ר"ח אב, כמו השנה, עליה נאמר בגמרא (מגילה לא): "ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין (ישעיה א, יד) 'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח'. ההתאמה של פסוק זה למועד ברורה: מוזכר בו ראש-חודש בהקשר לחורבן בית-המקדש.

בוודאי אין הכוונה להפטיר רק את הפסוק הזה, אלא את הפרק בישעיה בו הוא מופיע - והוא הפרק הפותח ב'חזון

להוסיף להפטרת 'השמים כסאי' את הפסוק הראשון והאחרון מהפטרת 'מחר חודש' - כתב: "ויש אומרים שאין להפסיק מנביא לנביא, ואין אומרים רק הפטרת ראש חודש, וכן נוהגין".

אם כן יש לנו למעשה מחלוקת בין מנהג הספרדים לאשכנזים לגבי הפתרון לבעיית סתירת ההפטרות - לומר אחד מהם בשלימותו ואת הפסוק הראשון והאחרון של משנהו, שהספרדים כך נוהגים, ואילו האשכנזים נמנעים מכך משום שסוברים שאין לדלג מנביא לנביא. וכך למקרה דנן: הספרדים פותרים בכך את חילוקי הדעות בזהות הפטרת השבת, בהפטירים 'שמעו' בתוספת שני הפסוקים מהפטרת 'השמים כסאי', אולם אין זה פתרון ראוי לפי מנהג האשכנזים.

עם זאת מצאתי עדות מעניינת על קהילה אשכנזית מובהקת שנהגה כפתרון הספרדים בשבת זו, ובד בבד זכינו לטעם נפלא להעדפת הפטרת 'שמעו' על פני הפטרת 'השמים כסאי':

"מוריני הרב שלמה בוימגארטן זצ"ל (-) רבה של קהילת קודש 'תורה עץ חיים' בלונדון הבירה, לאורו ולדרכו של מרן החתם סופר) הנהיג להפטיר בביהמ"ד דק"ק תורה עץ חיים הפטרות 'שמעו' לבד, וכאשר שאלו ר' משה מאיר שטראה נ"י אודות הנהגות מרן החת"ס זצ"ל שנוהגין להפטיר 'השמים כסאי', הסביר לו הרב רבי שלמה זצ"ל דאעפ"כ נוהגין להפטיר 'שמעו' מפני הטעם דלהלן -

"דהנה הרמב"ן בריש פרשת מסעי כותב שהמסעות נכתבו בתורה כדי שהדורות הבאים לא יבואו אנשים להכחיש ח"ו שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הוליך את בני ישראל במקומות מרוחקים מן היישוב שאינו מקום זרע ותאנה ורמון, ע"ש, מה שהביא עוד מהרמב"ם במורה נבוכים.

"והסביר מוריני הרב ר' שלמה זצ"ל, דלפי"ז הוי הפטרות 'שמעו' מעין פרשת מסעי שקוראין בשבת, כי בהפטרות 'שמעו' כתיב 'ולא אמרו איה כו' המוליך אותנו במדבר כו' בארץ ציה וצלמות' וגו'. אבל מפני הגהת החת"ס זי"ע ציוה ר' שלמה זצ"ל להוסיף איזה פסוקים מהפטרות 'השמים כסאי' על הפטרות 'שמעו' (קובץ 'אוצרות הסופר' - בהוצאת הקהילה הנ"ל, י, עמ' קנט).

בין שבת ראש חודש אב לבין

שבת ראש חודש אלול

מעין הנידון שיש בשבת זו, שחל להיות ר"ח אב בתוכה, ישנו גם לגבי ר"ח אלול שחל להיות בשבת פרשת ראה, שאז סתירת ההפטרות היא בין הפטרת שבת ר"ח - 'השמים כסאי', לבין הפטרת 'שבעה דנחמא' - 'עניה סוערה'. כמו כן השנה, כאשר ר"ח אלול חל ביום ראשון שלמחרת שבת ראה, יש לדעת במה מפטירים - בהפטרת 'מחר חודש' כמו בכל שבת שהוא ערב ראש

אבותיכם בכיית חנם, בו תלכדו". אם כן מתאים לקרוא הפטרה זו בשבת ראש חודש אב. וכתב על כך המהרי"ל "וטעם הגון הוא מאוד".

בספר 'דברי קהילות' (עמ' 105) מעיר על טעם זה: "ואני לא מצאתי בו טעם מספיק, כי 'בחדשה ימצאונה' מורה על חודש אב אבל לא על ראש חודש, וגם רש"י

"...לפנינו אפוא שלוש אפשרויות להפטרת שבת זו: 'חזון' - הפטרה מיוחדת לשבת שחל ר"ח אב בתוכו, וכשיטת הבבלי, וכן דעת הרמב"ם; 'שמעו' - הפטרת שבת שנייה של 'תלתא דפורענותא', וכפשטות הפסיקתא, וכן המנהג לפי התוס' במגילה; 'השמים כסאי' - הפטרת שבת ר"ח, וכן המנהג לפי התוס' בפסחים..."

עד לימינו אין אחידות במנהג ההפטרה לשבת זו, והעדות והקהילות נחלקות בכך, נהרא נהרא ופשטיה. נעתיק מלוח 'דבר בעתו' שסיכם את מנהגי הקהילות בעניין זה:

"מנהג אשכנז הנפוץ, וכן מנהג פראג, וכן מקובל בארץ-ישראל, מנהג הגר"א, וכן הורה הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל, וכן נהגו בביאלא, והג"ר מנשה קליין בעל משנה הלכות זצ"ל, וכן נהג אדמו"ר מויז'ניץ זצ"ל ממאנסי: 'שמעו דבר ה'.

"מנהג האשכנזים בחו"ל, על פי תוספות פסחים, מנהג החת"ס זצ"ל, מנהג בעלזא, מנהג ויז'ניץ, וכן דעת ה'שער אפרים' להפטיר את הפטרת שבת ר"ח 'השמים כסאי'".

טעמים שונים נתנו לשני הצדדים: את הטעם להפטיר בהפטרת שבת ר"ח - 'השמים כסאי', פירש המהרש"א דלעיל, לאור הכלל של 'תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם' (ולמדנו אגב דבר חידוש, שכלל זה אינו רק 'סדר קדימה', מה לעשות בראשונה ומה באחרונה, אלא גם סדר של העדפה, גם במקום שאי אפשר לעשות את שניהם, ואין כאן המקום להאריך).

טעם להפטרת 'שמעו' בשבת זו (מלבד שזו ההפטרה הקבועה לשבת שנייה של 'תלתא דפורענותא'), כתב המהרי"ל (שו"ת, יז), שבה נאמר הפסוק 'פֶּלַח מִבְּקִשֶׁיָּהּ לֹא יֵעָפּוּ בַּחֲדָשָׁה יִמְצְאוּנָהּ", ופירש רש"י: "חדש אחד - הוא אב - הוכן לכם כבר מימות המרגלים שקבעו

‘השמים כסאי’ - שמשלימים בשבת כי-תצא את הפטרת ה'נחמתא' משבת ראה - מה שאין כן בשבת ר"ח אב, שאין להפטרת 'שמעו' תשלומין, לכן יש להפטיר בה ולא בהפטרת 'השמים כסאי'. אלא שיש להבין, מדוע באמת אין להפטרת 'שמעו' תשלומין, הלא אפשר להקדימה לשבת הראשונה, אז מפטירים ב'דברי ירמיהו', שהיא סמוכה בנביא ל'שמעו'!

וכבר מצאנו היכי-תימצוי להפטרת 'דברי ירמיהו' יחד עם 'שמעו' בתורת השלמה, וכמו שכתב המגן-אברהם (תכה, ט) שאם טעה בשבת הראשונה של ה'תלתא דפורענותא' ולא הפטיר ב'דברי ירמיהו', מפטיר לשבת הבאה 'דברי ירמיהו' וגם 'שמעו', מפני שהן סמוכות זו לזו. ואם כן מדוע לא נעשה ההיפך - שנקדים הפטרת 'שמעו' לשבת הראשונה, ואז נוכל להפטיר בשל ראש-חודש?

וכך מביא בספר 'דברי קהילות' (שם): "שאלתי את הדיין המוכתר בכתר תורה ושם טוב מו"ה יעקב זילברקרון זצ"ל: למה לא ישלימוה בשבת שלפניו להפטירה אחר 'דברי ירמיהו'? ואין לומר שרק בשבת מאוחר משלימין, שהלא במרדכי כתב שאם חתן בבית הכנסת בפר' כי תצא - שהפטירו בימיו 'שוש אשיש' בעבור החתן - מפטירין בפרשת ראה 'רני עקרה' לפני 'עניה סוערה' (ואז פנויה שבת כי תצא להפטרת החתן), שמע מינה שאף בשבת מוקדם משלימין?

"ויען החכם הזקן הנ"ל על פי מה שאמרו במגילה ה' אקדומי פורענותא לא מקדימין', ודברי פי חכם חן". והנה במשך הדורות היו שביקשו לעשות תקנה זו לאלו שאכן נוהגים להפטיר בשבת ר"ח אב בשל ראש-חודש, שלא יפסידו הפטרת 'שמעו', שיקראוה בשבת הראשונה יחד עם 'דברי ירמיהו'.

כך כתב הגאון רבי דובער קראסיק בפירושו לשו"ע 'פתחי עולם ומטעמי השולחן' (תכה, ה): "לדעתי יפטירו בפרשת פנחס 'דברי ירמיהו' וגם 'שמעו'". וב'שולחן עצי שטים' לגאון רבי שלמה חעלמא בעל 'מרכבת המשנה' (סי' ו, זר זהב, ה) הסתפק בזה, וזאת מן הטעם האמור שאקדומי פורענותא לא מקדימין'. ובספר 'שולחן הקריאה' (תכה, פ) הביא בשם הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא שדעתו כן, שיש להקדים הפטרת 'שמעו' לשבת הראשונה, והוסיף טעם לשבת, כיוון ששבת הראשונה היא שבת מברכין אב, ובהפטרת 'שמעו' אומרים 'בחדשה ימצאונה' המרמז לחודש אב וכו"ל.

בקובץ 'תל תלפיות' (שנת תרנט, סי' קכב) העלה הגאון ר' שמעון הלוי רבה של פרוקירכען את ההצעה

חודש, או בהפטרת הנחמתא - 'עניה סוערה'. והנה לגבי שבת ר"ח אלול כתב המחבר (תכה, א) שמפטירים 'עניה סוערה', ואילו הרמ"א כתב: "ויש אומרים 'השמים כסאי', וכן נוהגין במדינות אלו". ולכאורה יש להבין, אם לגבי שבת ר"ח אלול הביא הרמ"א רק את השיטה שהפטרת ר"ח דוחה את הפטרת 'שבעה דנחמתא', מדוע לגבי שבת ר"ח אב הביא את שתי השיטות?

אכן באמת טעם הדבר מבואר בדברי הרמ"א עצמו, ב'דרכי משה' שלו (שם, ב) שכתב שאם ראש חודש אלול חל ביום א' - כמו השנה - אז מפטירים בשבת 'עניה סוערה', ולא את הפטרת 'מחר חודש' כבכל שבת שחל ר"ח למחרתו. ומבאר הרמ"א, כיוון "שאין בה מנחמות ירושלים". היינו, כי בהפטרת 'השמים כסאי' מוזכר נחמת ירושלים, ולכן מפטירים בה ולא ב'עניה סוערה', כי בה נכללים שני העניינים גם יחד - גם עניין ראש חודש וגם עניין 'שבעה דנחמתא', ולכן בכוחה לדחות את ההפטרה הקבועה של ה'שבעה דנחמתא', משא"כ בהפטרת 'מחר חודש' שיש בה רק את עניין ראש חודש. ממילא מובן מדוע בשבת ר"ח אב הביא הרמ"א גם את השיטה שיש להפטיר בהפטרת 'תלתא דפורענותא' ולא בהפטרת ר"ח, כיוון שבהפטרת ר"ח אין אזכור לפורענות ירושלים, וממילא אין יוצאים בה גם את הפטרת 'תלתא דפורענותא', לכן נותן מקום גם לשיטה הסוברת שהפטרת ר"ח אינה דוחה את הפטרת 'תלתא דפורענותא'.

בדרך זו, מכיוון אחר, מסביר ה'דברי מלכיאלי' (ג, כז), שבהפטרת 'שמעו' יוצאים גם ידי חובת ראש חודש, שהרי אומרים בה 'בְּחֻדְשָׁה יִמְצְאוּנָהּ' המכוון על חודש אב, וכאמור לעיל, מה שאין כן בהפטרת 'עניה סוערה' אין זכר לעניין ראש-חודש, לכן סובר הרמ"א שעדיפה הפטרת ר"ח על פני הפטרת 'שבעה דנחמתא'. למעשה, גם לגבי שבת ערב ר"ח אלול יש חילוקי מנהגים בין האשכנזים, ויש הנוהגים להפטיר 'מחר חודש' ולא 'עניה סוערה'.

האם יש תשלומין להפטרת 'שמעו'?

נקודה נוספת שהזכירו הפוסקים (ראה לבוש סי' תקפא) בטעם שבשבת ר"ח אלול מפטירים בהפטרת ראש חודש ולא בהפטרת 'שבעה דנחמתא', כיוון שיש להפטרת 'עניה סוערה' תשלומין, שכן בעוד שתי שבתות, בשבת כי-תצא, מפטירים, לפי סדר ה'שבעה דנחמתא', ב'רני עקרה', שהיא סמוכה ל'עניה סוערה', ואז אפשר להשלים, עם סיום הפטרת 'רני עקרה', את הפטרת 'עניה סוערה', כסדר שכתובים בנביא - וכך אכן נוהגים אלו המפטירים בשבת ר"ח אלול בהפטרת

להשלים הפטרת 'שמעו' בשבת שלפניה, ודן בה באריכות:

"הכרעת רמ"א בסי' תכ"ה דראש חודש אב שחל בשבת קורין 'השמים כסאי' במקום שאין מנהג לקרות 'שמעו', ונראה לעניות דעתי פשוט שלפי פסק רמ"א צריך לקרות בשבת 'דברי' גם הפטרת 'שמעו', דהיינו שיתחילו 'דברי' ויסיימו 'אלוף נעורי אתה'. ודין זה יש ללמוד ממה שכתב בתשובת צמח צדק סי' קכ"ו שאם שכחו לקרות הפטרת 'דברי' בשבתה, יש להפטרת 'דברי' תשלומין וצריך לקראתה בשבת שאחריה - שיתחילו 'דברי' ויסיימו בהפטרת 'שמעו'. וכיון שהורה זקן דהפטרה זו צריכה תשלומין אם לא קראוה בזמנה, הוא הדין נמי להיפך אם ידוע שלא יקראו הפטרת 'שמעו' בזמנה צריך להקדים לקראתה בשבת שלפניה..."

"ועוד אפילו קל וחומר נמי איכא, דעל דין שחידש הצמח צדק פקפק הוא עצמו דאפשר שלאו שפיר למיעבד הכי להקדים את התשלומין - דהיינו הפטרת 'דברי' לחיובא דיומא - דהיינו 'שמעו', כעין תפלת תשלומין (שקודם מתפללים את התפילה שחיובה כעת, ואחר כך את תפילת התשלומין), אלא שיישב זה עיי"ש, ומכל שכן בנידון דידן שמקדימין את חובת היום ואחר כך תשלומי הפטרה של שבת הבאה דשפיר למיעבד הכי".

ואם יערער אדם לומר דאין הנידון דומה לראיה, שהרי במקרה של הצמח-צדק מדובר שמדינא היו צריכים לקרוא את הפטרת 'דברי' בזמנה, אלא שטעו, וממילא שפיר צריכה תשלומין, מה שאין כן בנידון דידן שבשבת שניה דפורענותא קוראים 'השמים כסאי' מצד הדין להכרעת הרמ"א, וממילא אין כאן חיוב תשלומין כלל!

דחייה זו אינה, שהרי לגבי שבת ראה שחל בו ר"ח אלול, שנוהגים לפסק הרמ"א לקרוא 'השמים כסאי', ואז משלימים את הפטרת הפורענותא 'עניה סוערה' בשבת פרשת כי תצא - הרי שיש תשלומים גם להפטרה שמדינא נדחת מפני הפטרה אחרת! ואין לדחות עוד, שלא מצאנו אלא להפטרה כזו שכבר הגיע זמנה, ונדחת, או שטעו ולא קראוה, שאז משלימים אותה בשבת אחרת, אבל הפטרה שעדיין לא הגיעה זמנה, אלא שכשיגיע זמנה לא יקראוה - מנא לן שיש בכך דין תשלומין להקדים את קריאתה? - שכבר כתב ה'מרדכי', וכמובא לעיל, לגבי הפטרת 'שוש אשיש' לחתן בפרשת כי תצא, שאז מקדימים וקוראים את הפטרת 'רני עקרה' בפרשת ראה יחד עם 'עניה סוערה'.

אמנם במקרה זה חלק עליו ה'תרומת הדשן', כיוון שיש חשש שמא יתבטל קשר השידוכין, וכמו שאמרו חז"ל 'ליכא כתובה דלא רמי בה תגרא', ואז נמצא שהקדימו את הפטרת 'רני עקרה' שלא לצורך, מוכח שהיכן שאין לחשוש שיתבטל הדיחוי נכון הוא להקדים ולהשלים את הנדחה לאחר מכן, וכן בנידון דידן שהדין הוא שיש לדחות בשבת השנייה את הפטרת 'שמעו' מפני 'השמים כסאי', דבר זה בוודאי לא ישתנה ולא תהיה קריאת 'שמעו' בשבת הראשונה שלא לצורך.

"לכן", מסיים רבה של פרוינקירכען, "נראה ברור שצריך לקרות ב' הפטרות בפרשת 'דברי' לאותן שנוהגין על פי רמ"א לקרות בר"ח אב שחל בשבת 'השמים כסאי'".

אולם בגיליון הבא של הקובץ, לחודש אב (סי' קל), התפרסמה תגובתו של הגאון רבי שמעון סופר אב"ד ערלוי ובעל 'התעוררות תשובה', ודעתו שאין להקדים את הפטרת 'שמעו' לשבת הראשונה. וזאת מאותו הטעם שהביא הגר"ש הלוי מפרוינקירכען בשם ה'תרומת הדשן' - לגבי הפטרת כי תצא במקום שעתידי להיות חתן, שאין להקדימה לפרשת ראה כיוון שייתכן שבסוף תתבטל החתונה -

והכא נמי, שהלא "בכל יום ויום אנו מחכים לביאת משיח, ואולי יבא עוד קודם שבת הבא, ושינו הסדר בחנם!" ומסיים: "ולחזק אמונה זה, ראוי שלא להפטיר!"

לצורך פרנסה

הבנש"ק נסחף להצעת הכמורה

תקציר: מיכה מחזיק בית עבודה זרה, בתקופה שלאחר פטירת יהושע בן נון. יהונתן בן גרשום בן משה רבינו, כנער, לא מוצא פרנסה ומתגלגל לבית הכנסת האורחים של מיכה שמנסה לפתות אותו לשמש ככומר לפסל. בתחילה נחרד יהונתן והוא בורח מביתו...

יהונתן, הנער, נכדו של משה רבינו ניסה בכל זאת למצוא אפיק מפרנס. אבל לא מצא.
זה הרגע בו החליט: אחזור לשהות מספר ימים בבית הכנסת האורחים של מיכה. לא, לא אסכים לשרת ככומר לפסל, אבל כן איהנה מעוד ימים של לינה נוחה וארוחות משביות. וזה היה הרגע בו עשה את טעות חייו. מיכה צהל לקראתו. הוא זיהה שיש פוטנציאל נוסף לסחוף אותו לעבודת הפסל ולכן הפך את האירוח למפנק ומלכותי במיוחד, אירוח של אח"מים. הוא השקיע בו ונתן לו להרגיש ענוג ומאושר.³
ואז החלו הציפורים לצפצף במוחו של הנער...

'אולי זה לא כזה נורא?' הוא התחיל להרהר. 'אני הרי מאמין בה' אחד ושמו אחד'. מה רע שאשרת את הפסל מבלי לעבוד אותו ואולי אפילו אצליח למנוע אנשים מלעבוד אותו? נו, זה הרי לצורך פרנסה...⁵ הוא גם נזכר שאביו, גרשום, ציטט לו פעם 'הוראת קודש' משמו של אביו, משה רבינו, שהתבטא כך: "מִכָּר עֲצָמְךָ לַעֲבֹדָה זָרָה וְאֵל תִּצְטָרֵךְ לְבָרִיּוֹת!"⁶ הוא לא ידע שכוונתו של משה רבינו לא היתה, חלילה וגם וחלילה, על עבודת אלילים או משהו שקרוב לכך. הכוונה היתה לעבודה שהיא זרה לך, כזו שלא מתאימה לך ולכבודך, וגם אליה מכור עצמך ובלבד לא לחיות על חשבון הבריות...⁷
גמלה ההחלטה. לדאבון לב.⁸

מיכה שמח כל-כך לשמוע שהנער הלוי, נכדו של משה רבינו, מוכן ומזומן לעבוד ככהן לעבודה-זרה ולשרת את הפסל ואת האנשים שמגיעים לעובדו.⁹

מיכה פרס את חסותו על הנער כאב הפורס חסות על בנו. הוא העניק לו את התפקיד וכמובן את הכסף הרב והמענק הגדול שהוא הבטיח לו. ואכן, הנער הפך לתושב של קבע במעונו של מיכה¹⁰, צמוד לבית עבודת האלילים שהקים¹¹.
לאושרו של מיכה לא היה גבול.

"וכי יש לך סימן גדול מזה?" אמר מיכה, "כעת ברור לי שאני צועד בדרך הנכונה ובדרך האמת ומעכשיו יהיה לי רק טוב וחסד. כי הלא התגלגלו הדברים ונכדו הישיר של משה רבינו משרת אצלי ככהן לעבודת האלילים! אין זה אלא שצדקתי בדרכי!"¹²

הוא לא יודע שלא תמיד כשבנאדם רואה 'סייעתא דשמיא' במעשיו, אות הוא שבשמי מרום מרוצים ממנו. לפעמים מראים לאדם מן השמים שדרכו מצליחה ופתוחה לפניו ואין זה אלא כדי לנסותו לראות האם הוא נופל בפיתיון או שמא יודע להתגבר על הניסיון ולהיאחז באמונה הטהורה...¹³

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיק הדורות

משה אהרן אויש

הגה"ק רבי מנחם בראדי זי"ע מקאליב

ח' אב תרח"צ

והוא יהיה לראש

כשנשא הגה"ק רבי מנחם בראדי זצוק"ל את בתו של הגה"ק רבי משולם פייש לאווי אב"ד דק"ק טאהש זי"ע, נסע רבו בעל בית היוצר על החתונה ולקח עמו עשרה בחורים. למחרת החתונה חזר רבו לעירו סאלקא, אמנם ציוה לעשרת הבחורים שנסעו עמו, ואמר להם אתם תשארו פה. ושאלוהו לפשר הדבר. וענה ואמר להם כי מעכשיו הנכם תלמידים של החתן הרב מנחם בראדי, והוא יהיה לכם למורה דרך ולריש מתיבתא. אמנם הם סירבו ולא רצו ללמוד אצל מי שהיה ידידם וצער מהם בשנים. ענה להם רבם ואמר להם, תגידו לי, מה עשיתם במשך כל השנים שלמדתם אצלי בעת סעודת רעוא דרעוין? וענו ואמרו שמענו את הדברי תורה יוצא מפי רבינו. אמר להם ה'בית היוצר' אמנם חתן דנן רבי מנחם בראדי ישב בפניהם ובכה מאד והתפלל להש"ת שאל יקח ממנו את הנשמה יתירה, ותפילתו נתקבלה ונשאר עם הנשמה יתירה. ובשבוע שלאחריו הגיע לו עוד מדרגות גבוהות מהנשמה יתירה, כי הנשמה יתירה שכבר נשאר לו נצטרף להנשמה של ימי החול, וככה אירע מדי שבוע בשבוע, ועל ידי זה נתעלה מאד בתורה וביראה. על כן רצוני מאד שתשארו פה והוא יורה לכם את הדרך אשר תלכו בתורה וביראת שמים. וכן הוה. והבאר מנחם ברכם בהבטחה כי כל זמן שהוא יהיה בחיים, יחיו המה. וכך הוה כי כולם זכו לאריכות ימים מופלגת, ולא נפל מדבריו ארצה.

שיח זקנים ח"ב עמ' שפג

קוגעל לשחרור

סיפר הרב לייבוש גראס ז"ל שהיה המשב"ק אצל הגה"ק רבי מנחם בראדי מקאליב זי"ע, בשנת תרצ"ב כשבא הזמן לעמוד למבחן הצבא, אמר לי רבינו בשעת שחילק שיריים בשבת, 'עבור הקוגעל הזה תהיה חפשי מהקוגעל שלהם (ממלאכת החיצים). וביום שלישי הייתי צריך לעמוד אצלם למבחן, והתעניתי ביום ב'. ולערב באתה הרבנית והכירה כי הנני חלוש ותאמר לי לך לאכול כי כבר נעשית חפשי, ובאתה עמי אצל רבינו שיאמר לי לאכול, והכרחתי לאכול. וביום ג כשבאתי אצל הקאמיסיאן היו מתלוצצים בי באמרם אנשים כמוך צריכים לרכוב על הסוסים, ובע"ה יצאתי לחפשי, ולא קרא אותי יותר להצבא עד שנת ת"ש שאז כולם התייצבו ללא שום הבדל, וגם אח"כ עמדה לי זכות רבינו ואני עם עד בחור אייזיק גראס נסענו בצוותא לעיר קאשוי והשתחררנו לחירות.

באר מנחם

מברך בעונה

הרב ישעיהו פרידמן ע"ה ששימש כגבאי בבית הכנסת בקאליב היה נשוי 17 שנה אך לא נפקד בפרי בטן ל"ע. באחד מימי חודש טבת, כאשר היה היום האחרון בו ניתן לומר קידוש לבנה, אך הירח לא נראה בשמיים, השתוקק מאוד רבי מנחם בראדי זצוק"ל לקיים את המצווה, ולאחר תפילת מעריב ביקש מהתלמידים להישאר בבית המדרש, כי הוא מקווה שיתאפשר לעשות קידוש לבנה. הרב נכנס לביתו, וכווץ ירד שלג כבד. לפתע, הירח נראה בשמיים. מיד רץ אחד הבחורים לבשר לו את הבשורה המשמחת שיש ירח. רבינו יצא בריצה מביתו בשמחה עזה שלא ראו כמוה אצלו, בהתרגשות דקדושה על קיום מצוות קידוש לבנה. והיה בשמחה גדולה, ואח"כ רקד בהתלהבות עזה של קדושה. הגבאי, ר' ישעיה, שראה שזו עת רצון אצל רבינו, ניגש אליו וביקש ברכה שיזכה לבן. אך הרב בעונותנותו ענה: "מי אני שאבטיח ילדים? הקב"ה יעזור לך בעזרת ה'."

בליל הסדר של השנה שאחר כך, גנב ר' ישעיה את האפיקומן של הרבי, וכשהגיע זמן צפון אמר לרבינו: "איני מחזיר את האפיקומן עד שיבטיח לי הרבי בן". ענה רבי מנחם: "מה אתה חושב, שאני יכול להבטיח ילדים? מי אני?". אך ר' ישעיה התעקש וסירב להחזיר את האפיקומן בלי הבטחה.

15 דקות לפני חצות - שידוע שהבאר מנחם היה מקפיד לאכול את האפיקומן קודם חצות, פנתה הרבנית אליו וביקשה ממנו שיתן את ההבטחה, כי היא רוצה לאכול את האפיקומן בזמן. אמר לה הרבי, "הרי את בתו של הרבי הקדוש מטאהש זי"ע - תני את ההבטחה את!". הרבנית השיבה: "אני אתן את ההבטחה רק אם אתה גם מסכים." אמר הצדיק: "טוב". שאלה הרבנית: "מה הכוונה 'טוב'?", ענה לה הרבי, "בעוד 12 חודשים הוא יעשה ברית מילה." ואכן, בשנה שאחר כך, שהייתה שנה מעוברת, נולד לר' ישעיה בן זכר ביום ז' אדר ב' - יום ההילולא של רבי אייזיק'ל מקאליב זי"ע, והברית נערכה ביום הפורים - בדיוק 12 חודשים מהבטחתו של רבינו. בשנה שלאחר מכן, בהילולא של רבי אייזיק'ל מקאליב זי"ע, כאשר פשט הסיפור בין האנשים, באו מאות יהודים לבקש ברכות מרבינו. אך הוא דחה אותם ואמר להם: "אתם חושבים שאם פעם אחת זכיתי להביא ישועה, זה אומר שאני יכול לעשות זאת שוב ושוב? הרי צדיקים רבים באים אל ההילולא, גשו אליהם ובקשו מהם ברכה וישועה."

פניני הוד

- 8.....פרק יז, פסוק יא
- 9.....פסוקים יא-יב
- 10.....מלבי"ם
- 11.....פסוק יב
- 12.....פסוק יג, ובאברבנאל
- 13.....צדקת הצדיק

- 1.....מלבי"ם
- 2.....מלבי"ם
- 3.....אור יעקב
- 4.....עפ"י ירושלמי ברכות פ"ט
- 5.....רביד הוזהב, גרגרי כסף
- 6.....בבא בתרא ק'
- 7.....שם

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת:

יקותיאל יהודה גנזל

לתקן חלון, באישון

זיהה מהר מאד את הבית וידע מי מתגורר בתוכו. הבית, במראה ברוקליני טיפוסי וכן שתי קומות, היה מחובר בצדו אל בית המדרש הגדול של חסידי באבוב. אכן, זהו ביתו של הרבי מבאבוב, כ"ק מרן אדמו"ר רבי שלמה זי"ע - - - ומשהבין מיהו אותו אלמוני שהתחנן בפניו מעבר לאפרכסת, נמלאו פניו של ר' שולם באגלי בושא המהולים בחרדת קודש. הוא נקש ביראת כבוד על הדלת. ובשעה זו, לא גבאי ולא משמש פתחו לו את הדלת, כי אם הרבי בעצמו שהיה לבוש ב'בעקישטשע' המיוחד ופניו מפיקות נהרה מיוחדת. "אני כל כך מודה לך שהסכמת להגיע למרות השעה הבלתי שגרתית", הודה לו הרבי עוד לפני שהראה לו את החלון הטעון תיקון.

"הנה החלון". הרבי החווה לעבר אחד החלונות המרכזיים בקומת הקרקע. הזוגיות היתה מנופצת לגמרי, טעונה החלפה. יצא ר' שולם אל רכבו שמשמש לו גם כמחסן נייד ושלף משם זוגיות בגודל המתאים. קצת שייף ומעט חתך עד שהתאים אותה בדיוק אל המידות הנדרשות. הישנוניות היו ממנו והלאה. ליבו פעם בקרבו במהלך עבודתו כאשר הבחין שהרבי ניצב בקצה החדר ומתבונן במלאכתו, מוודא שהתיקון אכן מתבצע בצורה הטובה ביותר. שעה ארוכה חלפה עד שסיים להתקין את הזוגיות ולהחזיר את מסגרות החלון. כעת, כשהשעה כבר היתה כמעט חמש לפנות בוקר, התרומם ממקומו והודיע: "סיימתי את התיקון, בחסדי שמים. זה נראה עכשיו חדש לגמרי". הרבי כחן מקרוב את העבודה ועיטר אותו במילות שבח שהחיו את נפשו. "בעל מקצוע מומחה שכמוך לא רואים בכל יום. מלאכת מחשבת מיוחדת עשית", אמר לו הרבי, והוסיף, "ואני שוב מתנצל על השעה הלא רגילה. הייתי זקוק נואשות לתיקון הזה וכפי שציינתי בפניך, אני מוכן לשלם לך ככל שתשית עליי". ר' שולם לא השית אף תשלום.

הוא גם לא היה מוכן לקבל שום תמורה כספית על עבודתו. גם לא על חומר הגלם. ודאי לו על כך שהוזעק ממיטתו בשעה-לא-שעה. הרבי התעקש לשלם. הוא לא הסכים לקבל את הסירוב. וככל שר' שולם הוסיף להסביר ש"זו זכות מיוחדת עבורי. כל ימי אזכור את הזכות שזכיתי לשרת את הרבי באישון ליל. חלילה לי מלקחת ולו סנט בודד תמורת העבודה", רק הוסיף הרבי להפציר בו לא לצאת בלי תשלום. בשלב מסוים נכנס הרבי לחדרו, הוציא משם אלפיים דולר והגיש לו. אבל ר' שולם סירב בכל תוקף.

"אם לא בכסף. אולי אוכל לגמול אתך בדרך אחרת ר' שולם?" הציע הרבי. לאחר רגעים של מחשבה, הציע ר' שולם צורת תשלום מעניינת: "הקב"ה חנן אותי בצאצאים אשר בהגיע היום הם ייכנסו אל מתחת לחופה ויחגגו את כלולותיהם. אם יורשה לי ארצה לבקש שהרבי ייאזר להגיע להשתתף מפעם לפעם בשמחות

מחוגי שעון האורלוגין הכבד נחים על השעה שלוש ורבע. בלילה. צלצול צורם של טלפון מפר את השקט, גורם לישני הבית לזוע על מיטתם בחוסר נוחות. איש לא מתעורר. הטלפון מצלצל שנית, מצליח להדיר מעט את שנתה של עקרת הבית. הוא מצלצל שלישיית וגורם לה לבקש מבעלה לגשת אל מכשיר הטלפון ולבדוק בבהילות מי המצלצל שמעבר לקו ואולי פְּשָׁה דחופה או מלחיצה בפיו. רַב שוֹלֵם פוקח חצי עין טרוטה, נוטל את ידיו וניגש, מדדה מתוך שינה, אל מכשיר הטלפון. "הגעתי לר' שולם הזגג?" שאל קול אלמוני מעבר לקו.

"כן". "מעולה", נשם האיש מעבר לקו לרווחה, "אני זקוק לך בדחיפות. זוגיות אחת מחלונות ביתי, התנפצה, ואני זקוק בדחיפות גדולה מאד בעל מקצוע שיתקן לי אותה ויחליף לי אותה באחרת".

קורי השנה התאדו באחת מעל פיו של הזגג ירא השמים. ניצוצות של זעם החלו לנצנץ בכליותיו. אבל הוא, יהודי לְמוֹד התאפקות והתגברות, הצליח לשוות לעצמו את הקול הרגוע ביותר שבמנעד קולותיו ולהסביר לְמֵאן-דהו שמעבר לאפרכסת על כך שבעלי המקצוע היחידים העובדים בשעות האלה הם השוטרים המפטרלים ברחובות ברוקלין. "אני לא עובד בשעות כאלה. מחר בבוקר, אחרי שחרית ושיעור הדף היומי, אגיע לחנותי ואוכל לברר אתכם מה אתם צריכים ולהעניק לכם שירות. לילה ט..."

מצדו השני של הקו לא נתנו לו לנתק. "ר' שולם היקר. אני ממש מתחנן אליך. אני יודע גם יודע שאתה לא עובד בשעות אלה. גם ברור לי שזה מאד לא מקובל לבקש ממך בקשה הזאת. אבל אני במצוקה גדולה מאד. אני חייב בדחיפות שאינה סובלת ולו דיחוי של שעות בודדות, שיתקנו את חלון ביתי. אנא ממך. אני מוכן לשלם לך כל סכום שתנקוב, גם פי חמשה ועשרה מהעלות הרגילה".

לחץ גדול נשב מקולו של האיש. מצוקה כבדה נשמעה. ור' שולם, איש טוב לב, ניאות. 'כנראה מדובר ביהודי מבוגר שהחלון נשבר מעוצמת הרוחות וכעת קופא מקור בביתו', חשב לעצמו.

הוא ביקש רק את הכתובת המדויקת. "כאן בבורו פארק. אכצנט'ע עוועניו (-בשדרה ה-18), דירה מספר 1501".

רעד אחז בזגג, שעה שאיתר את הכתובת. כמו כל שומר תורה ומצוות בבורו פארק, הוא

כ"ק מרן אדמו"ר ה'דברי שלמה' מבאבוב זי"ע | ליומא דהילולא א' באב תש"ס - תשפ"ה

אשר אערוך. הדבר יהיה עבורי לזכות גדולה ולעידוד גדול. ויהא זה שכרי".
 "געשלאסן דעם געשעפט", הכריז הרבי. העסק מוסכם.

שוב היה זה רכבו, המחסן-למחצה, של ר' שולם, שחנה ליד מעון קדשו של הרבי מבאבוב. אלא שהשעה היתה סבירה הפעם ור' שולם עצמו לא היה לבוש בגדי עבודה. הפעם הגיע בלבושו החסידי הסטנדרטי, כובע וחליפה ואבנט כרוך. התלווה אליו בנו, בחור חמד, שעומד להתחתן בימים הקרובים ולהקים את ביתו הנאמן, כדת משה וישראל. הם הזמינו תור מראש ל'קבלת הקהל' והתייצבו בתוך הבית, יחד עם עשרות יהודים נוספים המבקשים להיכנס אל הרבי, מי בבשורתו ומי בתעוקתו, מי בשאלתו ומי בלבטיו. אב ובנו, המחותן והחתן, הגיעו הנה להתברך לכבוד החתונה.

כשנכנס ר' שולם מלווה בבנו אל הקודש, אורו פניו של הרבי. הוא ביקש מר' שולם להתיישב ומשך דקות ארוכות שוחח עמו ועם בנו החתן. הרבי שנודע בחוכמתו הרבה, אף הדריך את החתן בעצות חשובות לקראת בניין הבית. בסוף השיחה התעניין הרבי, שזכר את חובו, באיזה מימי השבע ברכות ירצה המחותן שהוא ישתף. ר' שולם נקב ביום ובשם האולם והרבי נפרד ממנו בברכה.

פליאה אחזה במשמשים בקודש בערב ההוא, כשהרבי ביקש לצאת ולהשתתף בשמחת שבע הברכות. הם לא הכירו את האיש ולא הצליחו להבין מה קשר יש בין הרבי לבין המחותן עד שהרבי טורח להופיע בהדרתו להשתתף בשמחתו. כמובן שלא שאלו דבר אלא הכינו את הרכב ויצאו ללוות את הרבי לדרכו אל היכל השמחות. התרגשות גדולה אפפה את ההיכל כשהרבי מבאבוב פסע פנימה.

אנשים קמו ממקומותיהם והקיפו את שולחן הכבוד, רוצים לחזות בפני הקודש. ילדים הצטופפו אל מול פני הרבי. והרבי עצמו, שתה 'לחיים', איחל ברכות לבכיות לכל המשתתפים ואפילו קם לריקוד עם החתן. השמחה הרקיעה שחקים. הרבי שש ושמח כאילו מדובר בשמחה משפחתית קרובה.

ואם לא די בכל אלה, התיישב הרבי לאחר הריקוד העליו וביקש לשאת דברים בשבח המחותן.

"אולי חלק מנוכחים כאן מתפלאים על כך שהגעתי הנה. הרי ר' שולם אינו נמנה על חסידי באבוב. ברצוני לספר לכם על אותו לילה בו נוצר הקשר ביני לבין ר' שולם ובכך להכביר בתשבחות על היהודי הנלבב הזה שהיה מוכן לצאת ממיתתו באישון ליל כדי לסייע ליהודי שהתחנן לעזרתו. הדבר מלמד על טוב ליבו ועל מידותיו המיוחדות", פתח הרבי בדברים והוסיף גם פרפרת נאה המקשרת בין החינוך למידות טובות לשמחת חתן וכלה.

פניו של ר' שולם בהקו. הוא התלבט אם לשאול, אבל כשהרבי סיים את דבריו, הוא רכן ושאל, בהדרת קודש.

"אם יורשה לי לשאול. באותו לילה, לפני שידעתי מיהו הלקוח שמעבר לאפרכסת, סברתי לתומי שמדובר ביהודי מבוגר המתגורר בבית קטן והכפור חודר לעצמותיו. כשהגעתי, הבנתי שלא הכפור הבעיה ולא הרוחות שנושבות הביאו לבקשה הבהולה. ומאז ועד היום אני שאוב בסקרנות רבה לדעת מה עמד מאחורי אותה הזמנה בהולה באישון ליל".

ניכר היה היטב שהרבי מחכך בדעתו אם לגלות את הדברים.

לבסוף, פתח וסיפר:

"לא אכנס לכל פרטי המקרה. אולם מקרה שהיה, כך היה: באותם ימים היה מישוה שניסה לעורר מחלוקת מסוימת רחמנא ליצולן ורצה לערוך מלחמה גדולה סביב נושא מסוים. הוא התלבש ב'איצטלא דקדושה', כביכול מעשיו לשם שמים, אבל מתחת המעטה הזה היה המון יצר הרע ושנאת חינם. ה' יצילנו. ביום ההוא שקדם ללילה ההוא, הוא הופיע בחדרי וניסה בכל כוחו לסחוב אותי אל תוך המלחמה ולהפוך אותי ל'צד'. הבהרתי לו שאני מתרחק ממחלוקת יותר ממה שאני מתרחק מאש ובשום פנים ואופן לא אסכים להכניס ולו אצבע אחת קלה לכל הסיפור הזה. אותו אחד התרומם מהכיסא בחוצפה ובהתרסה ואיים: אדאג לך שינפצו לרבי את חלונות ביתו אם לא יצטרף. ואני השבתי לעומתו: לא אצטרף".

באותו לילה האיום מומש.

"ידעתי גם ידעתי שברגע שהבוקר יעלה על כורו פארק, יגיעו הבחורים והאברכים אל בית המדרש הגדול להתפלל שחרית, עיניהם תצודנה את הזוגיות המנופצת ונפשם לא תישאר אדישה. הם יתחילו תיכף לברר ידו של מי במעל ועד מהרה תפרוץ מחלוקת גדולה שתבער עד לב השמים. נחרדתי. הבנתי שאסור בשום פנים ואופן להשאיר את החלון בלתי מתוקן ולו לשעות ספורות ובודדות. חיפשתי בספר הטלפונים זגג שמתגורר בקצה השני של כורו פארק ושאינו נמנה על עדת חסידי באבוב והזמנתי אותו".

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: ירושלים

הזמן: ליל ש"ק מטו"מ

דברי הב"ח שעוררו את הבחור מאנגליה

בשיחתו ליל שב"ק מטות מסעי תשע"ג חזר הגה"צ רבי שמואל אויערבאך זצוק"ל, בעל ה'דרכי שמואל', על דבריו הנוראים של רבינו הב"ח זי"ע (אורח חיים סי' מ"ז) על שגב וקדושת לימוד התורה, וזה לשונו: "דכוונתו יתברך מעולם הייתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמותינו בעצמות רוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאיתנו כדי שתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה. "ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה, ובקרבם ממש הייתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד וכו', עכ"ל. הוסיף הגר"ש וסיפר: לפני שנים רבות היה אצלי בחור אחד מאנגליה שלמד שם באוניברסיטה והיה רחוק מאוד מתורה ומצוות ובהזדמנות אחת בא קצת לארץ והראו לו ישיבות וביקשו ממני לארח אותו לשבת קודש ולמדתי איתו את דברי הב"ח הללו מילה במילה, אך לא נראה היה שהדברים השפיעו עליו מאומה.

ובאמת לאחר מכן חזר לאנגליה לאוניברסיטה, אולם אחרי כמה חודשים אולי משהו כמו חצי שנה בא ללמוד בישיבה, וכאשר שאלתי אותו מה נשתנה אצלו סיפר לי שבשעתו הדברים לא עשו עליו רושם אבל פעם אחת בהיותו שם בשבת התבונן קצת בעצמו ולפתע צצו לנגד עיניו דברי הב"ח הללו וזה מה שגרם לו להשתנות ולהתחיל ללמוד תורה.

ודברי הב"ח הללו ראויים למי שאמרם, 'הוא היה אומר', וכשהדברים יוצאים מהב"ח בקדושתו זה משפיע הרבה, ואף על פי שאדם לא מרגיש שזה משפיע עליו, זה מחלחל פנימה, וכך זה גם השפיע על אותו בחור.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, א' באב:

תרס"ב.

הרה"ק רבי בן ציון ב"ר שלמה מבאבוב הי"ד. בעל "קדושת ציון". תש"א.

הרה"ק רבי יהושע העשיל ב"ר חיים שמואל מחנטשין - עלקוש, הי"ד. תש"ג.

הרה"ק רבי יחזקאל יוסף הלוי ב"ר שלמה בנימין אשלג. תשע"ו.

יום רביעי, ה' באב:

רבנו יצחק ב"ר שלמה לוריא אשכנזי, "האר"י הקדוש". של"ג.

הגאון רבי מאיר ב"ר שאול ברבי, גאב"ד פרשבורג. תקצ"ז.

הרה"ק רבי ארי' לייביש ב"ר יהושע (מבעלזא) ממאגרוב. תרצ"ה.

הגאון רבי חיים עוזר ב"ר דוד שלמה גרודז'ינסקי מווילנא. בעל שו"ת "אחיעזר". ת"ש.

יום חמישי, ו' באב:

הגאון רבי אלעזר משה ב"ר צבי הורביץ מפינסק. תר"ן. הגה"צ רבי יהושע ב"ר אברהם יוסף גרינוואלד. בעל "חסד יהושע". תשכ"ט.

הגה"צ רבי אריה לייב ב"ר חיים זאב פינקל, ר"י מיר ברעפלד. תשע"ו.

יום שישי, ז' באב:

הגה"ק רבי משה ב"ר עמרם גרינוואלד מחוסט. בעל "ערוגת הבושם". תר"ע.

הרה"ק רבי אלעזר ב"ר יהושע מאושיצין הי"ד. תש"ג. הרה"ק רבי שלום נח ב"ר משה אברהם מסלונים. בעל "נתיבות שלום". תש"ס.

אהרן הכהן בן עמרם. ב"א תפ"ז. אלעזר בן אהרן הכהן. ב"א תקט"ז.

הרה"ק רבי נתן נטע ב"ר יוסף מאווריטש (חותן ה'בת עין'). תקמ"ה.

הרה"ק רבי חיים ב"ר צבי הירש מקראסנא. תקנ"ג. הגה"צ רבי שמואל ב"ר דוד צבי עהרנפלד. בעל "חתן סופר". תרמ"ג.

הרה"ק רבי אהרן ב"ר חיים הלברשטאם מקרייז - צאנז. תרס"ד.

הגה"צ רבי נטע צבי ב"ר מרדכי דב ווייס. ממגיד ירושלים. תרע"ח.

הרה"ק רבי שלמה ב"ר בן ציון מבאבוב ארה"ב. תש"ס.

יום ראשון, ב' באב:

הגאון רבי אהרן ב"ר משה תאומים מקראקא. בעל "מטה אהרן". ת"ן.

הגה"צ רבי משה ב"ר אברהם שטערן מדעברעצין. בעל שו"ת "באר משה". תשנ"ז.

הגה"צ רבי יצחק טוביה ב"ר שלמה וייס. גאב"ד ירושלים. בעל "שערי טוביה". תשפ"ב.

יום שני, ג' באב:

הגה"ק רבי שמשון ב"ר פסח מאוסטרופולי הי"ד. ת"ח.

יום שלישי, ד' באב:

הגאון רבי מנחם עזריה ב"ר יצחק ברכיה מפאנו בעל שו"ת "הרמ"ע מפאנו". שפ"ה.

הרה"ק רבי אפרים ב"ר יחזקאל מקוזמיר - שעננא. תרמ"ד.

הרה"ק רבי צבי מאיר הכהן ב"ר שלמה מראדומסק.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

לחטוף ההזדמנות

"אז ס'קומט א תענית וואס דער שולחן ערוך הייסט פאסטן זאל מען דאס כאפן ווי א לעקאכל..."

הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע

כלומר: "אמנם בדורנו הורו צדיקים שאין להרבות בדרך התעניות והסיגופים, אך כשמגיעה תענית המזכרת ב'שולחן ערוך', יש לחטוף את ההזדמנות כמו שחוטפים עוגה מתוקה".

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

שני משיחים נזדמנו יחדיו

ציון התנא רבי עקיבא

סיפר הגאון רבי יעקב חי זריהן זצוק"ל ראב"ד טבריה:

כאשר עלה הרב הקדוש רבינו חיים בן עטר זי"ע, בעל האור החיים הקדוש, לארץ ישראל, נסע לעיר טבריא והלך לבית המדרש של הגאון הקדוש חיים אבולעפיא זי"ע ומצאו לומד עם

החכמים והתלמידים ועוסק בעבודתו, ויבקש ממנו לילך תיכף יחד לקבר התנא הקדוש רבי עקיבא.

הגה"ק רבי חיים אבולעפיא היה אז בן צ"ג שנים, ומפני כך שכרו בהמה לרכוב עליה מפני זקנותו, וכשהגיעו למערה כיבדו זה לזה שיכנס ראשונה, והנה הרב בעל 'אור החיים' הקדוש החל מטפח וצועק "אוי ואבוי שנזדמנו שני משיחים (בן יוסף ובן דוד) יחד בזמן הראוי..."

ובא ערפל חזק וחליף שעתא, ולחשו זה לזה בבכייה ושיערו רבנן כי הודיעו זה לזה כי יסתלקו תוך שנה אחת, וכן היה שבעונותינו הרבים הרב בעל אור החיים הקדוש נתבקש בשם טוב בט"ו תמוז תק"ג והרב רבי חיים אבולעפיא ביום ו' ניסן תק"ד זיע"א וזללה"ה.

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

וראיתי תואר פניהם הדר

הרה"ק מסטריזוב זי"ע

כותב הרה"ק רבי חיים שלמה הורוויץ מסטריזוב זי"ע "באור ליום ג' שנכפל בו כי טוב, פרשת מטות מסעי שנת תרח"ץ לפ"ק, חלם לי בחזיון לילה והנה בחלומי נסעתי על איזה יום להסתופף בצה"ק של מרן זקני איש האלקים בעל דברי חיים זצ"ל מצאנז יצ"ו, ובאתי לחדרו והוא יושב על כסאו ובחדרו מתהלכת אשתו (בזו"ש) היא זקנתי הרבנית הצדקת מרת רעכיל דבורה ז"ל, אמה של זקנתי

הרבנית הצדקת טילא ז"ל מבייטש, שהיתה אם אבי זצ"ל, וראיתי את תואר פניהם הדר הוא כדמות תואר אשר תוארו לפני צורותיהם אבותי הזקנים הק' ז"ל שהכירו אותם והמה הראו לי פנים שוחקות", ומוסיף הרה"ק מסטריזוב לתאר בפרוטרוט את החלום ואף מביא פנינת קודש יקרה ששמע בחלום מפי זקינו הדברי חיים זי"ע.